

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่องบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในรูปแบบการศึกษาเชิงคุณภาพ เนื้อหาสาระของบทนี้ จึงเป็นผลจากการวิเคราะห์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์หรือการสัมภาษณ์ส่วนหนึ่ง และส่วนหนึ่งมาจากการค้นคว้าทางเอกสาร เพื่อหวังผลการวิเคราะห์ครั้งนี้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องตรงเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเชิงคุณภาพ

วิธีการศึกษาในการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ข้อมูลที่ได้รวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ หลายวิธีควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ การตอบแบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ สทนากลุ่มและอีกส่วนหนึ่งใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิจัยทางเอกสาร อาทิ วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งได้ข้อมูลจากวิทยุ โทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต หลังจากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาตรวจสอบ วิเคราะห์ และเรียบเรียงตามวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไป

- 1.1.1 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย
- 1.1.2 การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา

- 2.1 บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
- 2.2 สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมือง การปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ตอนที่ 3 ข้อสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการพัฒนาการทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย ภายใต้ผู้นำทางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ข้อมูลทั่วไป

1.1.1 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ก่อตั้งและเป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทย เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 และในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งทั่วไป ครั้งที่ 20 เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย สามารถชนะการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 248 คน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศจำนวน 500 คน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2544 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 23 ของประเทศไทย และจัดตั้งคณะรัฐมนตรีคณะที่ 54 ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำคณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญภาวะเศรษฐกิจมีแนวโน้มชะลอตัวลง อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยยังพึ่งพาเศรษฐกิจของต่างประเทศสูง โดยเฉพาะในไตรมาสแรกของปี 2544 เศรษฐกิจขยายตัวได้เพียงร้อยละ 1.7 เท่านั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรและคณะรัฐมนตรี (รัฐบาล) ได้แก้ไขปัญหของประเทศไทยในช่วงดังกล่าว โดยดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์คู่ขนาน กล่าวคือ ให้ความสำคัญแก่การกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าของสังคม ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรายย่อยที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ โดยการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และขยายโอกาส ควบคู่ไปกับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก โดยคำนึงถึงการสร้างเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจและมุ่งเน้นการบริหารการเงิน การคลังอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทย ขยายตัวสูงถึงร้อยละ 6.9 และร้อยละ 6.1 ในปี พ.ศ. 2546 และพ.ศ. 2547 ตามลำดับ ก่อให้เกิดการกระจายเม็ดเงินลงทุนตลอดจนการสร้างงานและสร้างเงินในระดับรากหญ้า

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำนโยบายที่ประชาชนต่างพึงพอใจ เช่น การพักหนี้เกษตรกร 3 ปี สุขภาพดีถ้วนหน้าด้วยโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท และสามารถนำนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติให้เป็น

รูปธรรมจับต้องได้

แม้ว่าผลการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2544 พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึง 248 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เพียงพรรคเดียว แต่เพื่อเสถียรภาพของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น ประกอบด้วย พรรคไทยรักไทย 248 เสียง (แบ่งเขต 200 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 48 ที่นั่ง) พรรคชาติไทย 41 เสียง (แบ่งเขต 35 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 6 ที่นั่ง) พรรคความหวังใหม่ 36 เสียง (แบ่งเขต 28 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 8 ที่นั่ง) และพรรคเสรีธรรม 14 เสียง (ไม่มี ส.ส. บัญชีรายชื่อ) รวม 4 พรรค 339 เสียง

สำหรับพรรคฝ่ายค้าน โดยการนำของพรรคประชาธิปัตย์ ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์ 128 เสียง (แบ่งเขต 97 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 31 ที่นั่ง) พรรคชาติพัฒนา 29 เสียง (แบ่งเขต 22 ที่นั่ง บัญชีรายชื่อ 7 ที่นั่ง) พรรคราษฎร 2 เสียง พรรคกิจสังคม 1 เสียง พรรคถิ่นไทย 1 เสียง รวม 5 พรรค 161 เสียง

แม้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยคะแนนเสียงสนับสนุนท่วมท้น แต่หลายฝ่ายได้เฝ้าดูการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะสามารถฝ่าวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ได้หรือไม่ รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ ของพรรคไทยรักไทยที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง เช่น

1. พักการชำระหนี้เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อใช้เวลาดังกล่าวฟื้นฟูและปรับโครงสร้างการผลิต โดยรัฐบาลจะแบกรับส่วนต่างของดอกเบี้ยหลังจากนั้นเกษตรกรจึงจะเริ่มใช้หนี้ปกติ
2. จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เพื่อจัดให้มีกองทุนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน และหมู่บ้าน ให้ประชาชนกู้ยืมไปประกอบอาชีพ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง
3. ตั้งสถาบันบริหารทรัพย์สินหรือ เอเอ็มซี เพื่อซื้อหนี้เสียซึ่งไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) จากธนาคารพาณิชย์ไปบริหารจัดการฟื้นฟูหนี้
4. ตั้งกองทุนประกันสุขภาพแห่งชาติ จัดสรรเงินให้ประชาชนไม่ว่ารวยหรือจนสามารถรับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนในอัตราครั้งละ 30 บาท
5. แปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยการนำรัฐวิสาหกิจที่พัฒนาองค์กรมีอาชีพแล้วเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ทั้งในและต่างประเทศ

6. จัดตั้งกองทุนรวมแห่งชาติและตั้งธนาคาร SME BANK เพื่อสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการใหม่

7. จัดตั้งธนาคารคนจนหรือ PEOPLE BANK เพื่อสนับสนุนทุนก้อนแรกแก่ธุรกิจรายย่อย กู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันแต่ใช้บุคคลเป็นผู้ค้ำประกันแทน

8. จัดตั้งโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)” หรือ One Village One Product พร้อมทั้งพัฒนาทักษะในการผลิต เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้และพึ่งตนเอง

9. แก้ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจ 11 ฉบับของรัฐบาลที่แล้ว อาทิ กฎหมายล้มละลาย กฎหมายการประกอบอาชีพของคนต่างด้าว

10. ประกาศสงครามกับคอร์รัปชัน ดำเนินการอย่างเฉียบขาดกับผู้บริหารภาครัฐทุกระดับที่คอร์รัปชัน พร้อมปรับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินการเอาผิดได้อย่างรวดเร็ว เพื่อเห็นผลทันตา สำหรับคณะรัฐมนตรีในรัฐบาล หากพบว่าทุจริตคอร์รัปชันจะสั่งปลดทันทีโดยไม่ต้องรอหลักฐาน

11. ขจัดยาเสพติด และการปราบปรามผู้มีอิทธิพล การแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในประเทศไทย

เมื่อมีโอกาสก้าวสู่ผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้นำนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งลงสู่การปฏิบัติทุกนโยบาย และเหตุที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกให้ฉายาว่าเป็น “รัฐบาลประชานิยม” ก็ด้วยเหตุว่านโยบายหลายอย่าง ล้วนลงไปสู่ประชาชนระดับล่างทั้งสิ้น ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะฐานระดับล่างดังกล่าว ถูกละเลยการเอาใจใส่มานาน เพราะหากรัฐบาลชุดใดจะลงไป ก็มักถูกโจมตีว่าเป็นการหาเสียงกับชาวบ้าน (พิจิตร 2547 : 27)

ตลอดระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ.2544 – 6 ก.พ. พ.ศ.2548) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะริเริ่มนโยบายใหม่ๆ เพื่อประชาชนระดับรากหญ้าหรือประชาชนระดับล่างอย่างเช่น โครงการธนาคารคนจน โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการคอมพิวเตอร์สินสมุทร-สุดสาคร โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน โครงการแท็กซี่เอื้ออาทร โครงการ SML ฯลฯ

ในส่วนของการบริหารประเทศ ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ตลอด 4 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2544 – 6 ก.พ. พ.ศ. 2548) ประเทศไทยได้มีการปฏิรูประบบราชการ โดยมีการปรับโครงสร้าง กระทรวง ทบวง กรม จาก 14 กระทรวง เป็น 20 กระทรวง โดยจัดกลุ่มกระทรวงตาม

ภารกิจตามแนวคิด Agenda Based Organization พร้อมทั้งมีการนำระบบบริหาร CEO มาใช้เป็นระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ ซึ่งประยุกต์มาจากระบบการบริหารงานของภาคธุรกิจเอกชน

ผลงานตลอด 4 ปี (6 มกราคม พ.ศ. 2544 – 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548) ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล มาจากนโยบายหาเสียงเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยเกือบทั้งสิ้น โดยน่านโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ชัดเจนและรวดเร็ว มีเอกภาพ เสถียรภาพ และสามารถปรับคณะรัฐมนตรีได้อย่างต่อเนื่องถึง 9 ครั้งใน 4 ปีที่ผ่านมา และการปรับคณะรัฐมนตรีหลายครั้งเช่นนี้กลับไม่มีความขัดแย้งแตกแยกและแยกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคไทยรักไทยไปสังกัดพรรคอื่นใด นี่คือผลสำเร็จในการบริหารพรรค บริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลอยู่ครบวาระ 4 ปี พร้อมผลงานมากมาย จึงแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสร้างอำนาจในการบังคับบัญชาได้อย่างเป็นจริง โดยเฉพาะอำนาจที่อยู่เหนือข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอำนาจบังคับบัญชาต่อกองทัพของประเทศ ซึ่งไม่มีรัฐบาลพลเรือนรัฐบาลใดทำได้ ผลพวงดังกล่าวทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ด้วยจำนวนสมาชิกของพรรคที่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 377 คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 500 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จเพียงพรรคเดียว โดยพรรคไทยรักไทยมีคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ 18,993,073 คะแนน จากประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 32.3 ล้านคน (จากผู้มีสิทธิทั่วประเทศ 44.5 ล้านคน)

พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้ประกาศไว้ตอนหาเสียงถึงภารกิจที่พรรคจะทำคือ การสร้างชาติให้แข็งแกร่ง โดยจะดำเนินการ อาทิ แปลงสินทรัพย์เป็นทุน การรวนแค้น การรวนเสริมสร้างเด็ก โครงการเอสพีวี เกษตรกรกู้สร้างอาชีพ แปลงกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน จัดสรร โครงการประปาหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้าน และทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้า จัดสรรงบฯเอสเอ็มแอล จัดสรรวีว 2 ล้านตัว ขุดบ่อเก็บน้ำ 1,260 คิวบิกเมตร เข้าเรียน โดยไม่ต้องจ่ายจนถึงมหาวิทยาลัย จบแล้วผ่อนใช้คืนเมื่อมีงานทำ มีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต สร้างแหล่งชุมชนใหม่ในสังคมวัยรุ่น จัดสรรงบประมาณ 1 ล้านล้านบาท สร้างระบบรถไฟฟ้า ลดภาษีให้ลูกกตัญญูที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ทำสงครามกับยาเสพติดโดยไม่หยุดยั้ง ย้ำสิ่งเหล่านี้คือ “สัญญาประชาคม” ของพรรคไทยรักไทยตลอด 4 ปี จากที่ได้รับเลือกตั้งในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 เป็นต้นไป

อย่างไรก็ตามการที่พรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัด 377 คน นั้นย่อมหมายถึงอำนาจการ

ต่อรองและอำนาจการจัดการของพรรคไทยรักไทยค่อนข้างสูง แต่ขาดความสมดุลในการตรวจสอบในการใช้อำนาจรัฐของเสียงฝ่ายค้านหรือเสียงข้างน้อยที่อ่อนแอเกินไป คุณภาพของระบอบประชาธิปไตยในสังคมใด ๆ ก็ตามย่อมดูได้ว่าผู้มีอำนาจปฏิบัติต่อเสียงข้างน้อยในสังคมอย่างไร” (วารินทร์ พุนศิริวงศ์ 2547 : 253)

1.1.2 การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เริ่มมีมาสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แล้ว พระองค์ทรงปรับปรุงนโยบายของประเทศไทยโดยใช้วิธีประนีประนอมและเร่งรัดพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทันสมัย เพื่อป้องกันประเทศไทยจากการครอบงำของชาติตะวันตก เปิดประเทศรับกระแสวัฒนธรรมการเมืองการปกครองของต่างชาติ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสยุโรป ทรงศึกษาระเบียบแบบแผนการปกครองนำมาปรับปรุงแก้ไขบ้านเมือง ซึ่งเป็นรากฐานระบอบประชาธิปไตยในการปกครองจนทุกวันนี้ โดยมีสถาบันที่สำคัญในการปฏิรูปการปกครองที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางจัดตั้งขึ้นเพื่อประชาธิปไตย มีสาระสำคัญ กล่าวคือ

การจัดตั้งสภาการแผ่นดิน ด้วยพระราชประสงค์ที่จะให้อำนาจการปกครองได้มีเจ้านายและขุนนางชั้นผู้ใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินด้วย โดยมีเสนาบดีสภาองคมนตรี สภา และรัฐมนตรีสภา ต่างทำหน้าที่รับผิดชอบภายใต้พระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน (กองบรรณาธิการ 2548 : 11)

การปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการจัดตั้งกระทรวงเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถแก้ปัญหาของประชาชนและสร้างความมั่นคงในการปกครองมีระเบียบแบบแผนเป็นบรรทัดฐานในการบริหารราชการ ยกเลิกการปกครองแบบโบราณทั้งหมด และให้กระทรวงมีหน้าที่รับผิดชอบขึ้นแทน มีทั้งหมด 12 กระทรวง แต่ละกระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อนและขัดแย้งกัน มีการปรับปรุงการเมือง การปกครองภูมิภาค และท้องที่ ยกเลิกการปกครองหัวเมืองและประเทศราชทั้งหมด โดยจัดตั้งมณฑลขึ้นแทน พระองค์ได้ตั้งการปกครองแบบเทศาภิบาล โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับเจ้าหน้าที่นั้นแต่งตั้งไปจากส่วนกลางเรียกชื่อตำแหน่งต่าง ๆ เช่น สมุหเทศาภิบาลและข้าหลวง เพื่อให้เป็นข้าราชการรับผิดชอบต่อบ้านเมือง และประชาชนปลอดจากอำนาจทางการเมืองและการสืบทอดอำนาจทางสายเลือดในระดับมณฑล นอกจากนั้นยังมีการปกครองท้องที่โดยแยกแบ่งออกเป็นเมืองเป็นแขวง และตำบลหมู่บ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เป็นราชอาณาจักรเดียวกันทั้งสิ้น

การจัดตั้งการปกครองท้องถิ่น การจัดตั้งสุขาภิบาลเพื่อให้ราษฎรร่วมกับข้าราชการ ร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรืองด้วยการจัดเก็บภาษีอากรในท้องถิ่นมาใช้เป็นค่าใช้จ่าย ด้วย เหตุผลว่าในหัวเมืองนั้นขาดการดูแลเอาใจใส่ จึงไม่มีระเบียบแบบแผนสภาพความเป็นอยู่ของ ประชาชนแร้นแค้นอย่างยิ่ง ซึ่งในสมัยต่อมาก็ได้พัฒนาปกครองท้องถิ่น เช่น เทศบาลในปัจจุบัน (กองบรรณาธิการ 2548 : 12)

การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่และข้าราชการ มีการตั้งข้าราชการระบบคุณธรรมเข้าปฏิบัติหน้าที่ ในราชการ ปรับเปลี่ยนจากแบบเดิมที่ให้ผู้ปกครองหาผลประโยชน์เก็บกันเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ในสมัย โบราณนั้นเป็นขุนนางหรือการสืบทอดตำแหน่ง ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงเป็นการให้ประชาชนที่มี ความรู้ความสามารถเข้ารับราชการ โดยมีเงินเดือนประจำ ใช้ระบบคุณธรรมเพื่อรับใช้ประเทศชาติ

การจัดการระบบศาลและกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาระบบศาลให้เป็นที่ ยอมรับของชาวต่างชาติ มีการปกครองและระบบความยุติธรรมที่ทันสมัย การลงโทษผู้กระทำความ ผิดมิใช่ถือเอาความรู้สึของผู้ปกครองเป็นหลัก หากแต่มีกฎหมายเป็นแม่บทในการดำเนินคดีหรือ การบริหารราชการ พระองค์นำระบบการบริหารโดยยึดหลักกฎหมายเป็นหลัก ซึ่งเป็นแม่แบบการ ปกครองและบริหารอยู่ในปัจจุบัน

การปรับปรุงแก้ไขเศรษฐกิจและสังคม ในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้เปลี่ยนแปลงใน เรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิในที่ดิน เสรีภาพในการค้า ระบบภาษีอากร การค้าระหว่างประเทศ การพัฒนา ระบบสาธารณสุขโลก การศึกษาสาธารณสุข ที่สำคัญที่สุดได้แก่ การมีกฎหมายเกี่ยวกับครอบครัว และมรดก ระบุถึงความเกี่ยวพันในครอบครัว กำหนดสิทธิเสรีภาพของประชาชน สิทธิพื้นฐานที่ทุก คนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ยกเลิกระบบทาสและการเกณฑ์แรงงาน

วิธีการปฏิรูปการปกครองของพระองค์สำคัญยิ่ง สามารถแก้ไขบ้านเมืองให้รอดพ้น จากการรุกรานของมหาอำนาจในสมัยนั้น และพัฒนาประเทศบนรากฐานของความเป็น ประชาธิปไตย

การปฏิวัติ 2475

การปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 มองในแง่ระบบหรือโครงสร้างจะเห็นเป็นเรื่อง ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้นำไปสู่การสร้างและเติบโตของสถาบันองค์การ ธิปไตย (bureaucracy) ซึ่งในที่นี้ได้แก่ สถาบันราชการ องค์การหรือสถาบันซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ ถึงจุด ๆ หนึ่งมันจะมีชีวิตและจิตใจของมันเอง และจะมีผลหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ที่เข้ามา อยู่ในองค์การหรือสถาบันนั้น ๆ เมื่อองค์การหรือสถาบันราชการ โดยเฉพาะองค์การข้าราชการ ทหาร มีชีวิตจิตใจของตนเอง การขัดกันกับองค์การหรือสถาบันอื่นในแง่ความคิดหรือผลประโยชน์ ก็ย่อมจะเกิดขึ้น สภาวะดังกล่าวจะปรากฏเป็นจริงมากขึ้นเมื่อบรรยากาศทางการเมือง

ในภูมิภาคมาช่วยเสริม ซึ่งจะเห็นว่าการปฏิวัติ 2475 นั้น ก็ได้เกิดเหตุการณ์ที่บ่งชี้ในทำนองนี้แล้ว คือกรณีกบฏ ร.ศ.130 ในสมัยรัชกาลที่ 6 (ลิขิต ชีวเวทิน 2545 : 25)

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบและกระบวนการทางการเมืองไทยมีการจัดตั้งสถาบันใหม่ ๆ เช่น รัฐสภา รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและมีแนวคิดและโลกทัศน์ใหม่ในทางการเมืองขึ้น แนวความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ประชาธิปไตย สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ฯลฯ ได้แผ่ขยายไป แต่ยังคงอยู่ในวงแคบและไม่แน่วแน่ความจริงได้ปรากฏขึ้น นั่นคือความขัดแย้งซึ่งผสมผสานไปด้วยความขัดแย้งในเรื่องอุดมการณ์ ผลประโยชน์ และเรื่องส่วนตัว ทำให้เกิดการแตกแยกอย่างรุนแรงภายในกลุ่มคณะราษฎรหรือกลุ่มผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การขัดแย้งดังกล่าวบางครั้งก็นำไปสู่การปะทะด้วยกำลัง ผลสุดท้ายก็มีการใช้กำลังทหาร ซึ่งเป็นผลผลิตจากการปฏิรูปในกระบวนการให้ทันสมัย ยึดอำนาจทางการเมืองล้มระบบรัฐสภา และปกครองอำนาจแบบเผด็จการ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ กลุ่มที่คุมอำนาจ ซึ่งเป็นข้าราชการทหารและพลเรือน ได้เข้าไปแทนช่องว่างทางอำนาจ ซึ่งเกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลง 2475 และในสภาวะที่สภาพแวดล้อม กล่าวคือความตื่นตัวและเข้าใจทางการเมืองของคนทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำและในสภาพที่สถาบันทางการเมืองด้อยพัฒนาว่าสถาบันราชการ ทำให้การวางนโยบายตกอยู่ในมือของข้าราชการ จนทำให้เกิดการเมืองของข้าราชการ โดยข้าราชการและเพื่อข้าราชการหรือรัฐข้าราชการ การที่คณะราษฎรมีเจตนาในการก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้เข้ามาสู่ศูนย์กลางอำนาจแล้ว กลับกลายเป็นการปกครองแบบอมตยาธิปไตย เป็นการปกครองในระบบการเมืองที่ระบบราชการทั้งทหาร-พลเรือน ครอบงำระบบการเมืองอย่างสำคัญในกระบวนการตัดสินใจ กลุ่มชนชั้นนำและผู้นำทางการเมืองมาจากระบบราชการเป็นส่วนใหญ่ ฐานอำนาจอยู่ที่ระบบทหาร กลุ่มนอกระบบราชการ อาทิ กลุ่มนักธุรกิจ กรรมการ ขวานา ชาวไร่ ไม่เข้มแข็งพอ ระบบการเมืองที่เป็นระบบราชการจึงได้แพร่อิทธิพลและครอบงำทางการเมือง – เศรษฐกิจ – สังคมของประเทศไทยไว้ได้ การพัฒนาการเมืองของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยจึงขาดความต่อเนื่อง ไร้ประสิทธิภาพ

ครั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางทหารยึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม ปี 2500 นั้น เป็นวาระสุดท้ายของผู้นำที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง 2475 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แตกต่างจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในแง่ที่ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนักเรียนนอก มีอำนาจและบุคลิกลักษณะแบบสมัยใหม่ ในยุคที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเรืองอำนาจนั้น แทบจะเปรียบเทียบกับสมเด็จพระยาบรมมหาราชวังศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีลักษณะเป็นผู้นำที่แตกต่างจาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผลผลิต

ไทยแท้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มิได้จบการศึกษาจากต่างประเทศ จึงมีลักษณะไทย ๆ ไม่น่าแปลกที่รับเอารูปแบบการปกครองและผู้นำของสุโขทัย คือระบบพ่อขุนมาใช้ในการปกครองประเทศ

สิ่งที่เด่นชัดของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือการใช้อำนาจเด็ดขาด มาตรา 17 ทำให้ชวนคิดว่า จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผสมผสานระหว่างพ่อขุนหรือระบบสุโขทัยกับความเด็ดขาด อำนาจเด็ดขาดซึ่งเป็นลักษณะของเจ้าชีวิตอยุธยา สิ่งที่เด่นชัดอย่างหนึ่งคือ การเป็นระบบการปกครองแบบ 3 ชั้น คือ รัฐบาล ข้าราชการ และประชาชน ซึ่งเป็นการวางโครงสร้างอย่างง่าย ๆ แบบโบราณไม่ได้คำนึงถึงสถาบันทางการเมือง (เช่น รัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติโดยการเลือกตั้ง) เป็นการดึงเอาการเมืองการปกครองไปสู่ระบบดั้งเดิมก่อน 2475 เป็นแต่ว่าจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นผู้ใช้อำนาจเด็ดขาด

แต่ในแง่ดี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถรักษาความ “สงบ” ได้ และจัดข้อขัดแย้งได้ ขณะเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กระทำให้สิ่งหนึ่งซึ่งมีผลมาจนถึงปัจจุบัน นั่นคือการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ มีการตั้งหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ กระทรวงพัฒนา ฯลฯ และมีการใช้นักวิชาการ “ชำนาญพิเศษ” เพื่อการพัฒนาและวางแผน มีการวางแผนแห่งชาติขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของธนาคารโลกและทศวรรษแห่งการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตาม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ได้ถือเอานโยบายอย่างแข็งขัน มีการส่งเสริมการลงทุน การตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูง ขยายมหาวิทยาลัยไปยังต่างจังหวัด เพื่อผลิตกำลังคนขึ้นมารับแผนพัฒนาการเกิดโรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ในขณะที่การพัฒนาดังกล่าวดำเนินไป การเมืองในลักษณะการต่อสู้กันในวิถีทางและกระบวนการแบ่งสรรทรัพยากรได้ถูกละเลยเสียสิ้น มีแต่การปกครองและบริหาร ขณะเดียวกันก็ขัดฝ่ายที่ต่อต้านขัดแย้งในข้อหาอันธพาล ปรามปรามคอมมิวนิสต์และโดยการใช้มาตรการเด็ดขาด มาตรา 17

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่สัญกรรมลง “ระบบสฤษดิ์” ก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นนำทางทหาร ผลของการพัฒนาประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เริ่มปรากฏ คือ การเกิดและเติบโตของธุรกิจส่งเข้าส่งออก สถาบันการเงิน โรงงานและที่สำคัญคือชนชั้นกรรมาชีพ และนักเรียนอาชีวะและนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งหางานทำลำบากขึ้น ขณะเดียวกันการเรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมคือรัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้ง ซึ่งได้สูญเสียไปโดยการปฏิวัติตัวเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นในประชาชนคนไทย ขณะเดียวกันเริ่มเกิดความแตกแยกในเรื่องอำนาจการเมืองและผลประโยชน์กันขึ้นในหมู่ผู้กุมอำนาจ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเริ่มลดน้อยลง ในขณะที่สถานการณ์เริ่มเลวร้ายและพร้อมที่จะถูกจุดให้ระเบิดได้ในทุกขณะ

ถ้าจะพูดถึงการลุกฮือของประชาชนในประวัติศาสตร์ประเทศไทยยุคใหม่ คือ หลังพ.ศ. 2475 คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นการแสดงมติมหาชนอย่างแจ่มชัด เช่นกัน นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “การปฏิวัติ 14 ตุลาคม” อย่างไรก็ตาม ถ้าจะลึกลงไป 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นผลตามมาของการเสียดุลของโครงสร้างทั้งสาม คือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ละเลยการเมืองและมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจขึ้น คือการเกิดอุตสาหกรรม การปลูกพืชไร่มากขึ้น การเติบโตของอาชีพในภาคเอกชน การเพิ่มจำนวนชนชั้นกรรมาชีพและชุมชน ซึ่งย่อมมีผลต่อโลกทัศน์และความคิดทางการเมือง ในขณะที่ระบบการปกครองเป็นแบบโบราณ อาศัยผู้นำข้าราชการ ซึ่งจะเกิดการเสียดุลขึ้น ทำให้ขาดกลไกที่จะสนองตอบข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว

ในสภาวะดังกล่าวเบื้องต้นนี้ ย่อมเป็นฐานอันดีสำหรับการปลุกระดมให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลและระบบ ซึ่งเผชิญเกิดขึ้นในช่วงที่กลุ่มผู้กุมอำนาจกำลังขัดแย้งกัน และที่สำคัญคือ กำลังสูญเสียความชอบธรรมหรือสิทธิธรรมอย่างรุนแรง เช่น ข้าวและน้ำตาลขาดตลาด กรณีทุ่งใหญ่ ฯลฯ จึงเป็นโอกาสเหมาะของฝ่ายที่จะล้มกลุ่ม จอมพลถนอม กิตติขจร – จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเมื่อมีการชุมนุมประท้วงก็เป็นไปตามความคาดหมาย

14 ตุลาคม พ.ศ.2516 – 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

สามปีแห่งประชาธิปไตย ขณะเดียวกันก็เป็นสามปีแห่งความสับสนพลวัต สำหรับบางกลุ่มเป็นสามปีแห่งการพัฒนาการเมือง แต่ถ้าวิเคราะห์ให้ลึกจะเห็นว่า กลุ่มที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้พยายามดึงให้การเมืองกลับไปสู่สภาพเดิม ในขณะที่กลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงขัดแย้งกันเองในทิศทางระหว่างประชาธิปไตยเสรีนิยม และประชาธิปไตยแบบมวลชน แต่ถ้ามองอย่างเป็นกลางจะเห็นว่าวัฒนธรรมทางการเมืองและการพัฒนาสถาบันทางการเมือง ยังไม่ถึงจุดที่จะรองรับการตื่นตัวทางการเมือง จนนำไปสู่สภาวะที่ค่อนข้างจะวุ่นวาย ซึ่งจบลงด้วย 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นฝันร้ายสำหรับเสรีนิยมที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทางที่ดี การนองเลือด 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ก็คือความพยายามดึงการเมืองให้เข้าไปสู่รูปรอย ดึงเอาพลังสังคมที่ถูกปลดปล่อยออกมาจากการครอบงำควบคุมไปสู่สภาพของการเรียกร้องและการยืนยันสิทธิและการมีส่วนร่วมจากเหตุการณ์วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯแต่งตั้ง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป การที่จอมพลถนอม กิตติขจร – จอมพลประภาส จารุเสถียร – พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร หลุดจากอำนาจทางการเมือง อาจเป็นเพราะก่อนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 จอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกได้สูญเสีย

ตำแหน่งให้แก่ พลเอกกฤษณ์ สีวะรา จึงเกิดสภาวะการถ่ายคลุอำนาจไปยังกลุ่มชนผู้นำอื่น ๆ นอกจากนี้ระหว่างการประชุมได้มีการช่วยเหลือการเงิน ซื้ออาหารให้นักศึกษา ขอนี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการล้มรัฐบาลกลุ่มอำนาจของจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร – พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร มีแนวร่วมล้มรัฐบาลอย่างกว้างขวาง คือ ปัญญาชนและมวลชนชนที่กำลังกับกลุ่มพลังทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มผู้อุปถัมภ์ที่เป็นคู่แข่งของกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร – พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร รวมทั้งกลุ่มจารีตนิยมได้ล้มรัฐบาลทหารกลุ่มจอมพลถนอม กิตติขจร- จอมพลประภาส จารุเสถียร – พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร

ผลที่เกิดขึ้นคือ การล้มรัฐบาลทหารของประเทศไทย โดยการประท้วงของประชาชนในประเทศ ชนชั้นนำทางทหารต้องสูญเสียอำนาจทางการเมืองให้แก่ชนชั้นนำ หรือผู้นำทางการเมืองที่มีแนวคิดแบบจารีตนิยม

จากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ถือเป็นชัยชนะของประชาชน เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ก็คือ “เอาคืน” ของกลุ่มอำนาจเก่านั่นเอง ระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2519 สังคมไทยมีเสรีภาพมาก มากจนบางครั้งบอกได้ว่าเกินความจำเป็น มีการชุมนุมประท้วงต่าง ๆ จำนวนมากซึ่งเป็นผลมาจากพลังต่าง ๆ ที่ถูกกดเอาไว้ภายใต้ระบอบเผด็จการได้ถูกปลดปล่อยออกมา กลุ่มชนชั้นนำซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจเก่าถูกผลกระทบจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 พยายามสะสมกำลังรอจังหวะเพื่อเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจเหมือนเดิม และช่วงนี้มี “ภัยคอมมิวนิสต์” คุกคามความมั่นคงของประเทศและมีการปราบปรามโดยวิธีการต่าง ๆ ทำให้เกิดการแตกแยกขึ้นในสังคมไทย มีการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มชาวจัด – กลุ่มซ้ายจัด ความแตกแยกความคิดและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้นในสังคม ในส่วนของกลุ่มชาวจัดคือ กลุ่มกระหังแดง กลุ่มนวพล กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน และชมรมวิทยุเสรี มีความสัมพันธ์กับชนชั้นนำที่เป็นกลุ่มอำนาจเก่า จุดเปลี่ยนที่สำคัญไปสู่เหตุการณ์วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ได้แก่ กรณีจอมพลถนอม กิตติขจร เดินทางเข้าประเทศไทยเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2519 และเข้าอุปสมบทเป็นพระสุกิตติขจร โรกิกุที่วัดบวรนิเวศวิหาร ทำให้เกิดการต่อต้านประท้วงเพื่อขับไล่พระถนอมออกจากประเทศไทย โดยกลุ่มนิสิตนักศึกษา เรื่อยมาจนถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ได้มีเหตุการณ์นองเลือด มีการต่อสู้ระหว่างกลุ่มกระหังแดง – กลุ่มนวพล – กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน – ชมรมวิทยุเสรี ทหาร – ตำรวจ กลุ่มหนึ่งกับกลุ่มผู้ชุมนุมฝ่ายนิสิตนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่ง มีการยิงปืนกลใช้อาวุธหนักเข้าใส่และแขวนคอ นิสิต นักศึกษา คณะทหาร โดยการนำของ พล.ร.อ.สังัด ชลอยุธยา เข้ายึดอำนาจการปกครอง โดยเรียกตนเองว่า “คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน” คณะปฏิรูปฯ ได้เชิญนายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับการแต่งตั้งในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2519 รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นรัฐบาลชาวจัดเกลียดชังลัทธิคอมมิวนิสต์มาก ใช้นโยบายปราบปรามอย่างรุนแรง โดยแบ่ง

ประชาชนออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์กับฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ยังตียังโต” มีผู้หนีเข้าป่าและเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 การดำเนินนโยบายเช่นนี้ สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่ม “ยังเติร์ก” นายทหารสายกุมกำลังของกองทัพบกมาก รวมทั้งเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จนในที่สุด พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ทำการยึดอำนาจการปกครอง ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520 อีกครั้งหนึ่ง (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ 2547 : 123)

หลังจาก พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ทำรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร สำเร็จ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การหนุนหลังของกลุ่มทหารหนุ่ม “ยังเติร์ก” ที่เคลื่อนไหวกำลังพลสนับสนุนคณะปฏิวัติ

ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2521 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 มีการเลือกตั้งและ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่เป็นผู้นำทางการเมืองที่ไม่มีฐานเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมือง ฐานสนับสนุนที่สำคัญของผู้นำทางการเมืองท่านนี้กลับอยู่ที่วุฒิสภา (ซึ่งมาจากการแต่งตั้งซึ่งส่วนมากก็คือทหาร) พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้สร้างความมั่นใจในเสถียรภาพของรัฐบาลของตน โดยแต่งตั้ง พล.อ.เสริม ณ นคร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นรองนายกรัฐมนตรี และ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพื่อเป็นฐานเสียงทางการเมืองในการขึ้นสู่อำนาจของตน

ปัญหาทางการเมืองในช่วงนี้ค่อนข้างสงบลง แต่ปัญหาเศรษฐกิจกลับเลวร้ายลง ชั่วน้ำมันราคาแพงขึ้น ประชาชนไม่พอใจที่รัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ และที่สำคัญวุฒิสภาสายทหารที่เป็นฐานเสียงและกลุ่มยังเติร์กเริ่มตึงจาก เมื่อพรรคฝ่ายค้านยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รู้ว่าผู้ที่ให้การอุ้มชูขณะนี้ไม่มีความต้องการอุ้มชูตนต่อไป ดังนั้นวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ จึงขอลาออกจากตำแหน่ง ก่อนที่มีการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยความเห็นชอบของพรรคการเมืองและนายทหารกลุ่มยังเติร์ก

ดังนั้น พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จึงมีที่มาของการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง คือ การเป็นนายกรัฐมนตรี คล้ายพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ คือ ได้รับการอุ้มชูจากนายทหารกลุ่มยังเติร์กเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่ไม่เหมือนก็คือ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ รู้จักผละออกจากการอุ้มชูเพื่อมิให้ชะตาของตนต้องถูกบงการโดยมือผู้อุ้มชูตน ซึ่งก็คือโดยการแยกสลายกำลังของกลุ่มยังเติร์ก

นั่นเอง

การโค่นล้มอิทธิพลของกลุ่มยังเติร์ก ปรากฏอย่างชัดเจนในเหตุการณ์ “กบฏเมษาฮาวาย” นายทหารกลุ่มยังเติร์ก นำโดย พ.อ.มนูญ รูปขจร พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิตร พ.อ.พัทธก ปิ่นมณี ร่วมกับ พล.อ.สันห์ จิตรปฏิมา รองผู้บัญชาการทหารบก ทำการยึดอำนาจในวันที่ 1 เมษายน 2524 และถูกต่อต้านจากรัฐบาล ผู้มีบทบาทปราบกบฏเมษาฮาวายคือ พล.ต.อาทิตย์ กำลังเอก พล.ท.ชวลิต ยงใจยุทธ และนายทหารรุ่นจปร. ซึ่งนำโดย พล.ต.สุจินดา คราประยูร ฯลฯ ฐานทางการเมืองของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเรื่องนี้เหตุการณ์ “กบฏ 9 กันยาฯ” เป็นเรื่องชี้ให้เห็นได้ ซึ่งผู้ก่อการกบฏคือ พ.อ.มนูญ รูปขจร ขอมจันและได้ลี้ภัยทางการเมืองไม่อยู่ ณ ประเทศเยอรมนี

พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ปกครองประเทศมานานถึง 8 ปี แต่ในที่สุดเมื่อปี พ.ศ.2531 ภายหลังเกิดกรณี “กลุ่ม 10 มกรา” ภายในพรรคประชาธิปัตย์ รัฐมนตรีของพรรคประชาธิปัตย์ 16 คน ยื่นใบลาออก พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ จึงตัดสินใจยุบสภา มีการเลือกตั้งวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531 พรรคชาติไทยซึ่ง พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้าพรรคได้ 87 ที่นั่งได้เสียงข้างมากสุด และพรรคชาติไทยได้ร่วมกันเชิญ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีก แต่พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ปฏิเสธ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ จึงเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลผสม เนื่องจากไม่มีพรรคการเมืองพรรคใดที่ได้เสียงข้างมาก ดังนั้นจึงมีปัญหาขัดแย้งในรัฐบาล โดยเฉพาะแบ่งโควตาตำแหน่งรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ แก้ปัญหาทางการเมืองโดยใช้หลักการประนีประนอม จนทำให้ปัญหาต่าง ๆ ในรัฐบาลแก้ไขไปได้ แต่ที่สุดเกิดการขัดแย้งกับฝ่ายทหารในเรื่องรัฐมนตรีบางคน ที่ฝ่ายทหารเห็นควรให้ออกจากตำแหน่งแต่ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ยินยอมให้กับฝ่ายทหาร ทั้งยังแต่งตั้ง พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกลาโหม จึงกลายเป็นการจู่ระเบิดให้ฝ่ายทหารยึดอำนาจโดย “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (รสช.) โดยมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นหัวหน้า ผู้ร่วมทำการคนสำคัญคือ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก โดยการทำรัฐประหารวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 จากสภาพการณ์ทางการเมือง ภายใต้อำนาจ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี นับว่ามีการพัฒนาประชาธิปไตยได้มากขึ้นเพราะพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้ง และคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลนี้มาจากการเลือกตั้งแทบทุกคน (ยกเว้น นายมีชัย ฤชุพันธุ์) แต่การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยก็ต้องสะดุดลงอีกครั้งเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหารของ “คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)” ภายหลังที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้ทำรัฐประหารสำเร็จแล้ว คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(รสช.) ได้เชิญ

นายอานันท์ ปันยารชุน มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2534 เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 จึงมีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2535 และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีการระบุว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง ซึ่งจุดนี้เองทำให้เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ขึ้น

ภายหลังการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2535 พรรคสามัคคีธรรม ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(ร.ส.ช.) ให้การสนับสนุนได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด คือ 79 ที่นั่ง ได้ร่วมกับพรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรครายการ จัดตั้งรัฐบาลผสมโดยให้นายณรงค์ วงศ์วรรณ เป็นนายกรัฐมนตรี แต่นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมมีปัญหา มีรายชื่ออยู่ในบัญชีดำของประเทศสหรัฐอเมริกา พรรคร่วมทั้ง 5 พรรค จึงร่วมกันเชิญ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะรัฐธรรมนูญได้เปิดช่องให้คนนอกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งสามารถเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ สร้างความไม่พอใจให้แก่พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ พรรคพลังธรรมและพรรคเอกภาพ รวมกับองค์กรพัฒนาเอกชน คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย นิสิตนักศึกษาประชาชน เริ่มรณรงค์คัดค้านและชุมนุมประท้วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ในระหว่างวันที่ 17 – 20 พฤษภาคม พ.ศ.2535 มีการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าเพื่อเตือนสติบุคคลทั้งสอง ภายหลังการเข้าเฝ้าฯของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร และ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2535 พล.อ.สุจินดา คราประยูร ก็ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานรัฐสภาได้ทูลเกล้าฯเสนอชื่อ นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2535 และรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2535 ภายหลังเลือกตั้งแล้ว พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกตั้งเข้ามามากถึง 79 ที่นั่ง สามารถร่วมกับพรรคการเมืองอื่น ๆ จัดตั้งรัฐบาลผสม มีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

ภายหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬปี พ.ศ.2535 แล้วกระแสการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มมากขึ้น โดยนอกจากประเด็นที่นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งแล้ว การปฏิรูปการเมืองเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองไทยต้องวนเวียนอยู่ในวงจรอุบาทว์ต่อไป ก็เป็นประเด็นสำคัญที่ประชาชนต้องการให้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ

จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมืองเริ่มขึ้นเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ฉบับที่ 6 พ.ศ.2539 โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 211 เพื่อให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทำ

หน้าที่จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งในที่สุดการร่างรัฐธรรมนูญได้เสร็จเรียบร้อย และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ต้องการที่จะปฏิรูปการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมืองหรือการเมืองภาคประชาชน และได้มีการประกาศให้มีการเลือกตั้งภายหลังที่นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีคนที่ 20 ของประเทศไทยได้ประกาศยุบสภา โดยให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 ความเป็นนายกรัฐมนตรีของนายชวน หลีกภัย จึงสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิง (จิรวัดน์ รจนาวรรณ 2545 : 352)

เมื่อผลการเลือกตั้งในวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกือบ 300 ที่นั่ง นับเป็นครั้งแรกของพรรคการเมืองไทย ซึ่งมีกลุ่มใหญ่ที่ทรงพลังอำนาจในพรรคสูงที่สุดในพรรคไทยรักไทยคือ “วงน้ำเย็น” ของนายเสนาะ เทียนทอง แต่ด้วยการบริหารจัดการของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยการยุบรวมพรรคเสรีธรรมและพรรคความหวังใหม่ มาเข้ากับพรรคไทยรักไทย ส่งผลให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคมากกว่า 300 คน (พิจิตรา 2546 : 152)

ความสำเร็จของพรรคไทยรักไทยในการเลือกตั้งครั้งนี้ อาจเป็นเพราะการชูนโยบายการหาเสียงเลือกตั้งที่เป็นรูปธรรม นโยบายที่พรรคไทยรักไทยประกาศนั้นเป็นสิ่งที่ถูกเรียกว่า “นโยบายประชานิยม” เช่น 30 บาทรักษาทุกโรค พักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย 3 ปี กองทุนหมู่บ้านละล้าน นอกจากนี้แล้วภายหลังจัดตั้งรัฐบาลก็ได้มีการออกนโยบายใหม่ ๆ ออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการเอื้ออาทร ต่าง ๆ

จากการที่ผู้วิจัย ได้นำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (2475 – ปัจจุบัน) จะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทยที่ตลอดเวลา 74 ปี การเมืองการปกครองของไทยมีการช่วงชิงอำนาจเพื่อเข้าสู่ศูนย์กลางใช้อำนาจ มีการรัฐประหาร ล้มรัฐธรรมนูญ พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง แต่สิ่งที่ผู้วิจัย ได้ให้ความสำคัญในปัญหาการเมืองการปกครองที่สำคัญที่สุดและส่งผลให้การพัฒนาการเมืองในระยะบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย คือ บทบาทผู้นำทางการเมืองในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ และคณะ 2545 : 7) ได้กล่าวว่า นักปราชญ์ทฤษฎีการเมืองท่านหนึ่ง เห็นว่าอำนาจรัฐมาจากการทำสัญญาประชาคมของประชาชนทุกคนร่วมก่อตั้งรัฐและ โอนสิทธิตามธรรมชาติให้แก่องค์กรโดย ซึ่งจะเป็นฝ่ายมีอำนาจต่อไป ส่วนจอห์น ล็อก เห็นว่าอำนาจในสังคมจะเกิดเมื่อคนมารวมกันอยู่เป็นสังคมการเมือง และยินยอมมอบอำนาจของแต่ละคนให้กับชุมชนหรือเป็นการทำสัญญาประชาคมขึ้น สัญญาประชาคมคือกระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง เพราะสถานะธรรมชาติให้คนอยู่เพื่อสันติภาพของมนุษย์ เพราะสภาพชีวิตและเสรีภาพตลอดจนทรัพย์สินของแต่ละคนขาดความมั่นคงและปลอดภัย

ถูกคุกคามจากผู้อื่นได้ เป็นสภาพที่ทุกคนระแวงซึ่งกันและกัน มีความกลัวเข้าครอบงำ คุณแล้วไม่มีความสุข จึงจำเป็นต้องตกลงร่วมกันในการทำสัญญาขึ้นมา สังคมการเมืองจึงเป็นสังคมที่มีอำนาจในการออกกฎหมายตัดสินความชอบธรรม และลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นอำนาจส่วนกลาง รวมถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วย ที่เป็นเรื่องของอำนาจส่วนกลางควบคุม (รัฐบาล) อย่างไรก็ตามประชาชนสามารถที่จะเรียกร้องสิทธิของประชาชนที่จะทำการปฏิบัติได้ เพื่อเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้รัฐบาลใช้อำนาจเกินขอบเขต สิทธินี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อที่ว่ารัฐบาลได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนให้มีอำนาจในการปกป้องชีวิตทรัพย์สินและเสรีภาพของประชาชน ถ้ารัฐบาลใช้อำนาจผิดวัตถุประสงค์ อำนาจและสิทธิในการป้องกันตัวเองก็จะกลับคืนมาสู่ประชาชน ซึ่งแนวคิดนี้ถือเป็นการส่งเสริมสิทธิประชาธิปไตยจากแนวคิดของนักทฤษฎีการเมืองทั้ง 2 ท่าน ต่างมีจุดหมายเดียวกันในเรื่อง “สัญญาประชาคม” หรืออาจเรียกว่ากติกาหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย เป็นเรื่องของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองต้องตกลงหาแนวทางสัมพันธภาพร่วมกันอย่างเหมาะสม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานหรือประเด็นปัญหา

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเฉพาะช่วง 4 ปีแรก (สมัยแรก) ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (6 มกราคม พ.ศ.2544 – 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548) โดยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย โดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผู้วิจัยจะนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเนื้อหา ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแยกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูล (Data Collection)ปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด โดยเน้นประชากรศึกษาเป้าหมายที่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในระบอบการเมืองการปกครองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย

ส่วนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้มาจากการค้นคว้าทางเอกสารต่าง ๆ เช่น วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ และเอกสารทาง

ราชการ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนแบบสัมภาษณ์ ที่มีโครงสร้างปลายเปิดเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ เทียบตรง ถูกต้องตามหลักวิชาการยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูล (Data Collection) ปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิด สำหรับใช้ในการทดสอบสมมติฐาน จำนวน 13 ข้อ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อจะแสดงให้เห็นถึงทัศนคติต่อบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์แต่ละคน โดยผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ ซึ่งเชื่อได้ว่าสามารถเป็นตัวแทนในการแสดงทัศนคติของประชาชนในประเทศไทยได้ เนื่องจากผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เป็นนักการเมืองระดับชาติ – นักการเมืองระดับท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ อาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของรัฐ ของสาขารัฐศาสตร์หรือสาขา รัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิดทุกท่าน สามารถให้ความคิดเห็น ทัศนคติแบบบูรณาการ ในฐานะเป็นผู้ที่มีความเข้าใจถึงระบบการปกครอง “ประชาธิปไตย” ได้ดี และสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างการใช้อำนาจของผู้นำทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อัตตาธิปไตย แบบมีส่วนร่วมและแบบมีเสรีประชาธิปไตย โดยรูปแบบการใช้อำนาจอ้างกล่าวสามารถพบเห็นได้จากผู้นำทางการเมืองหลาย ๆ ท่านในแต่ละยุคสมัยของประเทศไทย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างปลายเปิด โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม รวม 20 ราย คือ

1. นักการเมือง (ระดับชาติ / ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 ราย
2. ข้าราชการ (ข้าราชการบำนาญ / ข้าราชการลาออกจากราชการไปประกอบอาชีพอื่น ๆ) จำนวน 2 ราย
3. นักวิชาการ (อาจารย์สาขารัฐศาสตร์ – รัฐประศาสนศาสตร์) จำนวน 8 ราย
4. ผู้ทรงคุณวุฒิ (มีความรู้ด้านการเมืองการปกครอง) จำนวน 1 ราย
5. องค์กรภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) จำนวน 2 ราย
6. สื่อมวลชน จำนวน 2 ราย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม ประชากรตัวอย่าง 20 ราย โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด จำนวน 13 ข้อ เพื่อให้ทราบทรรศนะหรือมุมมองบทบาทผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลดังกล่าว เรียงตามหัวข้อแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 1 เรื่องความเห็นเกี่ยวกับการสร้างความเท่าเทียมกัน สิทธิ เสรีภาพ

และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส – สิทธิ - เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ (เพราะเหตุใด)

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

1.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 6 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในฐานะผู้นำประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่มาจากการเลือกตั้งผ่านระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง โดยประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในนโยบาย และผลงานของพรรค เช่น นโยบาย 30 บาท นโยบายพักชำระหนี้แก่เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน อันก่อให้เกิดกระแสของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับตามหลักแนวคิด “ประชานิยม” กับหลักประกันความโปร่งใสของระบบการเมืองภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรอิสระชื่อว่า กกต.”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาท โดยให้คนจนมีโอกาสรักษาพยาบาลฟรี พักหนี้เกษตรกรและกองทุนหมู่บ้าน โดยโครงการต่าง ๆ เหล่านี้มาจากการเรียกร้องของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย”

(ไพฑูย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี ถ้าศึกษาจากนโยบาย มีการทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนระดับรากหญ้า วิธีการสร้างความร่วมมือและความมีส่วนร่วมของประชาชนค่อนข้างชัดเจนแต่ยังไม่ทั่วถึง”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผมคิดว่าคำตอบคงต้องแยกออกมาเป็น 2 ส่วน กล่าวคือ บทบาทในด้านสิทธิ เสรีภาพ นั้น ผมคิดว่าบทบาทตรงนี้ยังไม่ชัดเจนในด้านการให้โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผมคิดว่าส่วนนี้มีมาก จากโครงการประชานิยมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น 30 บาท รักษาทุกโรค ประกันสังคม ฯลฯ รวมถึงที่ภาคประชาชน NGO และ ส.ส. , ส.ว. สามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็น ผมก็ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่น่าสนใจ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทดังนี้ คือ

- ความเท่าเทียมกันทางโอกาส เช่น กรณีกองทุนหมู่บ้าน สร้างโอกาสให้ในการทำกิน มีกิจการเป็นของตนเอง และกรณีหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น
- สิทธิในการรักษาเจ็บป่วย ได้มีสวัสดิการรักษาจากรัฐได้เท่าเทียมกับข้าราชการและ

รัฐวิสาหกิจต่าง ๆ

- เสรีภาพ เช่น การนำเสนอข่าวสื่อต่าง ๆ เสนอได้อย่างเสรี กลุ่มประท้วงต่าง ๆ ให้มีการชุมนุมได้ ส่วนการมีส่วนร่วมนั้น ประชาชนตื่นตัวมากและให้ความร่วมมือกับรัฐเป็นอย่างดี”

(ประทีป กล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี เพราะให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ผู้วิจัยพบว่า จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย มีจำนวน 6 ราย ดังกล่าวข้างต้นได้ยอมรับในบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย โดยให้ความเห็นว่านโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจรากหญ้าหรือนโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อาทิ โครงการกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาททั่วประเทศ โครงการประกันสุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการพักชำระหนี้เกษตรกรที่เป็นหนี้อยู่กับธนาคาร ธ.ก.ส. ฯลฯ จะสร้างผู้นำโดยธรรมชาติในระดับชุมชน สร้างการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วม ฝึกหัดการแสดงความคิดเห็น หักใช้โอกาส สิทธิและเสรีภาพโดยเท่าเทียมกัน เมื่อชุมชนเข้มแข็ง จะสามารถเรียนรู้ในกิจกรรมระดับรากหญ้าได้ อนาคตประเทศไทยจะมีการเมืองการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย

นโยบายของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทย ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการนำ การเมืองแบบประชานิยม (Populistpolitics) หรือนโยบายประชานิยมมาใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง นโยบายดังกล่าวทำให้พรรคไทยรักไทยสามารถชนะการเลือกตั้ง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดถึง 248 เสียง จากสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยจำนวน 500 คน หากจะกล่าวถึงนโยบายประชานิยมแล้วมีหลายแบบ เช่น แบบนโยบายประชานิยมฝ่ายขวาจะปฏิเสธรัฐสวัสดิการสังคมแบบรัฐอุปถัมภ์ประชาชน (การให้เงินเชิงสังคมสงเคราะห์) แต่จะสนใจการทำให้ประชาชนรับผิดชอบการจัดหรือดูแลสวัสดิการเฉพาะรายบุคคลหรือเฉพาะกลุ่มและแยกย่อยเป็นส่วน ๆ โดยรัฐอยู่ห่างจากการลงทุน และสมทบด้านสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน การที่รัฐจัดเก็บอัตราภาษีสวัสดิการสังคมต่ำและไม่เน้นอัตราก้าวหน้า รัฐและพรรคการเมืองฝ่ายนำจะกำหนดและผูกขาดทิศทาง โดยอ้างความเป็นประชาธิปไตยจากฐานเสียง และความใกล้ชิดกับประชาชนแล้วอาศัยกลไกรัฐดำเนินการ แต่ให้ความสำคัญน้อยในเรื่องการมีส่วนร่วมจากพลังการรวมตัวของประชาชนกับรัฐ ในการสร้างสรรค์และจัดสวัสดิการสังคม รัฐให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชน แต่ไม่จริงจังกกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งและอำนาจการต่อรองของ

องค์กรประชาชนในงานสวัสดิการสังคมหรือการปฏิบัติต่อประชาชนเสมือนลูกค้าตามแนวหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อเสนอขายสินค้าและบริการเป็นรายการ ๆ ไป ในราคาสูงใจ รวมทั้งจุดอ่อนในการบูรณาการเพื่อความเป็นปึกแผ่นของรูปแบบหรือโครงสร้างสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ในขณะที่นโยบายประชานิยมฝ่ายซ้ายต้องการรัฐสวัสดิการที่ไม่ต้องการให้รัฐถอนตัวจากการลงทุน และร่วมสมทบทุนทางสวัสดิการสังคม การสนับสนุนระบบสวัสดิการสังคมในแนวการสร้างความเป็นปึกแผ่นร่วมกันของมวลประชาชน การจัดเก็บอัตราภาษีสวัสดิการสังคมในอัตราค่อนข้างสูงและตามอัตราก้าวหน้า การที่รัฐจัดสวัสดิการสังคมบนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (ทั้งโดยทางตรงและผ่านตัวแทน) การเพิ่มอำนาจและความเป็นเจ้าของในงานสวัสดิการสังคมของประชาชนและโดยประชาชนอันตั้งอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุนทางระเบียบ กฎเกณฑ์แห่งรัฐอย่างสร้างสรรค์ต่อความเข้มแข็งขององค์กรประชาชน รวมทั้งการบูรณาการให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของรูปแบบและโครงการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (โชคชัย สุทธาเวศ 2548 : 113)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย คือ

“มีเพราะอำนาจเป็นของประชาชน ทางภาครัฐได้มีการทำความเข้าใจกับทุกกลุ่มบุคคลในเรื่องของการเมือง และไม่ว่าท่านนายกฯ จะทำอะไรต้องถามความต้องการของประชาชนเสมอ”
(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“มี เห็นได้จากการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบของรัฐ ตลอดจนให้มีสิทธิออกเสียงในเรื่องต่าง ๆ”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยก็ดีขึ้นกว่าสมัยเดิม เพราะตอนนี้มี อบต. อบจ. มีการกระจายอำนาจที่มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งในส่วนราชการและประชาชน การช่วยเหลือประชาชนดีขึ้น เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ก็มีความล่าช้าในเรื่องของการกระจายเงินงบประมาณ มีการกระจุกตัวในส่วนราชการที่รับคำสั่งลงมา การบูรณาการยังไม่ได้สะดวก”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แสดงการณั้ต่อรัฐสภาว่าจะยึดถือการปกครองตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ตามหลักประชาธิปไตยของนักวิชาการตะวันตกชื่อ ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann) ได้กล่าวถึงบทบัญญัติหรือหลักสัมปการ (Democratic Decalogue) ของประชาธิปไตย ได้ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนหรือของมหาชน (Popular Sovereignty)
2. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค (ของราษฎรโดยกฎหมาย) ขอมรับ
5. สนับสนุนพรรคการเมืองที่มีมากกว่าหนึ่ง
6. พึงเน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. เน้นประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันกลุ่มสำคัญ ๆ ออกจากการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ
8. เน้นการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. เน้นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์

การที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นที่นิยมของประชาชนจำนวนมากในโลก และได้รับการยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองที่ดีที่สุดนั้นก็เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว มีจุดเด่นที่สอดคล้องกับความต้องการของมนุษย์ส่วนใหญ่โดยการยึดถือหลักการพื้นฐานของการปกครองไว้ ด้วยการถือหลักที่ว่า

- 1). มนุษย์มีความเท่าเทียมกัน
- 2). มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลสามารถที่จะปกครองตนเองได้
- 3). มนุษย์มีสิทธิ เสรีภาพ และต้องการมีหลักประกันในการใช้สิทธิ เสรีภาพของตนโดยสมบูรณ์

1.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 6 ราย คือ

“ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ควบคุมสื่อ”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี คูจากนโยบายเหมือนมี คือ นโยบายเขียนมาให้ประชาชนทุกระดับมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสิทธิ เสรีภาพ มีโอกาสเท่าเทียมกัน แต่ทางปฏิบัติมันไม่ใช่ เพราะอาจมีเหตุผลอิทธิพลทางการเมือง หรือผู้มีอำนาจทางการเมืองเข้าแทรกแซง หรือมีระบบทุนนิยม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่ เพราะระบบบริหารของรัฐบาลทักษิณ เห็นประสิทธิภาพ แต่ไม่สนใจประชาธิปไตย หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของการเมืองใหม่และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ท่านนายกฯ ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกัน ไม่ว่าในเรื่องใด ๆ ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ดูเหมือนว่าจะดี แต่จริง ๆ แล้ว เป็นการปิดกั้นทางความคิดและการแสดงออก บางครั้งก็มีการถามความคิดเห็นจากประชาชน ก็ได้แค่ถามแต่พอทำเข้าจริง ๆ ก็เป็นความคิดของนายกฯเองเท่านั้น ยิ่งสิทธิและเสรีภาพไม่ต้องพูดถึง ถ้าถามความคิดเห็นแล้วไม่ได้ทำตามความเห็นของประชาชน ก็ถือว่าไม่ได้สร้างความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง”

(กนิษฐ์ โขศิริสรณ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ มีความพยายามในการที่จะแสดงให้เห็นว่าประชาชนได้รับสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ในทางปฏิบัติให้ความสนใจน้อย เช่น ละเลยการกระจายอำนาจ มีลักษณะอำนาจนิยมปกครองประเทศเป็นระบบทุนนิยมผูกขาด”

(อัมฤกษ์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี ให้เฉพาะกลุ่มบุคคล (กลุ่มทุนของตนเองเท่านั้น)”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

1.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 2 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“ท่านก็พยายามที่จะสร้างอยู่แต่บางครั้งก็มีบางอย่างที่สื่อว่าท่านจะปิดกั้นทางด้านนี้อยู่ เพราะท่านยังเอื้อต่อพรรคพวกของท่านมากไป ท่านพยายามที่จะสร้างภาพว่าให้โอกาสกับประชาชน แต่ท่านไม่ได้เปิดโอกาสให้อย่างแท้จริง”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ มีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเท่าเทียม แต่นายกฯ ไม่เปิดโอกาสการสร้าง ความเท่าเทียม เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย เพราะการบริหารงานสั่งการแบบรวมศูนย์อยู่ที่ตัวนายกฯ เพียงผู้เดียว”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

และผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย มีจำนวน 2 ราย ไม่มีความคิดเห็นในบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเรื่องนี้

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 2 เรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย

คำถาม ในทหระสนะของท่าน “ผู้นำทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยควรมีคุณธรรม จริยธรรม” อย่างไร คุณธรรม จริยธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เด่นในความเห็นของท่าน คือ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

2.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 12 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 12 ราย คือ

“ต้องเป็นคนที่มีความคุณธรรม ยุติธรรม เทียงตรง รับฟังผู้อื่น

- สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นคนที่มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อพี่น้องประชาชนโดยตลอด เห็นแต่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ไม่ท้อแท้เมื่อมีปัญหา”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“คุณธรรมที่จำเป็นของผู้นำทางการเมืองที่สำคัญที่สุดคือ ความซื่อสัตย์ สุจริต ความโปร่งใสในการบริหารประเทศ และต้องมีจริยธรรมทางการเมืองต่อทีมงานและพรรคการเมืองอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่ควรเอานโยบายหรือการทำงานมาเป็นประเด็นทางการเมือง ก่อให้เกิดความได้เปรียบหรือเสียเปรียบกับฝ่ายตรงข้าม ควรมองประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก สำหรับคุณธรรม จริยธรรมที่เด่นของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี คือ การเลือกสรรทีมผู้บริหาร (ค.ร.ม.) โดยยึดหลักความรู้ความสามารถ หลักการบริหารงานแนวใหม่ “คิดใหม่ทำใหม่” โดยคำนึงถึงประโยชน์ตอบแทนการเมืองหรือข้อแลกเปลี่ยนในผลประโยชน์น้อยที่สุด”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- มีความอดทนมากขึ้น

- การพูดกับประชาชนทุกวันเสาร์-อาทิตย์”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ประพฤติในกรอบตัวอย่างอื่นเป็นแบบอย่าง

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีจุดเด่นในด้านจริยธรรม ประพฤติอยู่ในกรอบศีลธรรม เคารพกฎหมาย ไม่มีเรื่องส่วนตัวที่เสียหาย”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ผู้สูงอายุ และให้ทุกคนทุกระดับชั้นของสังคม ได้แสดงบทบาทที่เท่าเทียมกัน”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความเด่นในเรื่องของการเป็นผู้นำที่ยึดประชาธิปไตย โดยปราศจากการทุจริต คอร์รัปชัน”

(สมจิต กาญจนสุทธีรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำทางการเมืองต้องมีความตั้งใจในการทำงาน กล่าวคือ ต้องเอาใจใส่ต่อทุกข์สุขของประชาชน กล่าวไปพบปะพูดคุยกับประชาชน ต้องมีความโปร่งใสในการทำงาน

- คุณธรรม จริยธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ เอาใจใส่ดูแลประชาชนมากทีเดียว จากการที่ท่านลงพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น คิดว่าไม่ค่อยมีนายกฯคนไหนทำกันแบบนี้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความเป็นผู้นำ มีความเด็ดขาด”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีความโปร่งใส มีระเบียบปฏิบัติ มีการตรวจสอบอำนาจการคลัง”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ผู้นำควรมีคุณธรรม จริยธรรมดังนี้

เข้มแข็ง กว้างไกล ฉับไว มีระบบ มีน้ำใจ ไร้คอร์รัปชัน

- คุณธรรม จริยธรรมที่เด่นของผู้นำ

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ มีความเข้มแข็ง และฉับไวในการเปลี่ยนแปลง

2. ตัดสินใจไม่เหยียบยืงไม่ฝ่อ

3. ความคิดกว้างไกล เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศทั่วโลก

4. แก้ไขฉับไวมีระบบ กรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่รัฐบาลอื่น ๆ ที่ผ่านมาไม่

ยอมแก้ไขเป็นเวลานานมาแล้ว”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ขณะนี้ มีข้อบัญญัติว่าด้วยเรื่อง Good Government การบริหารราชการที่ดียิ่งแล้ว โดยมีหลักคุณธรรม ยุติธรรม จริยธรรมทั้งหลาย

- จุดเด่นของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ พยายามทำในเรื่อง Good Government แต่ประชาชนก็ยังมองภาพของความเท่าเทียมของประชาชนยังไม่แน่ใจ เป็นเรื่องที่ต้องเร่งปฏิบัติเพราะจะมีผลกระทบต่อการเมืองและรัฐบาลด้วย เพราะการทำงานบางครั้งยังเลือกปฏิบัติอยู่ อาจจะไม่ใช่ที่ตัวรัฐบาลเอง อาจเป็นตัวจักรที่รับผิดชอบก็ยังไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามความยุติธรรม โดยเท่าเทียมกัน”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ ทั้งในสภาและนอกสภา และการแสดงออกในความคิดเห็นของสื่อมวลชน”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : แบบสัมภาษณ์)

2.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 7 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 7 ราย คือ

“ผู้นำที่ดีต้องมีหลักธรรมรัฐ หลักคุณธรรม ไม่ใช่หลักพวกพ้อง และในการเลือกตั้งนั้นต้องพิจารณาจากคุณสมบัติที่แท้จริง ตามที่กฎหมายกำหนด จุดเด่นของท่านนายก ก็คงจะเป็นที่ท่านมีความเชื่อมั่น ดูเหมือนจะโปร่งใสแต่ก็ไม่แน่ กล้าที่ตัดสินใจทำให้ประชาชนมั่นใจ เลยทำให้หลักคุณธรรมลดลงไป ท่านมีภูมิรู้ที่ดี การศึกษาสูง”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“ผู้นำในระบอบประชาธิปไตย (ตามตำรา) ส่วนใหญ่ก็ต้องมีใจเปิดกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่ตัวของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้สะท้อนสิ่งเหล่านี้ออกมา ลักษณะที่เด่นชัดในตัวคือ ความเฉลียวฉลาด และไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้คนที่อยู่รอบข้าง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ควรมีอุดมการณ์ 3 อย่างเป็นหลักคือ ซื่อสัตย์ บริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ และต้องทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก การปล่อยให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยไม่จัดการตามกฎหมายถือว่าละเลยต่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างรุนแรงและทำให้ประเทศชาติเสียหายในอนาคต

- ยังมองไม่เห็นจุดเด่นของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เนื่องจากพฤติกรรมที่ผ่านมาแต่ด้านลบ

- จุดเด่นอยู่ที่คิดเร็ว ทำเร็ว กล้าเสี่ยง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อประเทศไทยในอนาคต”

(อัมภากร ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“อย่างน้อยที่สุด คุณธรรมและจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ควรจะมีอยู่ในจิตใจของผู้ได้ชื่อว่า เป็นมนุษย์คือ เรื่องหิริโอตตัปปะ (ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป) นั้น น่าจะเป็นคุณสมบัติสำคัญขั้นต้นของผู้นำที่ดีซึ่งควรมี เพราะถ้าปราศจากหิริโอตตัปปะเสียแล้วผู้นำคนนั้นก็กลัวพอที่จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ความถูกต้องชอบธรรมจะถูกกละลวยอย่างไม่แยแส ทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปในทิศทางแห่งความเสี่ยงในการตัดสินใจบริหารประเทศ”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้สิทธิพลทางการเงิน การเมือง ครอบงำนักการเมืองเพื่อตนเองและพวกพ้อง
สามารถคุมอำนาจทางด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ การทหารไว้ในมือ”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ผู้นำต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความยุติธรรม ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
ทั้งสิ้น ซึ่งมันไม่ได้อยู่ในตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผลประโยชน์ฝ่ายท่านจะมาก่อนทุกครั้ง
เป็นการทำงานเอื้อต่อพวกพ้อง แต่ท่านก็เป็นคนกล้าตัดสินใจมากเกินไปด้วยซ้ำ”

(กนิษฐ์ โชติรสเสถียร 2548 : สัมภาษณ์)

“ยังไม่เห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

2.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 1 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมือง จำนวน 1 ราย คือ

“จุดเด่น คือ แบบอย่างของครอบครัวและหัวหน้าครอบครัวที่อบอุ่น

จุดด้อย คือ เห็นแก่พวกพ้องและมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ดังกล่าว หากจะกล่าวถึงคุณธรรม
จริยธรรม ของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อาจกล่าวได้ว่าผู้นำทางการเมืองถือว่าเป็น
เป็นบุคคลสาธารณะ สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ ผู้นำทางการเมืองจึงเป็นนักการเมืองอาชีพที่มี
ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ค่อนข้างน้อย ต้องยอมรับคำวิพากษ์วิจารณ์ และขณะเดียวกัน
ยอมให้เหตุผลและผลชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจได้ ทั้งนี้การกระทำของผู้นำทางการเมืองย่อม
กระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง กระทั่งการวางตัวหรือประพฤติปฏิบัติตน ซึ่ง
ประชาชนได้ถือเอาว่าผู้นำทางการเมืองคือหน้าตาและศักดิ์ศรีของพวกเขา ด้วยความเป็นตัวแทน
ของประชาชน ประชาชนจึงเห็นผู้นำทางการเมืองเป็น “สมบัติส่วนตัว” อย่างหนึ่งของประชาชน
ผู้นำทางการเมืองจึงต้องระมัดระวังในการแสดงออกต่าง ๆ อยู่ทุกขณะ ผู้นำทางการเมืองจะต้องวาง
ฐานะให้ทรงเกียรติ ให้เป็นที่เคารพนับถือ สิ่งเหล่านี้คือกรอบทางคุณธรรม คือ “คุณงามความดี”
ของผู้นำทางการเมืองไว้ค่อนข้างสูงคาดหวังถึงสิ่งที่ผู้นำทางการเมืองควรประพฤติปฏิบัติหรือ
“จริยธรรม” นั้นไว้ค่อนข้างเป็นพิเศษ ผู้นำทางการเมืองจึงวางตนในทั้งแง่ความคิด จิตใจและ
ประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกับความคาดหวังของคนในสังคม จึงจะทำให้ผู้นำทางการเมืองได้รับความ
เคารพนับถือจากประชาชนอย่างมั่นคง

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 3 เรื่อง เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

คำถาม ท่านเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยในด้านใดบ้าง
ผู้ตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

3.1 สนับสนุน/ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 2 ราย คือ

“นโยบายต่าง ๆ ที่ได้นำไปใช้มีรากฐานมาจากประชาชน ซึ่งโดยจะใช้ประชาชนเป็นหัวใจในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทในด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งภายใต้ระบบพรรคการเมือง โดยมีการกำหนดนโยบายการหาเสียงที่ถูกต้องประชาชน เช่น ในช่วงทอมแรกใช้นโยบาย “คิดใหม่ ทำใหม่” ทำให้ประชาชนเกิดความคาดหวังในนโยบายที่สูงทำให้ได้รับชัยชนะการเลือกตั้ง และนโยบายในทอมที่สองที่ว่า “สี่ปีซ่อม สี่ปีสร้าง” เป็นการส่งสัญญาณแก่ประชาชนว่าเมื่อเลือกพรรคไทยรักไทยแล้ว ประเทศชาติและประชาชนจะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง หลังจากประสบภาวะวิกฤตช่วงฟองสบู่แตกที่ผ่านมา ซึ่งผลงานที่ผ่านมาได้รับการยอมรับ”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“อย่างที่ได้อธิบายไว้ว่า อำนาจเป็นของประชาชนไม่ว่าท่านจะทำงานหรือมีโครงการใดต้องถามความเห็น และความต้องการของสมาชิกและประชาชนเสมอ และยังมีการสร้างความเข้าใจในบทบาททางการเมืองของประชาชนด้วย แต่ไม่เชื่อว่าท่านจะทำตามใครได้ทุกอย่าง มันต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและถูกต้องด้วย”

(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“การพบปะประชาชนโดยตรง เข้าร่วมกิจกรรมของประชาชน ชุมชน เปิดต้อนรับเรื่องราวร้องทุกข์ รับฟังความคิดเห็นของประชาชนจากการเชิญมาให้ข้อคิดเห็น เปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบท เข้าร้องทุกข์ร้องเรียนได้ง่ายและสะดวก”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ประชาชนสามารถออกมารวมตัวกันเพื่อเคลื่อนไหวคัดค้าน ออกเสียงในเรื่องที่เห็นว่าไม่เป็นธรรม”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- การสื่อสารถึงประชาชน

- การแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชน”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ การวางเฉยในช่วง 5 ปี ของรัฐบาลทักษิณ เป็นช่วงการเมืองภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การตรวจสอบทุจริต ฯลฯ คือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ได้อย่างเสรี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ด้านการกระจายอำนาจ ให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อบต. อบจ. เป็นต้น ให้มีการปกครองตนเอง

- ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านทางองค์กรอิสระต่าง ๆ ได้อย่างเสรี”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทในทางการเมือง ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ได้ปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นของประชาชน กับจะเห็นได้ว่าประชาชนเดินทางเข้าร้องเรียนเรื่องเดือดร้อน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ยินดีรับปากที่จะแก้ไขปัญหาให้ทุกครั้ง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

3.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“กระดุนเศรษฐกิจรากหญ้า แต่ยังไม่ให้โอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะกระบวนการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ประชาชนมีส่วนร่วม”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“การพูดหาเสียงกับการปฏิบัติจริงเป็นคนละเรื่องกันของบุคคลผู้นี้บ่อยครั้งที่มีการพูดหาโดยอ้างประชาชนบ่อย ๆ เช่นประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงานของผม เป็นต้น แต่สิ่งที่ปรากฏให้เห็นตรงกันข้าม เข้าลักษณะของการให้ประชาชนเดินตามอยู่ตลอดเวลา”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ท่านก็ดูเหมือนว่าจะทำเหมือนจะเป็นการสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นกับประชาชน แต่ทุกอย่างที่ท่านันเป็นการหลอกให้ประชาชนเชื่อว่าจะเกิดสิ่งดี ๆ โดยการกระทำของท่านเอง มันปิดกั้นความคิดมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“เป็นการแสดงภาพมากกว่า เช่น การลงไปพบปะประชาชนในการไปประชุม ครม. สัญจร การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต้องใช้การ PUBLIC INQUIRY หรือความเห็นสาธารณะหรือ การทำประชามติในเรื่องสำคัญเรียกว่า REFERENDUM”

(อัญญา ศุภกิจนุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ส่งเสริมให้ประชาชนทำหน้าที่ตรงรายการรับรองความชอบธรรมให้กับตน – พรรคพวก”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทในการสร้างความเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนเลย เพราะอย่างที่ได้อธิบายมาข้างต้น ว่าท่านไม่เคยรับฟังความคิดเห็นของใคร เป็นการตัดสินใจจากท่านเองทั้งสิ้น และทุกวันนี้การเมืองเราไม่ได้อยู่ในระบอบประชาธิปไตย แต่อยู่ในระบอบเผด็จการมากกว่า”

(ภินันท์ โชติรสเกรณี 2548 : สัมภาษณ์)

3.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 3 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“ถ้ามองเป็นจุดย่อยมี เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML นั้น คือ จุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนรู้จักการมีส่วนร่วม มีหัวใจของประชาธิปไตย มีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีการประชุมหมู่บ้าน เป็นการสอนให้ประชาชนเข้าใจระบอบประชาธิปไตย แต่ไม่สอนคนที่เป็นข้าราชการลงไปดูแลให้การระบอบประชาธิปไตย บุคคลเหล่านี้ละที่สอนประชาชนผิด ๆ หลบเลี่ยงการเป็นประชาธิปไตย”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“ระยะตั้งพรรคใหม่ๆ มี แต่เป็นรัฐบาลแล้วไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การเลือกตั้งก็เป็นหัวใจสำคัญมากในเรื่องนี้ เปอร์เซ็นต์ของผู้ที่มาลงคะแนนมีมากขึ้นเยอะ ทั้งนี้ไม่ใช่เฉพาะตัวท่านนายกฯ อย่างเดียว กลไกที่สำคัญ คือด้านการประชาสัมพันธ์ที่มากมหาศาล ทางเราก็ดำเนินการโดยตลอดทั้งที่งบประมาณก็ไม่มี ทรัพยากรไม่เพียงพอ กต.แบ่งให้เรามานิดเดียว ฉะนั้น กต. ควรมองกลไกตรงนี้ ในปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ก็ดีมากขึ้น แต่ถ้าต้องการให้ประชาชนเข้าใจในเรื่องของการเลือกตั้งและการมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งกันมากขึ้น ที่ท่านนายกฯต้องการให้เป็นหัวใจของประชาธิปไตยมากกว่าให้เกิดการซื้อเสียงในการเลือกตั้งที่กระจายออกมา ก็ควรเพิ่มเงินงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นด้วย”

(รัตนบุรี อธิศัพท์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

3.4 ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 2 ราย คือ

“- ไม่มีความเห็น-”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

หากจะถามว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความสำคัญอย่างไร กล่าวได้ว่าในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะสนองความต้องการของประชาชน ว่าประชาชนต้องการอย่างไรทางการเมือง และต้องการให้แก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ อย่างไรบ้าง หากประชาชนสนใจในการมีส่วนร่วมหรือมีกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ย่อมจะมีความสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองของประเทศ ประชาชนสามารถผลักดัน คัดค้านนโยบายของรัฐบาลเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งการจะทำให้เช่นนั้น ผู้วิจัยคิดว่าคงต้องสร้างให้ประชาชนของประเทศมีจิตวิญญาณในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อการพัฒนาการเมืองในประเทศไทยต่อไปยิ่งขึ้น

Myron Weiner ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 10 ความหมาย คือ

- 1) การกระทำที่สนับสนุนหรือเรียกร้องต่อคณะผู้ปกครองประเทศ เพื่อให้สนองตอบต่อความต้องการ
- 2) ความพยายามที่จะสร้างผลกระทบหรือใช้อิทธิพล (influence) ต่อการดำเนินงานของรัฐบาล
- 3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (legitimate)
- 4) การให้มีตัวแทน (representation) เพื่อเข้าไปใช้อำนาจแทนตัวเอง
- 5) การละวางหรือแยกตนเองออกจากการเมือง (alienation) เนื่องจากเห็นว่าแม้เข้าไปยุ่งกับการเมืองก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น ซึ่งแตกต่างจากความเฉื่อยชาหรือเมินเฉยทางการเมือง (apathy) ที่เป็นการขาดความสนใจทางการเมืองโดยสิ้นเชิงและไม่กระทำการใด ๆ ทางการเมือง
- 6) ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับทางการเมือง หรือเป็นผู้ที่ชอบกระทำกิจกรรมทางการเมือง (activists)
- 7) การกระทำที่ “ต่อเนื่องอย่างผลักดัน” (persistence continuum) ซึ่งอาจเป็นการกระทำที่มีความเป็นสถาบัน (institutionalized) และมีการจัดตั้งหรืออาจเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่นการก่อการจลาจล

8) การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองหรือมุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือเป็นความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของทางราชการ (bureaucratic actions)

9) การกระทำที่เป็นกิจกรรมอันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics)

10) การกระทำที่มีลักษณะเป็น “การกระทำทางการเมือง” (A Political Act)

สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของไวนเนอร์ทั้ง 10 ความหมายก็คือ “การปฏิบัติการโดยสมัครใจใด ๆ (any voluntary actions) ที่ไม่รู้ว่าจะมีบรรลุผลสำเร็จหรือไม่ จะมีการจัดองค์การหรือไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องและจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้นโยบายสาธารณะ การบริหารนโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมืองในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 4 เรื่อง เกี่ยวกับการใช้อำนาจทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบใด (แบบอัตตาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม แบบเสรีประชาธิปไตย) และทำไมท่านจึงคิดเช่นนั้น

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

4.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบมีส่วนร่วม จำนวน 3 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบมีส่วนร่วม ที่คิดเช่นนี้เพราะอำนาจเป็นของประชาชน ทางภาครัฐโดยการนำของท่านนายกฯ มีความต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมือง ในรูปแบบมีส่วนร่วม เพราะใช้หลักของการออกเสียงและการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การทำประชาพิจารณ์”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แม้บางครั้งท่านออกมาตอบโต้รุนแรงหลายเรื่อง ประชาชนคัดค้านรุนแรงท่านก็ถอย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ผู้นำทางการเมืองที่ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบมีส่วนร่วมนี้ สามารถจำแนกลักษณะของการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ที่สามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. การมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อส่วนรวม คือ

- 1.1 การยึดมั่นในความซื่อสัตย์
- 1.2 การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม
- 1.3 การยึดในหลักผลประโยชน์ส่วนรวม
- 1.4 การยึดมั่นในความถูกต้อง

2. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ ซึ่งผู้นำทางการเมืองยอมรับการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ คือ

- 2.1 การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนหรือประชาพิจารณ์
- 2.2 การออกเสียงประชามติตลอดจนการเลือกตั้งทั่วไป
- 2.3 การเรียกอำนาจคืน และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ

3. การส่งเสริมค่านิยมต่อผู้เพื่อความชอบธรรม คำว่า “ความชอบธรรม” มิได้มีความหมายเพียงเฉพาะถูกต้องตามกฎหมาย “ความชอบธรรม” ยังหมายรวมถึง “การยินยอมพร้อมใจของประชาชนด้วย” ซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนเห็นชอบหรือให้ความยินยอม และมีความศรัทธา และเชื่อมั่นต่อการใช้อำนาจของผู้นำทางการเมือง การยินยอมของประชาชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อประชาชนเห็นว่าการใช้อำนาจนั้นมีเหตุผล มีความเชื่อถือได้ และเพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ

(2) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบเสรีประชาธิปไตย จำนวน 3 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตย เนื่องจากการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ แม้ว่าจะทำอย่างรวดเร็ว แต่ก็คำนึงถึงประชาชนหม่มาก เป็นใหญ่ อีกทั้งยังคำนึงถึงผลที่ประชาชนจะได้รับในอนาคต”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การเป็นผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นแบบเสรีประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้ว่าประชาชนทุกระดับได้มีการแสดงออกทางสื่อต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยเพราะว่า

1. มีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง
2. แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ผ่านองค์กรอิสระต่าง ๆ ได้

3. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในโครงการต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น การแสดงพิจารณาต่าง ๆ เป็นต้น”

(ประทีป คล้ายสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

หากจะกล่าวถึงรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยต้องยอมรับอยู่ประการหนึ่งว่าแนวคิดของประชาธิปไตยมีพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งคือ พื้นฐานของปัจเจกบุคคลและตามแนวคิดปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) เน้นหลักการสำคัญเบื้องต้นคือ เสรีภาพในการเลือก โดยมีฐานความคิดว่ามนุษย์มีเหตุผล มีความสามารถในการใช้เหตุผลทั้งยังเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเสรีประชาธิปไตยจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวในการปกครองประเทศเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ

4.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบอิตาเลียน จำนวน 7 ราย คือ

“แบบอิตาเลียน” เพราะมีตัวเองเป็นตัวตั้งอยู่ตลอดเวลา พวกสื่อเรียกการปกครองบ้านเมืองขณะนี้ว่า “ทักษิณธิปไตย” ซึ่งเป็นการสะท้อนแบบอย่างของการเป็นผู้นำทางการเมืองให้เห็นชัดเจนที่สุด”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียน” แบบเบ็ดเสร็จ ทุนนิยม ใช้อำนาจทุนนิยม”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“รูปแบบเผด็จการบวกกับทุนนิยมก็คือ อิตาเลียน” ไม่ฟังใครทั้งนั้น คนเราบริหารองค์กรที่มีคนไม่มากเท่าบริหารประเทศ แต่นั่นบริหารเพื่อหวังผลกำไรของตนเอง เพราะมันคือจุดที่สำคัญของการบริหารธุรกิจ แต่นี่ผู้บริหารต้องคิดถึงส่วนรวม ทำอะไรต้องมองข้ามภูเขา และทะเลกำแพงไปให้ไกล เพราะเมื่อกระทำการไปแล้วมีผลผูกพันกับประชาชนประเทศชาติ”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียน” จากการแสดงปฏิริยาต่าง ๆ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่พร้อม รับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์ของสังคม”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาเลียน” เพราะได้แสดงให้เห็นตลอด 4 ปี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองแบบอิตาลีโดยเป็นส่วนใหญ่ เห็นได้จากการประชุมคณะรัฐมนตรีหรือการแสดงออกในที่สาธารณะหลายครั้ง เป็นลักษณะของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองที่เป็นแบบนั้น การที่ประชาชนยอมรับให้มาบริหารบ้านเมือง จำเป็นต้องระลึกถึงประชาชนเป็นหลัก การใช้อำนาจทางการเมืองต้องทำเพื่อประชาชน อยู่ดีกินดี ต้องวางแผนให้ประเทศเจริญก้าวหน้าด้วยความมั่นคง ต้องไม่เอาธุรกิจส่วนตัวและพรรคพวกเป็นหลัก”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แบบอิตาลีโดย เพราะใช้วิธีบริหารแบบ CEO ผูกขาดการตัดสินใจสูงสุดไว้ที่ตนเอง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

อิตาลีโดยเป็นรูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบเผด็จการแบบดั้งเดิม รูปแบบหนึ่ง traditional dictatorship ประเทศนั้นอาจมีรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตยหรือคณะธิปไตย หรือประชาธิปไตย และไม่ว่าจะมีรูปแบบการปกครองเช่นไร ผู้ปกครองจะจำกัดกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์มิให้กีดกันหรือมีอิทธิพลต่อบุคคลชั้นนำที่มีอำนาจปกครองประเทศ บุคคลชั้นนำในการปกครองอาจจะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดเพียงคนเดียวหรือเป็นคณะบุคคล และบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กำหนดนโยบายของประเทศ ในระบบอิตาลีโดยจะจำกัดเสรีภาพในบางกรณี นอกเหนือทางการเมืองแล้ว ถ้าเป็นเรื่องศาสนา การค้า วิชาการ ศิลปวิทยา ฯลฯ บุคคลสามารถริเริ่มและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่โดยปราศจากการตรวจสอบหรือควบคุมจากรัฐทราบเท่าที่บุคคลผู้นั้นยอมรับอำนาจทางการเมือง และในความเป็นจริงอย่างหนึ่ง ระบบอิตาลีโดย ไม่สามารถจะควบคุมวิถีชีวิตทุกด้านในสังคม เพราะระบบอิตาลีโดยจะต้องอิงสถาบันทางสังคมที่ทรงอำนาจบางสถาบัน เช่น ศาสนจักร กองทัพ ผู้ถือครองที่ดินรายใหญ่ ธนาคาร ฯลฯ เพราะฉะนั้นระบบอิตาลีโดย จะไม่ทำลายล้างสถาบันเหล่านี้ เพราะสถาบันเหล่านี้เป็นสถาบันที่เกื้อหนุนค้ำจุนระบบ

(3) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองรูปแบบอื่น ๆ จำนวน 2 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบผู้นำทางการเมืองในการใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบอนุรักษนิยม มีแต่คนสนิทที่ได้ดิบได้ดี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำแบบเผด็จการในระบบประชาธิปไตย”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

4.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 5 ราย ดังนี้

(1) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบ แบบอัคราธิปไตย
แบบการมีส่วนร่วม และแบบเสรีประชาธิปไตย

“แม้หลายคนจะมองว่า ๔พณฯ นายกรัฐมนตรี จะเป็นคนเอาแต่ใจตนเองไม่ยอมรับฟัง
ข้อเสนอแนะของนักวิชาการอิสระ หรือแม้แต่ในทีมงานของตนเข้าลักษณะผู้นำ แบบอัคราธิปไตยก็
ตาม แต่เมื่อมาวิเคราะห์ถึงเหตุผลความจำเป็นในการ แก้ปัญหาของชาติบ้านเมืองในขณะนั้น เช่น
ปัญหาเสพยัคฆ์ ปัญหาคอร์รัปชั่น ปัญหาภาวะเศรษฐกิจ ที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง และ
บางครั้งจำเป็นจะต้องตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ซึ่งผลที่เกิดขึ้นสามารถแก้ปัญหาวิกฤตของชาติได้
อย่างไรก็ตามภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เมื่อมีกระแสเรียกร้องหรือต่อต้าน ๔พณฯ ท่านก็ต้อง
ปรับแนวคิดและนโยบายให้สอดคล้อง เช่น การแก้ไขปัญหาสถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ทุกแบบตามสถานการณ์ เนื่องจากมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มันยังถึง ๆ ทั้งสามอย่างปนกัน ทั้งนี้ประชาชนยังคิดกันตลอดว่า ทำไมยังอยู่ในรูป
ของครอบครัวยุคใหม่ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตและปตท. ผู้มีอำนาจทางการเงินก็จะมีหุ้นมาก ประชาชนก็
ไม่มีโอกาสอย่างเช่น การขายหุ้น ประชาชนมีปัญหาใหม่ในการซื้อหุ้น ฉะนั้นอัคราธิปไตยยังมี
แน่นอน มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว เราจะทำอย่างไรเพื่อให้เข้าสู่ระบบการมีส่วนร่วมแบบเสรี
ประชาธิปไตย แต่ในส่วนองระบบที่มีส่วนร่วมนั้นประชาชนก็ยังยากจน รัฐบาลก็พยายามที่จะ
แก้ไข แต่ประเทศไม่เหมือนกับประเทศที่พัฒนาแล้ว”

(รัตนบุรี อธิศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“แบบเสรีประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมผสมกันและกล้าตัดสินใจ”

(ปราโมทย์ อุณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้อำนาจทางการเมืองในรูปแบบอัคราธิปไตย แบบ
มีส่วนร่วม แบบเสรีประชาธิปไตย แบบเผด็จการ จำนวน 1 ราย คือ

“มีอยู่ทุกอย่างรวม ๆ กันไป แต่ที่มากหน่อยน่าจะเป็นเผด็จการมากกว่า”

(ภินันท์ โชติรสเสณดี 2548 : สัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์ข้อที่ 5 เรื่อง เกี่ยวกับบทบาทผู้นำทางการเมือง ที่เอื้อต่อการพัฒนาการ
ทางการเมือง

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง ให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนหรือไม่ เพราะเหตุใด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

5.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 2 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างมาก เพราะแนวคิดและนโยบายพรรคการเมืองของ ไทยรักไทย ทำให้พรรคการเมืองอื่น ๆ ต่างต้องทบทวนบทบาท และนโยบายของตนเองว่าเพราะเหตุใดถึงพ่ายแพ้แก่พรรคไทยรักไทยของนายกฯ นั้นย่อมหมายถึงว่า พรรคการเมืองเหล่านั้นจะต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา หลายคนคิดว่าหากไม่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แล้วพรรคไทยรักไทยจะหมดยุค การเมืองไทยจะหวนกลับเหมือนเดิมก็ตามแต่อย่างน้อยประชาชนได้รับบทเรียนแล้วว่า หากมีพรรคการเมืองที่เข้มแข็งเข้ามาบริหารประเทศชาติแล้ว จะมีความแตกต่างจากพรรคการเมืองหลายพรรคบริหารประเทศอย่างไร ความมีเสถียรภาพของรัฐบาล การพัฒนาที่ต่อเนื่องน่าจะเป็นคำตอบที่สนองความต้องการของประชาชนหรือไม่อย่างไร”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามสร้างสถาบันพรรคการเมืองขึ้นตอบสนองความต้องการของประชาชน ต้องยอมรับว่าในด้านนโยบายที่เป็นประชานิยม นั้น เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พรรคต้องใส่ใจประชาชนมากยิ่งขึ้น พูดตามตรง แม้แต่นโยบายพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังไม่เน้นไปทางประชานิยม คิดว่าบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำให้การเมืองต้องใส่ใจความต้องการของประชาชนมากขึ้น

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 7 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีความต้องการให้ประชาชนในทุกระดับมีความเข้าใจในระบบการเมืองเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีและ ไม่ว่าจะทำโครงการใดก็ต้องสอบถามความคิดเห็นของประชาชน และสมาชิกก่อนเสมอ”

(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“จะเห็นได้ว่า พรรคการเมืองจะน้อยลง และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล มีมาก เนื่องจากจะได้เสนอกฎหมายแก้ไขปัญหาประชาชนจะทำได้ง่าย”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถ ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะถือหลักการพัฒนาต้องมาจากความต้องการของประชาชน”

(สมจิต กาญจนสุทธีรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถ ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะมีความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหของประเทศ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทที่เอื้อก็ควรจะไปตามรัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็พยายามที่จะทำแต่ว่าในจุดของ กลไกต่าง ๆ ที่มี คือ ความตื่นตัวในทางประชาธิปไตยของเราเริ่มดีขึ้นจริง แต่ระยะเวลาที่สร้างสม มานยังน้อย บางทีบางครั้งประชาชนยังพยายามหวนหาพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่น มันก็ยังคงถูกผู้มีอำนาจในท้องถิ่นซึ่งยังรักษาผลประโยชน์ของตัวเองอยู่ ก็ทำให้ประชาชน สามารถที่จะมีส่วนร่วมได้น้อย การตอบสนองความต้องการของประชาชนยังไม่ 100% เหตุเพราะ เราเริ่มเป็นประชาธิปไตยเต็มใบ เมื่อปี 2540 แต่ในส่วนนั้นก็ยังไม่ได้เต็มใบ บางครั้งเรามีกฎหมายเมื่ อออกมาแต่กฎหมายก็ยังตามไม่ทัน อย่างวิฤตชุมชนที่เกิดสข.ก็ปีมาแล้ว ก็ยังแก้ไขไม่ได้ เพราะก็ยัง ตอบสนองความต้องการของประชาชนยังไม่ได้เหมือนกับว่าเดินอยู่ที่ศูนย์ ขณะนี้ก็เหมือนกันวิฤต ชุมชนก็ยังไม่ถูกต้องตามกฎหมาย มันก็ยังไม่มียะไรมารองรับถึงถามว่าปัญหานี้ทำไมไม่เร่งรัดและ ดำเนินการให้มันรวดเร็วเลยกลายเป็นภาระของหน่วยงานอื่นที่เข้ามารับผิดชอบหรือได้รับ มอบหมายเหมือนยังเป็นหน้าหน้าไฟอยู่”

(รัตนบุรี อธิศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ในทางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศอยู่เสมอว่าจะพัฒนาระบบพรรค การเมืองให้มีความเข้มแข็ง เพื่อที่จะเป็นทางไปสู่การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง เพราะ

1. มีความฉับไวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. มีความเข้มแข็งในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
3. พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ทำงานมีระบบ”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

5.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) การเมือง / การปกครอง จำนวน 5 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนมีส่วนร่วมตามที่ประชาชนต้องการแล้ว และยังมีส่วนทำให้การพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่รัฐธรรมนูญกำหนด ไม่คืบหน้า การปฏิรูปการเมืองล้มเหลว กระบวนการตรวจสอบทางการเมืองล้มเหลว”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน สร้างภาพลวงตา”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ถ้าพัฒนาจริง มีความสามารถ ประชาชนยอมรับ ต่างชาติยอมรับ ทำไมต้องมีการซื้อนักการเมืองหรือใช้วิธีใดก็ได้ให้นักการเมืองที่ได้รับความนิยมนำมาสังกัดพรรคการเมืองของตนเอง มันก็เป็นระบบการเมืองแบบเดิม ๆ ไม่เห็นอะไรให้เปลี่ยนรูปลักษณะภายนอก พูดยดี แต่จะทำหรือไม่เป็นอีกเรื่อง”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะถามความคิดเห็น ความต้องการจากประชาชนในเกือบจะทุกเรื่องเหมือนกัน ท่านก็ได้แต่ถาม แต่ไม่เห็นจะได้ตามความพอใจและความต้องการของประชาชนสักที”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะรัฐบาลถามประชาชนจริง ว่าต้องการอะไร แต่พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้ทำตามให้ประชาชนตามที่ร้องขอหรือเปล่า ไม่เลย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร คิดเองทั้งนั้น ถามเองตอบเอง

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

(2) การเมือง / เศรษฐกิจ จำนวน 1 ราย คือ

“พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ด้านเศรษฐกิจพอมีอยู่บ้าง แต่ในด้านการเมืองไม่มีเท่าที่ควร”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

5.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น คือ

(1) การเมือง / การปกครอง จำนวน 5 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ยังไม่ทั่วถึง ควรยอมรับความแตกต่าง ความต้องการของประชาชนแต่ละชุมชน เพราะแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน จะสนองตอบในมาตรฐานรูปแบบปริมาณที่เหมือนกันไม่ได้ (Unitonmity)

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่เป็นการสนองความต้องการของประชาชนเพียงชั่วคราวในระยะสั้น โดยผลกระทบระยะยาวมีความเสียหายต่อระบบเป็นอย่างมาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้ระบบ การจัดการทางการเมืองในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พยายามขายตรงในสิ่งที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ (แต่เป็นความต้องการที่ตัดสินโดยอัตวิสัยมิใช่ภาวะวิสัย)”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนบ้างเป็นบางครั้ง

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทอยู่บ้างที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะหลายโครงการที่ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะให้ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่มักจะเป็นเรื่องชั่วคราวไม่มีความยั่งยืน ซึ่งบางโครงการอาจเป็นการทำลายประชาชนในระยะยาว แต่ไม่ใช่บทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมือง เพราะบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบทางการเมือง ต้องพัฒนาพรรคให้เป็นพรรคของ

ประชาชน ต้องให้ส.ส.ของพรรคมีบทบาทในรัฐสภา เพื่อประชาชนที่เลือกเรามา ฯลฯ

สรุปได้ว่า บทบาทที่แสดงออกมาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแต่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาระบบการเมือง ให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็มีบทบาทในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้วยแนวคิดของตนเองและกลุ่มที่ปรึกษาเท่านั้น”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

การพัฒนาการระบบการเมืองได้นั้น ผู้นำทางการเมืองจะต้องช่วยเพิ่มให้ระบบการเมืองตอบสนองความต้องการของสังคม โดยจะต้องมีการสร้างและพัฒนาสถาบันการเมือง รัฐธรรมนูญ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพล สื่อมวลชน ระบบราชการ สถาบันนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ให้มาช่วยรองรับการตอบสนองความต้องการของประชาชน

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 6 เรื่องเกี่ยวกับบทบาทผู้นำทางการเมืองที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง ให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่น และดำรงอยู่ยาวนานจนมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยหรือไม่ เพราะเหตุใด

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

6.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 1 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองโดยมีความเห็นว่าเป็นสถาบันทางการเมืองเพราะ

- มีการนำเสนอนโยบายที่ดี ที่เป็นคุณกับประเทศชาติ
- มีผลงานมากกว่าพูดเฉย ๆ
- การเมืองแบบใหม่ ไม่เล่นแบบน้ำเน่าแบบเก่า เช่น รัฐมนตรีที่เข้ามาบริหารงาน ถ้าบริหารไม่ได้ก็มีการเปลี่ยนตัวทันที”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนในการพัฒนาการเมือง ให้มีความยืดหยุ่นแต่ไม่ซับซ้อน”

(ไพฑูย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี เพราะมีการส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีสถาบันการเมืองที่มั่นคง”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี”

(ปราโมทย์ อุณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทต่อการพัฒนาการสถาบันการเมือง เพื่อดำรงอยู่ยาวนาน จนเป็นสถาบันทางการเมืองนั้น เรื่องนี้ในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจ ดังจะเห็นว่าปัจจุบัน ประชาชนก็ให้ความสนับสนุนอยู่แล้ว ดังจะพิสูจน์ได้จากการเลือกตั้ง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(3) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 3 ราย คือ

“ปัจจุบัน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กำลังพัฒนาพรรคไทยรักไทยให้เป็นสถาบัน ปรับปรุงทุกรูปแบบ เพื่อให้ที่ทำการพรรคเป็นสถานที่ทำงานของส.ส.ภายในพรรค เมื่อประชาชนมีเรื่องเดือดร้อนและต้องการร้องเรียน ก็ให้โทรเข้ามาแจ้งโดยตรง หรือเข้ามาที่สำนักงานได้”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่ต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง มีแน่นอน อย่างน้อยทำให้ผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองมีความเข้มแข็งอย่างพรรคไทยรักไทย จะได้เรียนรู้ในกรรมวิธี ปัจจัยเกื้อหนุนการดำรงอยู่ว่าจะมีอะไรบ้าง อาทิ ทุนด้านดำเนินการ บุคลากร นโยบายสาขาของพรรค ว่าปัจจัยตัวใดสำคัญที่สุด เพื่อให้พรรคอื่นนำมาศึกษา และดำเนินการบ้าง ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น มิใช่เลือกแต่เฉพาะพรรคไทยรักไทย ซึ่งนั่นจะเป็นจุดเริ่มต้นทางการเมืองผูกขาดอำนาจ และเป็นอันตรายที่สุดของระบอบประชาธิปไตย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองโดยคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กำลังทำให้พรรคไทยรักไทยเป็นอย่างนั้นอยู่ เช่น การสลายมุ้งหรือวังต่าง ๆ ลงโครงการ ลดอำนาจ สลับสับเปลี่ยน ซึ่งแต่เดิมนั้นพรรคการเมืองนั้นอยู่ได้โดยอาศัยมุ้ง แต่ตอนนี้พวกมุ้งจะอยู่ได้ต้องอาศัยพรรค ถึงที่สุดแล้ว ก็เป็นการดีที่ระบบพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องดูที่ความต้องการของประชาชน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งตรงนี้จะเป็นตัวพิสูจน์ได้ว่าพรรคไทยรักไทยมีความยืดหยุ่นหรือไม่ จะอยู่ได้นานไหม”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

6.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 2 ราย คือ

“สถาบันทางการเมืองที่สร้างขึ้นมา เพียงเพื่อปิดบังบางส่วนหรือเปล่า ทำเป็นระบบสากลแต่จริง ๆ ก็คือเผด็จการ”

(ภินันท์ โขติรสเศรษฐี 2548 : สัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 4 ราย คือ

“ความต้องการและความพยายามที่เห็นอยู่ในขณะนี้ก็คือ ทำอย่างไรก็ได้ที่จะให้เสถียรภาพทางการเมืองของตนดำรงอยู่ยาวนาน พรรคการเมืองเจริญเติบโต แม้การเจริญเติบโตมาจากสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นำพาไปสู่ระบบพรรคเดียวแบบเบ็ดเสร็จ โดยการใช้อำนาจทางการเมือง เป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีการเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง ถ้าใช้อำนาจทางการเงินรวมนักการเมือง แต่ถ้าเป็นการรวมนักการเมืองเป็นสถาบันการเมือง โดยอุดมการณ์ อุดมคติหรือความคิดเหมือนกันมารวมกันนั้นละคือสถาบันการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ผลประโยชน์ตกแก่ประชาชน (คนไทยยังจนอยู่ การศึกษาน้อย)”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่เพราะเน้นอำนาจรวมศูนย์ ไม่ให้ความสำคัญกับกลไกถ่วงดุลตรวจสอบ แทรกแซงองค์กรอิสระและจัดระเบียบการเมืองภาคประชาชน พรรคไทยรักไทยอาจแข็งแกร่งแต่สังคมอ่อนแอ”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

6.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 6 ราย แยกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการเมือง / การปกครอง (การมีส่วนร่วมของประชาชน) จำนวน 1 ราย คือ

“บทบาทส่วนที่ยังไม่ชัดเจน แต่มีความตั้งใจ ความเป็นสถาบันการเมืองต้องมาจากพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีเกียรติและมีความรู้สึกรู้ว่าประชาชนสำคัญ”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

(2) ด้านการเมือง / การปกครอง (พรรคการเมือง) จำนวน 4 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็พยายามที่จะสร้างให้เกิดเป็นสถาบันให้ได้ ณ ปัจจุบันนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถเป็นรัฐบาลพรรคเดียวได้ ถือว่าเข้าขั้นแล้ว แต่ภายในพรรคของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เองยังมีปัญหาขัดแย้งกันตลอดเวลา เพราะฉะนั้นการที่จะสร้างให้เป็น สถาบันการเมืองได้จริง ๆ ภายในพรรคก็ควรจะแข็งแกร่งกว่านี้ ควรร่วมกันพัฒนามากกว่ามาได้แข็งและ เถียงกันอย่างไรสาระ”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“สิ่งที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคไทยรักไทยจะทำนั้น ถ้าสำเร็จใน การบริหารจัดการพรรคไทยรักไทยนั้น ก็จะทำให้พรรคไทยรักไทยเป็นสถาบันทางการเมืองอย่าง ชัดเจน แต่ที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำอยู่ในปัจจุบันเท่าที่ผ่านมา ยังไม่มีสิ่งใดบ่งบอกว่าเป็นการเอื้อ ต่อการพัฒนาของสถาบันทางการเมือง”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองนั้นอยู่ใน ลักษณะที่เป็นเอกลักษณะหรือแนวคิดเฉพาะกลุ่ม ไม่สามารถดำรงอยู่ได้จนเป็นสถาบันการเมือง แนวคิดอาจจะมีคามพยายามสร้างพรรคให้ใหญ่โดยใช้ทุน ไม่ได้ใช้ความนิยมที่แท้จริงจาก ประชาชน นโยบายหลาย ๆ อย่างเป็นการแก้ไขเฉพาะหน้าบวกกับผลประโยชน์ของกลุ่ม การที่จะ เป็นตามคำถามจึงยาก”

(อัษฎางค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นั่นคือไอเดียลชีม มันเป็นแนวคิดแต่ในทางปฏิบัติก็ยังไม่เห็นเช่นกัน ก็เห็นอยู่ว่าเขา พยายามทำแต่เราก็ไม่รู้ว่ามันมีอุปสรรคอะไรอยู่ ตัวอย่างเช่น การมีพรรคการเมืองหลายพรรค หลายพรรคอยู่มันดีหรือเปล่า ต่างคนต่างคานกันอยู่ ตัวท่านนายกฯเองก็พยายามจะพัฒนา ในส่วนนี้อยู่แต่ตัวนักการเมืองเองที่มาจากหลายพ่อหลายแม่ หลายกลุ่ม หลายเหล่า หลายพรรค ต่างคนก็ต่างมีความคิด ทำอย่างไรที่ท่านจะได้เป็นรัฐมนตรี ทำอย่างไรที่ท่านจะได้เป็นอย่างนั้น อย่างนี้ เลยทำให้การพัฒนาสถาบันการเมืองยังไม่เป็นรูปธรรม ถ้าแม้ว่าจะพัฒนาอยู่แต่ก็ยังเกิด อุปสรรค เพราะตอนนี้ฝ่ายรัฐบาลยังต้องคอยตั้งรับการตอบโต้จากฝ่ายค้าน อย่างเช่น เรื่อง CTX หรือฝ่ายรัฐบาลก็จะเล่นเกมฝ่ายค้านเมื่อครั้งยังเป็นรัฐบาล ต่างฝ่ายต่างยังเล่นแ่งกันอยู่ ทำให้เกิดการ พัฒนาไม่เต็มที่ เราพยายามจะทำให้เหมือนกับต่างประเทศที่เขา มีเพียงสองพรรคการเมือง ใน ประเทศไทยดูเหมือนจะมีอยู่แค่สองพรรคคือ ฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล แต่จริง ๆ ในนั้นก็ยังมีอีก

เยอะแยะมากมาย ถึงเป็นพรรคเดียวแต่คนละพวกกัน อย่างที่ท่าม่วงก็มีพรรคเดียวแต่คนละพวก มันไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน”

(รัตนบุรี อคิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

(3) ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 1 ราย คือ

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

พรรคการเมือง (Political Party) เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในระบบการเมือง เพราะพรรคการเมืองเป็นองค์ประกอบด้วยบุคคลจำนวนหนึ่ง ที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มุ่งหมายเดียวกันในอันที่จะเป็นสื่อกลาง เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและผลประโยชน์ของประเทศชาติ แต่พรรคการเมืองในประเทศไทย คงเป็นไปได้เพียงทางทฤษฎีเท่านั้น คนภายในพรรคเดียวกันยังขาดความปรองดองกันทางความคิด ไม่ปรองดองกัน หาผลประโยชน์ ขาดอุดมการณ์และเป้าหมายทางการเมืองที่เป็นหนึ่งเดียวในพรรคเดียวกัน จึงยากนักที่จะเห็นสถาบันทางการเมืองสถาบันนี้มีความเป็นสถาบันทางการเมืองได้

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 7 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา และมารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็นแยกเป็น

7.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 9 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 9 ราย คือ

“คิดว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา และมารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย การที่พรรคไทยรักไทยสามารถครองเสียงข้างมากในสภาได้ เกลี้ยกล่อมสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้เป็นพรรคแรกของประเทศไทย ภายใต้กลไกการเลือกตั้งของ กกต. อันเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด นั้นย่อมแน่นอนว่าทุกขั้นตอนจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ เพราะที่ผ่านมาแม้แต่ตัวท่านเองยังต้องถูกสอบโดยองค์กรอิสระ(ปชช.) กรณีชุกหื่น ภายใต้กฎ กติกาเดียวกับประชาชนทั่วไป”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปฏิบัติ เพราะตามรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยจะออกมาปราชญ์ ส.ส.ในพรรค ถ้ามีการออกมา
วิพากษ์วิจารณ์เกินหน้าที่”

(ไพฑูริย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปฏิบัติ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เห็นด้วยและเป็นผู้ปฏิบัติตามกฎ กติกา และมารยาททางการเมือง”

(ประทีป กล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองตามระบอบ
ประชาธิปไตยทุกประการ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองตามระบอบ
ประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริงท่านปฏิบัติคนเดียวไม่ได้ รอง ๆ ลงมาก็ต้องปฏิบัติด้วยในส่วน
ของข้าราชการก็ต้องปฏิบัติด้วย บางทีก็ยังมีช่องโหว่ของกฎหมายอยู่บางอย่าง ทำไมนักการเมือง
ทำได้แล้วประชาชนทำไม่ได้ เหมือนกับการบุกรุกที่ดินอย่างทุกวันนี้ อย่างจังหวัดกาญจนบุรีทำไม
ไม่ได้หมด ถ้าเป็นประชาชนเข้าไปก็เป็นการครองครองที่ดินอย่างนักการเมืองที่เห็นแก่ตัวก็ยังมีอยู่”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตย ขณะนี้คิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยึดถือหลักการตามระบอบประชาธิปไตย อยู่
แล้ว”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

7.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 5 ราย คือ

“แม้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดเป็นกติกาสูงสุด ยังเบี่ยงเบน กล่าวได้ว่าขณะนี้
บ้านเมืองเป็นเผด็จการรัฐสภา คือฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร อยู่ในกำมืออย่างสิ้นเชิง ดังนั้นจึงไม่
อาจกล่าวได้ว่ามีการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือมารยาททางการเมืองแต่อย่างใด”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เห็นได้ว่าการตอบสนองทางการเมืองไม่สามารถทำได้ เนื่องจากผู้นำสามารถคุมลูกพรรคได้อย่างเด็ดขาด เอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองและวงศ์ญาติเป็นหลัก”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพราะถ้าปฏิบัติกันจริง ๆ ท่านต้องจริงจังกับประชาชนมากกว่านี้ แต่ตอนนี้มีแต่การครอบงำใช้อำนาจในทางไม่ถูกต้อง อย่างการปรับคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมามีท่านบอกเองว่าท่านกำจัดคนชั่วออกไปจากคณะรัฐมนตรีให้หมด แล้วทำไมคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ก็ยังมีคนชั่วอยู่อีก”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“มีพฤติกรรมละเมิดรัฐธรรมนูญ ละเมิดสิทธิมนุษยชนมากกว่าทุกรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ปฏิบัติโดยทำความไม่ถูกต้องให้เป็นความชอบด้วยกฎหมาย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

7.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านกฎหมาย กติกา มารยาททางการเมือง (โดยภาพรวม) จำนวน 6 ราย คือ “เป็นบางครั้งที่ไม่ปฏิบัติตาม แต่ส่วนมากจะเป็นไปตามกฎหมาย กติกา และมารยาท”

(นางสมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติบ้างบางครั้ง แต่ไม่ตลอด คือเราต้องยอมรับว่าบางครั้งก็อาจผิดพลาดได้บ้าง ในเรื่องมารยาททางการเมือง ไม่แน่ใจว่าท่านไม่รู้หรือแกล้งไม่รู้ แต่อย่างไรก็แล้วแต่ก็น่าเห็นใจท่านเพราะท่านเป็นนักธุรกิจมาก่อน ดังนั้นเรื่องบางเรื่องท่านอาจจะยังปรับตัวไม่ได้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“แรกอาจมีบ้างที่จะทำผิดกฎ กติกา มารยาท แต่ช่วงหลังรู้สึกดีขึ้น พุดน้อยลง ทุกอย่างดูภายนอกดี มีความเป็นผู้นำแต่ในครม.ยังไม่แน่ใจ”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องปฏิบัติอยู่แล้วว่าด้วยกฎหมาย ทุกคนต้องปฏิบัติ แต่บางครั้งท่านก็ทำงานยังเอือม
พวกพ้อง”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“โดยปกตินายกรัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามกฎหมายอยู่แล้ว แต่ในประเทศที่เป็นทุนนิยม
ผู้มีอำนาจมีวิธีการหลีกเลี่ยงหรือใช้กฎหมายอย่างฉ้อฉลอยู่แล้ว ประชาชนจะตามไม่ทัน เพราะขาด
เครื่องมือตรวจสอบภาคประชาชน

- มารยาททางการเมือง ขึ้นอยู่กับว่าประชาชนมองอย่างไร
- การศึกษาของประชาชนเป็นตัวชี้วัดการเมืองของแต่ละประเทศเช่นกัน”

(อัญญา ค่ำ ปาณินทร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย มารยาททางการเมืองในระบอบ
ประชาธิปไตยมีน้อยมาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

กล่าวได้ว่าผู้นำทางการเมืองคือบุคคลสาธารณะ ประชาชนย่อมคาดหวังในตัวผู้นำทาง
การเมืองสูงกว่าบุคคลทั่วไป ผู้นำทางการเมืองจึงต้องวางตัวตามกฎหมาย กติกา มารยาททาง
การเมือง พร้อมทั้งการดำเนินนโยบายบางอย่างของรัฐบาล ผู้นำทางการเมืองต้องใช้ความสามารถ
โน้มน้าว เช่น ใช้วาทศิลป์หรือการทำตัวให้เป็นแบบอย่างตามกฎหมาย กติกา และมารยาทของ
สังคม ซึ่งผู้นำทางการเมืองที่จะทำเช่นนี้ได้ต้องมี “ภาวะผู้นำ” (Leadership) เป็นอย่างดี

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 8 เรื่องเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อไม่เอื้อต่อบทบาทผู้นำทางการเมือง
ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

คำถาม ท่านคิดว่า ปัจจัยทางการเมืองใดที่เอื้อไม่เอื้อต่อบทบาท

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

8.1 ปัจจัยทางการเมืองที่เอื้อต่อบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย ดังนี้

“- ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนมีความเข้าใจในการทำงานของภาครัฐ ร่วมมือกับ
นักการเมืองท้องถิ่น”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่เอื้อ คือ มีเสียงข้างมากในสภา

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ นโยบายประชานิยม”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(สมจิต กาญจนสุทธธีรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนสนใจการเมืองมากขึ้น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ คนไทยมีวัฒนธรรมไพร่ฟ้า ชอบการปกครองเผด็จการ คนไทยชอบเป็นผู้ตาม ไม่ชอบเป็นผู้นำ”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ –”

(อัมฤงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ มีอำนาจเป็นจริง มีความสามารถจัดการมั่งภายในพรรค ใช้การตลาด นำการเมือง”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ คือ ประชาชนยอมรับและเลือกท่านมาเป็นผู้นำทางการเมือง เป็นรัฐบาลที่มีพรรคเดียว”

(ภินันท์ โชติรสเสณีย์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ -”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่เอื้อ -”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

8.2 ปัจจัยทางการเมืองที่ไม่เอื้อต่อบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 20 ราย ดังนี้

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนร่วม”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายกลุ่ม”

(ไพฑูรย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ ความไม่โปร่งใสของรัฐบาล ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย และปัจจัยจากฝ่ายค้าน”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่เข้าใจกันภายในพรรค”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความไม่สงบในภาคใต้ ยาเสพติด เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาแพง”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ภาคประชาชนยังไม่เข้มแข็งพอ แม้แต่ขณะนี้มีการตื่นตัวขึ้นบ้างก็ตาม แต่ยังขาดเอกภาพ”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความอ่อนแอของสังคม การขาดอุดมการณ์ของนักการเมือง”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีบุคคลบางคนประจบสอพลอ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ -”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ - สังคม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ นักวิชาการ สื่อ ฝายค้าน และนักการเมืองบางคนไม่สร้างสรรค์”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ฝายค้านและคนในพรรคไทยรักไทยที่จับผิดการทำงานกันเอง”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ตัวนายกรัฐมนตรีนะ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ รัฐธรรมนูญ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ความแตกแยกภายในพรรคไทยรักไทย และท่านนายกรัฐมนตรีนะ มีโอกาสพัฒนาการเมืองในระยะช่วงขาขึ้นก็ไม่พัฒนา มัวแต่นึกถึงเรื่องผลประโยชน์ของตนเองพวกพ้อง”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่ฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ -”

(กนิษฐ์ โชติรสเสถียร 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ มีมุ้งต่าง ๆ ในพรรคไทยรักไทย ยังไม่สามารถลงใจประชาชนได้ทั้งหมด ประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญ ไม่ใช่ นักการเมืองและฝายค้านเป็นปัจจัยที่สำคัญแต่ฝ่ายเดียว”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ปัจจัยที่ไม่เอื้อ คือ ในระบอบประชาธิปไตย จะมีฝ่ายค้าน และประชาชนบางส่วน ไม่เห็นด้วยกับการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดา”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ในระบอบประชาธิปไตย ปัจจัยที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการพัฒนาการทางการเมือง สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ-สังคม
2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมทางการเมือง

ดังนั้นผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงคำนึงถึงปัจจัยทั้ง 2 ประเภทนี้ อาทิเช่น การยกระดับการศึกษาของประชาชน ให้ดีขึ้น สร้างความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจ ยกระดับความแตกต่างระหว่างชนบทและเมืองใหญ่ให้ น้อยลง สนับสนุนสื่อมวลชนทุกรูปแบบ เพื่อเปิดโลกทัศน์ของประชาชนให้กว้างไกล สามารถแยก สิ่งที่เป็นจริงกับสิ่งที่ไม่จริงได้อย่างชัดเจน สถาบันทางการเมืองได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะพรรคการเมือง ควรเป็นพรรคการเมืองที่ชอบธรรม ผู้นำทางการเมืองควรสร้าง วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศให้เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม มิใช่วัฒนธรรม ทางการเมืองแบบคับแคบหรือแบบไพร่ฟ้า ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งยอมรับอำนาจในการปกครองทางการเมืองในระบอบเผด็จการหรืออำนาจนิยม

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 9 เรื่องเกี่ยวกับการบริหารประเทศของผู้นำทางการเมืองมีเหตุผล มาก/น้อยประการใด

คำถาม ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้หลักเหตุผลมาก / น้อย ประการใดและหากมีเหตุผลน้อยควรมีเหตุผลเพิ่มขึ้นอย่างไร

9.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) ใช้เหตุผลมาก จำนวน 10 ราย คือ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้เหตุผลในการบริหารประเทศมาก เมื่อจะทำโครงการใด ต้องมาจากความต้องการของประชาชน แล้วนำเข้าปรึกษาคณะทำงาน เพื่อหาข้อสรุปว่าเหมาะสม และถูกต้องหรือไม่”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้หลักเหตุผลมาก สังเกตได้จากท่านจะรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดครบถ้วน ก่อนพิจารณาวินิจฉัยสั่งการออกไป”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การบริหารงานของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้หลักเหตุผลที่ยอมรับของประชาชน ดังจะเห็นได้ว่าการรายงานถึงผลงานของรัฐบาล โดยเฉพาะรายการทักษิณพบประชาชนและกรณีเหตุการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมือง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารบ้านเมืองภายใต้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Government) ทุกกระบวนการต้องโปร่งใส ทราบถึงที่มาและที่ไป คือเหตุและผล แม้ปัจจุบันความได้เปรียบทางการเมืองของนายกฯ จะทำให้ท่านดำรงตำแหน่งอยู่ได้ แต่หากการบริหารของท่านขาดเหตุและผลที่จะชี้แจงประชาชนถึงปัญหาต่าง ๆ ได้นั้นคือ จุดจบ ดังนั้น ณ ปัจจุบันคิดว่า ฯพณฯ นายกฯจึงต้องใช้หลักเหตุผลเพิ่มขึ้นกว่าอดีตอย่างแน่นอน แม้ที่ผ่านมาจะใช้หลักการนี้มากอยู่แล้วก็ตาม”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ใช้เหตุผลมาก”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้เหตุผลในการบริหารประเทศมากในการบริหารของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ในการบริหารประเทศ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ใช้เหตุผลมากพอควร”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีเหตุผลที่แปรทุกอย่างเป็นทุน ซึ่งเป็นแนวคิดของการบริหารบริษัทมิใช่การปกครองประเทศ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามีเหตุผล แต่เหตุผลมันมีอะไรซ่อนอยู่ข้างในลึก ๆ เพราะมีคณะที่ปรึกษาเยอะมาก และบุคคลเหล่านี้มักมีการศึกษา จะมองอะไรได้ละเอียดกว่า คือนำความรู้จากข้างนอกมาบวกกับนิสัยคนไทย แล้วคิดเป็นของตนเอง ถ้ามองตอนนี้นักวิชาการหรือที่ปรึกษาของท่านนายกฯ กำลังทดสอบทฤษฎี (แนวความคิด) ต่าง ๆ อยู่”

(นพพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ใช้หลักเหตุผลมาก ในการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

9.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) ไม่มีเหตุผลเท่าที่ควร จำนวน 6 ราย
คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศปกครองประเทศชาติแบบอัตตาธิปไตย หลักเหตุผลคงจะไม่มี”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศ แก้ปัญหาที่ไม่ถูกจุดและไม่ยอมรับความผิดพลาดโดยเฉพาะกรณี 3 จังหวัดภาคใต้ ที่หาเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ได้”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศไม่ค่อยมีเหตุมีผลเท่าไร เพราะท่านเป็นคนที่ตัดสินใจอะไรแบบเร็ว ๆ บางครั้งอาจดูเหมือนว่าตามใจตนเองมากไปด้วยซ้ำ”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศที่ใช้ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัว ไม่ฟังผู้อื่น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- ในระยะที่ผ่านมา พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เอาใจตัวเองมากเกินไป ไม่ค่อยยอมใคร จึงเกิดผลลบกับตัวเอง

- ใช้อำนาจมากกว่าเหตุผล ใจร้อนเกินไป ไม่คิดให้รอบคอบ

- พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คืออยู่อย่างที่ปรับตัวได้เร็ว กล้าที่จะรับผิดชอบ และหาทางแก้ไข (ในบางเรื่อง)

- ปัจจุบันก็ยังมีลักษณะฟังเหตุผลของคน กับคนใกล้ชิดเป็นตัวตัดสินใจไม่ฟังคนอื่น (คนที่หวังดีกับประเทศชาติยังมีอีกมาก)”

(อัญญาค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผู้นำประเทศ โดยท่านนายกฯ ใช้เหตุผลของท่านในการทำงาน จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับท่าน แต่ถ้าถามเรา เรากลับมองว่าท่านไม่มีเหตุผล”

(ภินันท์ โชติรสเสรี 2548 : สัมภาษณ์)

9.3 มีเงื่อนไขความคิดเห็น จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการบริหารประเทศ (โดยภาพรวม) จำนวน 4 ราย ดังนี้

“ท่านนายกฯ บริหารประเทศ ใช้หลักเหตุผลมาก แต่อยู่บนพื้นฐานของตนเองเป็นสำคัญ ไม่มีหลักเหตุผลในพื้นฐานของสังคม ส่วนใหญ่เป็นความคิดของท่านนายกฯ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีเหตุผลในการบริหารประเทศพอสมควร แต่ข้อเสียคือเป็นคน
ที่อารมณ์ร้อน ดังนั้น ใครวิจารณ์จะได้ทันทีแต่จะมาคิดและฟังเหตุผลภายหลัง ก็จะมีเหตุผลเพิ่ม
ขึ้น อย่างไรก็ตามก็ต้องทำใจเย็น คือเหตุผลของท่านนายกก็ดี แต่เหตุผลบุคคลอื่นก็ดีเช่นกัน ดังนั้นหาก
ท่านนายกฯ จะรับฟังบ้างก็ไม่เสียหายอะไร และประชาชนจะได้มองท่านนายกฯ มีเหตุผลมากขึ้น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548: ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีน้อย เน้นการพัฒนาแนวทางทุนนิยมอย่างเร่งรีบ แต่ไม่สนใจการพัฒนาทาง
การเมือง เศรษฐกิจพอเพียง เน้นตัวเลขทางเศรษฐกิจแต่ไม่สนใจสุขภาพ ความสุขของประชาชน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คำถามนี้น่าจะเป็นคำถามที่ต้องไปถามนายกฯเอง เหตุผลคือตัวเขา แต่ถ้าเราตอบคง
เป็นสมมติผลมากกว่า เพราะเขาจะบอกเสมอว่าการทำงานทุกอย่างมีเหตุผลมาก ๆ เลย คำถามนี้ไม่
สามารถตอบได้เพราะไม่ใช่ตัวนายกฯเอง”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

ในการกำหนดนโยบายการตัดสินใจนั้น แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้แบ่งที่มา
ของอำนาจของผู้นำทางการเมืองเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบที่ใช้คุณสมบัตินหรือบารมีส่วนตัวเรียกว่า Charisma
2. แบบที่ใช้จารีตประเพณี
3. แบบที่ใช้หลักกฎหมายและเหตุผล (Legal rational)

หากผู้นำทางการเมืองของประเทศใดใช้หลักกฎหมายและเหตุผลในการตัดสินใจ สามารถอธิบายด้วย
เหตุผลโดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical data) คือ ข้อมูลที่ได้จะมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง มี
การศึกษาเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสีย ของทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง การ
ตัดสินใจแบบมีเหตุผลแบบนี้ เป็นการเมืองในรูปแบบสมัยใหม่และเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่ง
ของการพัฒนาการเมือง

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 10 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองกับบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบ
การเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มี
โครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

10.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 6 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) บทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ
จำนวน 6 ราย คือ

“การทำงานก็เป็นแบบของแต่ละฝ่ายอยู่แล้ว เพียงแต่รัฐสภาพ็นนิติบัญญัติ เป็น
ศูนย์กลาง จึงอยากให้การทำงานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน”

(สันศักดิ์ จินาภักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

“ท่านนายกฯ มีบทบาทเอื้อให้เกิดการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง โดยจะให้แต่ละ
หน่วยงานจัดงานตามหน้าที่ โดยจะไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน แต่ถ้าเรื่องสำคัญท่านอาจจะเข้าไปสั่ง
การในบางครั้ง”

(ไพบุลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามีบทบาทเอื้อต่อระบบมาก ภายใต้รัฐธรรมนูญปัจจุบันที่มีการแบ่งแยกองค์กร
และหน้าที่ที่ชัดเจน ภายใต้อำนาจหน้าที่ที่จะเห็นได้จากนโยบายการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งเป็นเรื่อง
ของฝ่ายบริหารโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้กลไกการบริหารประเทศมีความกระชับ ไม่เกิดความ
ซับซ้อนในบทบาทหน้าที่ ลดปริมาณบุคลากรของรัฐ ขณะเดียวกันเพิ่มประสิทธิภาพให้มากขึ้น
และให้อำนาจเต็มที่แก่องค์กรอิสระ ในการตรวจสอบและการคุมการทำงานของรัฐบาลภายใต้
กรอบของกฎหมาย”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง
และชำนาญเฉพาะ เช่น มีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ระบบราชการ”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่าง
และชำนาญเฉพาะมาก”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“บทบาททางการเมือง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีโครงสร้างที่แตกต่างและ ชำนาญ
เฉพาะ เนื่องจากปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีการแข่งขัน มีการค้นคว้าความก้าวหน้า ประเทศใด
ก็ตามถ้าไม่พัฒนาจะต้องล้าหลัง”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

10.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญ
เฉพาะ จำนวน 10 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ
ชัดเจนที่สุดในปัจจุบัน”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่าในสภาวะนี้ที่พรรคการเมืองเดียวที่ครองเสียงข้างมากในสภานี้ ทำให้เกิดการ
รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ทั้งในรัฐสภา คณะรัฐมนตรีไปในทางเดียวกัน ส่วนระบบราชการตั้งแต่มี
รัฐบาลบริหารประเทศมา 5 ปี ก็พยายามให้ฝ่ายการเมือง (รัฐมนตรี) มีอำนาจเหนือฝ่ายบริหาร
(ระบบราชการ) ส่วนในด้านศาล ยังมีการแยกอำนาจชัดเจนอยู่ แต่ก็น่าห่วง ถ้าอำนาจการเมืองกับ
ศาลไม่แยกออกจากกัน”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แม้มีการสั่งงานอย่างแบ่งแยก แต่อำนาจสั่งการเบ็ดเสร็จก็ยังอยู่
ที่ท่านนายกฯ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างรวมอำนาจ
เบ็ดเสร็จ”

(สิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้าง
แตกต่าง และชำนาญเฉพาะ มีการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จอย่างชัดเจน”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีลักษณะรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ก้าวก้าวศาล บางครั้ง เช่น การ
ฆ่าตัดตอน ปัญหาภาคใต้หรือการขึ้นศาลผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีการแยกอำนาจการทำงานกันอยู่แล้ว แต่ก็รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ”

(ภินันท์ โชติรสเสรณี 2548 : สัมภาษณ์)

“ดูคำตอบในข้อ 5 และข้อ 7 แล้วจะเห็นว่าเป็นการยากที่จะเห็นบทบาทที่เอื้อให้เกิด
ระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างหรือชำนาญเฉพาะแต่อย่างใด”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เข้าก้าวทุกองค์กร”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ดูแล้วเหมือนหนึ่งว่ามีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐบาล รัฐมนตรี ศาล แยกออกจาก
กัน แต่ประชาชนยังมองว่าเป็นการทำงานของรัฐบาล แต่ในทางปฏิบัติก็เป็นการทำงานของรัฐบาล

แต่เขาก็จะมองว่าประธานรัฐสภาเป็นของรัฐบาล เพราะฉะนั้นอำนาจไม่ต้องพูดถึง เป็นของท่านนายกอยู่แล้ว ระบบราชการก็ถูกครอบงำถูกชี้นำโดยนักการเมืองมาโดยตลอด เลยเป็นไปได้เลยที่จะแยก อันนี้ถือเป็นตรรกะเหมือนกันก็คือ ข้าราชการกับการเมืองเหมือนกับเหรียญสองหน้าว่า จะออกหัวหรือก้อยหรือออกพร้อมกัน มันก็ยังถือว่าไม่มีการแบ่งแยกการทำงานที่สมบูรณ์”

(รัตนบุรี อติศัพท์ 2548 : สัมภาษณ์)

10.3 ยังไม่สรุปความคิดเห็น จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ไม่แน่ใจบทบาทเอื้อ – ไม่เอื้อ ให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ จำนวน 3 ราย คือ

“ไม่แน่ใจว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ”

(ปราโมทย์ อุณจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เป็นบทบาทตามกฎหมายเฉพาะรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ส่วนระบบราชการ ยังถือว่าใช้การรวมศูนย์อำนาจในระดับมากไป โดยเฉพาะส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การบริหารงานเอื้อระบบราชการ ถ้าทำได้จะดีมาก ๆ แต่น่าจะให้ความรู้ความเข้าใจผู้ปฏิบัติ โครงสร้างต่าง ๆ ที่จะเสียมันอยู่ที่ผู้นำไปปฏิบัติ มักไม่ทำตามกฎเกณฑ์ ต้องให้การศึกษาถึงแม้จบปริญญาตรีก็ไม่พร้อมสำหรับผู้ปฏิบัติ ไม่มีบทลงโทษที่แน่นอน เมื่อไม่มีก็เกิดการละเมิดอยู่เสมอ ยังมีระบบอุปถัมภ์ ระบบคุณธรรม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“..”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

จากการศึกษาทฤษฎีของ Almond เขาให้ความเห็นว่า ระบบการเมืองไม่ว่าจะเป็นระบบที่ค่อยพัฒนาหรือพัฒนาแล้วจะต้องมีโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งถ้าระบบการเมืองนั้นเป็นระบบที่ทันสมัย โครงสร้างทางการเมืองจะต้องมีการจำแนกแยกแยะและทำหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะด้าน รวมทั้งจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่ตัดสินใจได้ดี ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถจัดการเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากมายและมีความซับซ้อนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งในสังคมที่พัฒนาแล้ว โครงสร้างทางการเมือง มักจะมีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่สังคม จารีตประเพณี จะมีบุคคลเพียงคนเดียวหรือโครงสร้างหรือสถาบันเดียวที่จะทำหน้าที่หลายอย่าง ขณะเดียวกันไม่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ผลก็คือ ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงพอ

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 11 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองมีบทบาทเอื้อในเรื่องสิทธิเสรีภาพหรือไม่

คำถาม ท่านคิดว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพหรือไม่ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

11.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครองประเทศ (โดยภาพรวม) ในบทบาทเอื้อในเรื่อง สิทธิ

เสรีภาพ จำนวน 8 ราย คือ

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ จะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน นำประเด็นมาปรึกษาหารือกับคณะเพื่อหาข้อสรุป”
(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ สังเกตได้จากการวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการที่มีมากในขณะที่ท่านนายกฯดำรงตำแหน่งอยู่”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คิดว่ามี เนื่องจากกฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ท่านนายกฯก็ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีอยู่แล้ว ในฐานะผู้นำประเทศ สิทธิ เสรีภาพ เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคล จะต้องได้รับความคุ้มครอง กระแสเรียกร้องหรือต่อต้านจากองค์กรสิทธิมนุษยชนหรือ NGO ต่าง ๆ ในระยะที่ผ่านมา ท่านก็ยอมรับและยินดีให้มีการปรับปรุงแก้ไขในกระบวนการบริหารงานจะเห็นได้จากการจัดตั้ง คณะกรรมการสมานฉันท์แห่งชาติ ในการแก้ไขปัญหาคาใจได้ การปรับเปลี่ยนบุคคลผู้ปฏิบัติหน้าที่ หรือการลงโทษผู้กระทำความผิด การละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เป็นต้น”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อ เพราะให้สิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชน และ นักวิชาการอย่างเต็มที่ในการเปิดโอกาสให้วิพากษ์วิจารณ์และร่วมแสดงความคิดเห็น”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีภาวะผู้นำ”

(ปราโมทย์ อุ่นจิตสกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มี แต่เนื่องจากอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านการเข้าถึงข้อมูลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก่อนข้างเร็วและหลากหลายในหลายประเด็นจากนักวิชาการและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพมากเพราะ

1. นักวิชาการวิจารณ์รัฐบาล แสดงความคิดเห็นได้อิสระ
2. กลุ่มพลังต่าง ๆ เรียกร้องได้อย่างเสรี
3. ประชาชนร้องเรียนได้อย่างอิสระไม่มีการข่มขู่
4. สื่อต่าง ๆ ยังเสนอข่าวอย่างอิสระไม่มีการควบคุม

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และนักวิชาการ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ไม่ได้ปิดกั้นแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้ว่าสื่อที่ดี นักวิชาการที่ดี ประชาชนที่ดี ต่างก็ได้แสดงออกในทางความคิดเห็นอย่างเสรี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

11.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 10 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครอง (โดยภาพรวม) ในบทบาทไม่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ

จำนวน 11 ราย คือ

“คำตอบข้อ 4 พอจะนำมาอนุมานเป็นคำตอบของข้อนี้ได้ และสิ่งที่เห็นอยู่ในขณะนี้ นั้น สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นได้เพียงแค่ “ชาจร” กับ “ชาประจำ” เท่านั้น”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ ไม่ยอมรับฟังใคร เชื่อมั่นตนเองเป็นหลัก”

(พิรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“มีบทบาทที่สนับสนุน ตรงกันข้ามทำนกับตอบโต้ทันที ดูเหมือนรัฐบาลชุดนี้ไม่ห้าม เรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และนักวิชาการ ในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็ต้องยอมรับว่ามีการ จำกัดสิทธิ เสรีภาพ ของฝ่ายตรงข้ามรัฐบาล โดยมีการสั่งปิดสถานีวิทยุชุมชน สั่งปิดเว็บไซต์”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีการเอื้อต่อประชาชนและนักวิชาการ ทุกอย่างอยู่ที่การ ตัดสินใจของท่านนายกฯเองทั้งหมด”

(สิริลักษณ์ เจริญสกุล 2548 : สัมภาษณ์)

“ไม่ เพราะใช้แต่อารมณ์”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่เอื้อเลย เพราะพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไปคิดว่าคนทุกหัวเป็นศัตรูทุกคน จึงขาด ความไว้วางใจ ประกอบลักษณะของท่านนายกฯ เป็นอำนาจนิยม คณะรัฐมนตรีก็กลัวไม่กล้าโต้แย้ง

- มีนักวิชาการเสนอความเห็นที่ดี ๆ มากมาย คนเหล่านี้อาจรักประเทศไทยมากกว่าท่านนายกฯก็ได้

- ถ้าท่านนายกฯไม่เปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจให้เป็นธรรม จะเป็นสิ่งที่บั่นทอนท่านนายกฯ ในการอยู่ในตำแหน่ง

- ประชาชนเริ่มมองท่านนายกฯในแง่ลบมากขึ้น ความนิยมลดลง ท่านนายกฯต้องสร้างความเป็นธรรมในสังคม”

(อัญญาณ์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ ละเมิดสิทธิสูง แทรกแซงเกินไป”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ เพราะท่านนายกฯไม่รับฟังความคิดเห็นของฝ่ายตรงข้ามเลย”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทน้อยในเรื่องเอื้อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการ”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีอยู่แล้ว ท่านนายกฯขาดในเรื่องที่ให้สิทธิและเสรีภาพแก่ทุกคน มันเป็นการกุมอำนาจทั้งหมด เป็นการปิดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น โดยสิ้นเชิง ทำเป็นเหมือนว่าจะฟังแต่ก็ไม่ทำตามที่คุณอื่นแนะนำมาเลย”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“คิดว่าลดน้อยลง นักวิชาการออกมาพูดไม่ได้ ออกมานายกฯท่านก็เล่นงาน คงกลัวว่าประชาชนจะฉลาดขึ้นกว่าเดิม เพราะเดี๋ยวรู้มากก็คัดค้านความคิดของท่าน สิทธิ เสรีภาพของประชาชนก็น้อย แต่ไม่มากเท่าไร ดิยังมีการทำอันรู้ได้บ้างแต่ไม่ทั้งหมด ถ้ามองภาพรวมคิดว่าคงกลัวประชาชนฉลาดขึ้นจึงพยายามไม่ให้อะไรมา ให้ทุกคนคิดแต่การดำรงชีพของตนเท่านั้น”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

11.3 แสดงความคิดเห็นแบบเป็นกลาง จำนวน 1 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครอง (โดยภาพรวม) จำนวน 11 ราย คือ

“ในส่วนของนักวิชาการดีขึ้น นักวิชาการกล้าคิด กล้าทำมากขึ้น แต่นักวิชาการถ้ามีหัวใจเป็นนักวิชาการจริง ๆ ไม่เข้ากับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด สร้างแต่ประโยชน์ให้กับประชาชนก็จะดีมาก จะเห็นได้ว่า NGO บางทีก็ยังมีแฝง ๆ อยู่ ไม่เหมือนอย่างที่เรารู้ ถ้าเราศึกษากันจริง ๆ มันก็ไม่ได้

เข้าข้างประชาชน บ้างมีการเกื้อหนุนจากที่อื่นเข้ามาในด้านของผลประโยชน์ เพราะประชาชน บางครั้งก็คิดว่านักวิชาการเป็นกลางที่สุด แต่บางคนก็เอนเอียงได้เหมือนกัน ดังนั้นเราต้องมอง นักวิชาการให้ออกด้วย ในด้านของประชาชนนั้นก็ถือว่าดีขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่ถึงกับดีที่สุด เพราะถ้าถึงที่สุดแล้วเราต้องยิ่งใหญ่ ยิ่งกว่าประเทศสหรัฐอเมริกา แต่มันดีขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศที่ ด้อยพัฒนากว่าเรา การศึกษาก็ยังไม่เท่าเทียมกัน ประเทศของเราเลยด้อยเนื่องจากเงินเราไม่มี”

(รัตนบุรี อคิษฐ์ 2548 : สัมภาษณ์)

คำว่าสิทธิ (Rigth) หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมที่มีอยู่และมีมาตั้งแต่เกิด เป็น สิทธิธรรมชาติ โดยมีสิทธิรับฟัง คิด พุด คู สัมผัสติดต่อกับคนและสิ่งอื่น ๆ การจำกัดสิทธิของ บุคคลจะกระทำได้อต่อเมื่อมีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย และย่อมได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ตาม รัฐธรรมนูญ

ส่วนคำว่า เสรีภาพ (Liberty, Freedom) คือ ภาวะที่ประชาชนมีอิสระที่จะกระทำการ ใด ๆ ได้เอง โดยไม่มีการกีดกัน เว้นแต่จะไปกระทบเสรีภาพของบุคคลอื่น

แบบสัมภาษณ์ ข้อ 12 เรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองมีการสร้างบูรณาการแห่งชาติมาก น้อยเพียงใด

คำตอบ การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีมากน้อยเพียงใด แลไหน โดยเฉพาะนโยบาย 3 จังหวัดภาคใต้ การปราบปรามยาเสพติด การป้องกันการทุจริตและความประพฤติมิชอบและการ แก้ไขปัญหาความยากจน

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

12.1 สนับสนุน / ยอมรับ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 8 ราย คือ

“มีมาก ปัจจุบันปัญหาค่อนข้างหนัก เช่น ปัญหา 3 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะต้องใช้วิธี หลาย ๆ วิธีมากมายมาแก้ปัญหา ต้องทำอย่างรอบคอบ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่มีมานาน แล้ว จึงต้องใช้เวลาในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่แค่ปีสองปีแล้วปัญหาจะยุติลงได้”

(สันศักดิ์ จินากักดี 2548 : สัมภาษณ์)

“มีมากขึ้นภายใต้ระบบบริหารราชการแบบบูรณาการ อาทิ การให้ผู้ว่าราชการจังหวัด บริหารแบบบูรณาการ (CEO) ทำให้ระดมสรรพกำลังในแต่ละจังหวัดแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ ของตนเองได้เป็นอย่างดี การแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหา ยาเสพติด การตั้งศูนย์ระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัดให้มีทุกภาค สำหรับรับผิดชอบ มีแผนการดำเนินการที่ชัดเจน ภายใต้การ

กำกับดูแลของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง มีการบูรณาการลงพื้นที่ในลักษณะกรม.สัญจร ทำให้ทราบ ปัญหาแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายต่าง ๆ เหล่านี้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ในเรื่องของภาคใต้อาจเกิดจาก วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกัน ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการแก้ปัญหา”

(ไพบูลย์ พิมพ์พิสิฐถาวร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง แต่อาจจะเป็นระยะเวลายาวนาน หากมีการติดตาม นโยบาย”

(สมจิต กาญจนสุทธิรักษ์ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“- การแก้ปัญหา 3 จังหวัดภาคใต้ ต้องรอบคอบ ใช้เวลาและต้องการความร่วมมือจาก ทุกฝ่าย ในฐานะนายกรัฐมนตรีต้องเป็นผู้นำทาง

- การปราบปรามยาเสพติด เป็นเรื่องที่ทำนายๆ ทำได้ดีที่สุด ต้องปรับปรุงจุดอ่อน เสมอ”

(อัยยงค์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีมาก เช่น

- การออกพระราชกำหนด ที่รัฐบาลออกมาใช้ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็เพื่อใช้ ปราบปรามผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติเท่านั้น ผู้บริสุทธิ์จะไม่มีผลกระทบเลย

- การเร่งปฏิรูปการศึกษาใน 3 จังหวัด พัฒนาเศรษฐกิจโดยเร่งด่วน”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เป็นความพยายามทางการเมืองค่อนข้างมาก แต่ปัจจัยความสำเร็จขึ้นอยู่กับความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ

- การปฏิรูปสื่อ การศึกษา กระบวนการยุติธรรม

- การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

- การค้าความเจริญในลักษณะที่กระจาย

- ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็งถึงระดับองค์การบริหารส่วนตำบล”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติ ถ้านำเอาเหตุการณ์ที่ผ่านมาของทุกรัฐบาล เปรียบเทียบแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการบูรณาการได้อย่างรวดเร็ว การ แก้ปัญหาต่าง ๆ ความยากจน การรักษาพยาบาล การส่งเสริมอาชีพ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็น ปัญหาที่สะสมมานานก็ต้องค่อย ๆ แก้กันไป เรื่องยาเสพติดทำได้ดี”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

12.2 คัดค้าน / ไม่ยอมรับ จำนวน 5 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 5 ราย คือ

“เกือบ 5 ปี ที่เข้ามาบริหารประเทศ ความเจริญในด้านต่าง ๆ ดูดถอย ไม่ว่าด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายที่ประกาศไว้ เช่น สงครามกับยาเสพติด สงครามกับทุจริตคอร์รัปชัน เป็นนโยบายเพียงแต่หาเสียง ล้มเหลวทุกสงคราม แม้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะนี้รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ก็มาจากการกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดอย่างฉกรรจ์”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีเลย การสร้างบูรณาการ คือ การรวมสรรพกำลังในสังคมที่เกี่ยวข้อง ป้องกันปัญหา ร่วมกันแก้ปัญหา ซึ่งนายกฯให้ความสำคัญกับแนวคิดของตนเอง เลือกในสิ่งที่ตนเชื่อ ซึ่งอาจจะไม่ผิดเพราะท่านนายกฯ คือผู้บริหารประเทศแต่ก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มี”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบาย 3 จังหวัดภาคใต้ เป็นความคิดหรือแนวความคิดที่ผิดพลาดมากและไม่ยอมรับ เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ไม่ถามผู้รู้ คิดว่าตัวเองรู้ก็เลยตกม้าตาย”

- ปราบปรามยาเสพติด ทำได้ดี แต่เศรษฐกิจไม่ดี
- การป้องกันการทุจริต การประพฤติมิชอบ ยังไม่เห็นชัดเจนเหมือนเดิม
- การแก้ไขปัญหาความยากจนยิ่งจนลง นโยบายดีแต่ไม่ศึกษาการนำไปปฏิบัติและพยายามสร้างหน่วยงานแม่น้ำ หรือให้ความรู้แก่ผู้นำไปปฏิบัติ สังเกตข้าราชการคือตัวทำให้ระบบเสีย และทำให้คนจนจนมากขึ้น”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“การสร้างบูรณาการแห่งชาติมีน้อย นโยบายหลายนโยบาย ทำให้วิถีชีวิตคนเปลี่ยนไป จำนวนวิถีนิยมมากขึ้นบางครั้งเกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน”

(สุริยะใส กตะศิลา 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

12.3 สนับสนุน / คัดค้าน จำนวน 4 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านนโยบายสาธารณะ จำนวน 4 ราย คือ

“นโยบายเดียวที่สำเร็จคงจะเป็น นโยบายการปราบปรามยาเสพติด เพราะสามารถตัดวงจรการผลิต รวมถึงลดจำนวนยาเสพติดได้เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม แต่อีก 3 นโยบายที่เหลือไม่คิดว่าจะทำให้เกิดการสร้างบูรณาการแห่งชาติเพิ่มมาก

ขึ้น ตรงกันข้ามกลับทำให้เกิดการแตกแยกความคิด ความรู้สึกเป็นชาติเดียวกัน โจทย์สำคัญที่รัฐบาลต้องแก้ไขคือ การบูรณาการในการแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายดี แต่ในทางปฏิบัติไม่ได้ทำเพื่อประชาชน เอาใจแค่ช่วงแรกของหลักการ ใช้เงินภาษีได้เร็ว เป็นการสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองเหมือนเป็นการซื้อเสียงในระยะยาว ไม่ควรใช้การรุนแรงแบบนี้มันรุนแรงเกินไป จริง ๆ แล้วน่าจะหาแนวทางใหม่โดยการสร้างความเข้าใจ และสัมพันธ์อันดีต่อกัน ใช้หลักจิตวิทยา หลักคุณธรรมเข้ามาช่วยและน่าจะให้ส.ส.ฝ่ายค้านเข้ามาช่วยแก้ปัญหา แต่คงเป็นไปได้ไม่ได้ เพราะท่านนายกฯ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เลย”

(ศิริลักษณ์ เจริญสูง 2548 : สัมภาษณ์)

“เรื่องปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลาย 10 ปีแล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้นมันเกิดจากการแก้ปัญหาแบบไม่ถูกจุด อย่างกรณีที่ข้าราชการที่ประพฤติมิชอบ โดนสั่งลงโทษก็ส่งย้ายไปอยู่ภาคใต้เลยกลายเป็นว่าส่งคนไม่ดีไปอยู่ภาคใต้ ยิ่งทำให้ปัญหาเหล่านี้ยากที่จะเยียวยา การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในส่วนของข้าราชการนั้นคนใหญ่คนโตก็คอยหนุนหลังกันอยู่ ไม่เห็นว่าจะมีใครมาปราบปรามกันอย่างจริงจังเสียที ปัญหายาเสพติดก็ยังแก้ไขไม่ได้ เห็นไหมว่าปัจจุบันก็ยังมีการจับกุมเกิดขึ้นทุกวันก็ยังมีการซื้อขายกันอยู่ ส่วนปัญหาความยากจนนโยบายของท่านต่างหากที่ส่งเสริมให้คนจนมากยิ่งขึ้น เอาเงินไปให้หมู่บ้านบริหารกันเอง ชาวบ้านก็กู้กันเองเอาเงินไปซื้อรถ ซื้อโทรศัพท์ เป็นเรื่องที่ไร้สาระทั้งนั้น”

(ภินันท์ โชติรสเสถณี 2548 : สัมภาษณ์)

“การปราบปรามยาเสพติดดีขึ้นแต่ยังไม่ถึงที่สุด เพราะก็ยังมีขายกันอยู่ การประพฤติมิชอบก็ยังกำกั่งอยู่ จนป่านนี้ยังไม่ได้ตัวประธานปปช.เลย ส่วนการแก้ไขปัญหาคความยากจนชาติอย่างเดียวยังช่วยไม่ได้ เราต้องช่วยกันทุกคนทุกฝ่าย ทำนองเดียวกันบางทีประชาชนอยากจนมากกว่ายากจน แบบมืออย่างเดียวยังไม่ทำอรับแต่ความช่วยเหลือ กรณีแบบนี้เลยทำให้ประเทศชาติของเราไม่พัฒนากันซะที”

(รัตนบุรี อดิศักดิ์ 2548 : สัมภาษณ์)

12.4 ไม่แสดงความคิดเห็น จำนวน 3 ราย ดังนี้

“ข่าวที่ประกาศจากสื่อมวลชนชัดเจนอยู่แล้ว”

(พีรพันธุ์ เทียมเมือง 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีความเห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ไม่มีความเห็น”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์ ข้อที่ 13 เรื่องเกี่ยวกับความคิดเห็นอื่น/ข้อเสนอแนะ

คำถาม ความคิดเห็นอื่น ๆ / ข้อเสนอแนะ

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 20 ราย ได้แสดงความคิดเห็น แยกเป็น

13.1 ความคิดเห็นอื่น ๆ / ข้อเสนอแนะ จำนวน 8 ราย แยกเป็น 1 ประเด็น ดังนี้

(1) ด้านการปกครองประเทศ (โดยภาพรวม) จำนวน 8 ราย คือ

“การเป็นผู้นำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในเชิงความรู้ความสามารถของท่านนายกฯ เข้าสู่ระดับสากล ก้าวล้ำนำสมัย แต่ปัญหาอุปสรรคที่เผชิญอยู่ขณะนี้ คือ การสร้างทีมงานที่ประลองด้วยบุคคลหลายหมู่เหล่ามาอยู่ร่วมกัน คนที่มีแนวคิดแบบเดิม ๆ ล้าหลังยังมีอีกมาก หากท่านนายกฯ ใช้ศิลปะประสานประโยชน์ได้ลงตัว และให้เลือกระหว่างเทคนิคการบริหารสมัยใหม่กับประสานประโยชน์ภายในพรรค คงไม่สามารถเลือกทางหนึ่งทางใดหรือผสมกลมกลืนกันได้ ก็เป็นที่น่าเสียดายในโอกาสของท่านที่จะอยู่บริหารประเทศชาติบ้านเมืองได้อย่างยาวนานอย่างที่หลายฝ่ายคิดไว้ และไม่แน่ใจว่าบทเรียนทางการเมืองในสมัยการปกครองของท่านจะคงให้เกิดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยก้าวหน้าไปถึงระดับใด”

(ประสิทธิ์ โอภาสทิพากร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ความยุติธรรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
สวัสดิการของประชาชน คนจน คนพิการ คนด้อยโอกาส เจริญการศึกษา การพัฒนาฝีมือแรงงาน
การค้าขาย”

(อนันต์ อนันตกุล 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องร่วมมือร่วมใจกันทำให้องค์กรภาคประชาชนเข้มแข็งและรู้ทันกันถึงความ
เสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริหารแบบอัตตาธิปไตย เพื่อช่วยกันขัดขวางการกระทำที่ไม่ถูกต้องชอบ
ธรรม ตั้งแต่เดี๋ยวนี้เพื่อรักษาบ้านเมือง”

(ประสงค์ สุ่นศิริ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“คนไทย ข้าราชการขาดคุณธรรม จริยธรรม มองอำนาจและการอยู่รอดของตนเอง
เป็นหลัก ไม่มองส่วนรวม”

(นปพน ภูสุวรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“นโยบายของรัฐบาลออกมาดี ไม่เคยมีรัฐบาลไหนทำมาก่อน และทำสำเร็จ เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางโครงการไม่จำเป็นเร่งด่วน เช่น บ่อบำบัดน้ำเสียจะไปทำโครงการอื่น เช่น แก้ไขความแห้งแล้งและความยากจนก่อน”

(ประทีป คล้ายสุบรรณ 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เปลี่ยนแปลงความคิด วิธีการทำงานของท่านนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรได้ยาก”

(ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“ต้องแก้ไขเรื่องการทุจริตและประพฤติดีมิชอบ โดยเร่งด่วน

- ท่านนายกรัฐมนตรี ต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทภาวะผู้นำเสียใหม่ เลิกธุรกิจและ พรรคพวก ชื้อสตัคทำงานเพื่อการอยู่ดีกินดีของประชาชน ศรีราชาจะกลับมาอย่างท่วมท้น”

(อัยยงศักดิ์ ปาณิกบุตร 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

“เนื่องจากประเทศไทยมีรัฐบาลหลายยุคหลายสมัยปกครองตลอดมา รัฐบาลที่ผ่านมามี ความคิดไม่ก้าวหน้า และไม่ทันต่อการพัฒนาของโลก เห็นได้ว่ารัฐบาลท่านนายกฯ ได้แก้ ปัญหาต่าง ๆ มาด้วยดี และประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่จึงสนับสนุน”

(นักข่าว(สายกลาง) 2548 : ตอบแบบสัมภาษณ์)

ส่วนที่ 2 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) ทุติภูมิ(Secondary Data) ได้มา จากการค้นคว้าทางเอกสารต่าง ๆ โดยการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หรือเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย มาสนับสนุนแบบสัมภาษณ์ให้น่าเชื่อถือ เทียงตรง ถูกต้องตาม หลักวิชาการมากยิ่งขึ้น ดังนี้

น.พ.ประเวศ วะสี (ราษฎรอาวุโส) ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า “การเลือกตั้งทุกประเภท มีเงินจำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการซื้อตัวและการซื้อเสียง ประชาธิปไตยก็กลายเป็นธนาธิปไตย ธนาธิปไตยคือการที่อำนาจเงินเข้ามาใช้อำนาจรัฐ ธนาธิปไตยเป็นเผด็จการชนิดหนึ่ง แม้ใช้รูปแบบการเลือกตั้ง พรรคนาซีของฮิตเลอร์ก็ใช้รูปแบบ การเลือกตั้งเข้าไปยึดอำนาจรัฐ และเป็นเผด็จการที่ก่อให้เกิดความเสียหายเหลือคณานับ ฮิตเลอร์ และพรรคนาซีเข้าไปใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมืออย่างเดียว ยังไม่มีอำนาจเงิน อำนาจรัฐคือการใช้อำนาจกฎหมายและอำนาจจิตอาวูร เช่น กองทัพและตำรวจ แต่อำนาจเงินเป็นอำนาจที่มีพลัง มากกว่าอำนาจรัฐ เมื่ออำนาจเงินเข้าไปผนวกอำนาจรัฐในระบบประชาธิปไตย อำนาจจึงเบ็ดเสร็จ และรุนแรง”

ธนาธิปไตย อาจจะแก้ปัญหามาบางอย่างได้แต่แก้ปัญหาใดอุปลักษณะ คือคอร์รัปชัน ความไม่เป็นธรรมทางสังคม และความรุนแรงไม่ได้ ประชาธิปไตยทางอ้อม หมายถึง

ประชาธิปไตย แบบเลือกตัวแทน (Represented Democracy) ตัวแทนจะมีอำนาจตัดสินใจในกิจการบ้านเมือง โดยประชาชนไม่มีบทบาทโดยตรงเป็นเรื่องล้าสมัยแล้ว ประชาธิปไตยแบบเลือกตัวแทนจึงไม่เป็นเครื่องมือที่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาของประเทศอีกต่อไป จะมีประชาธิปไตยโดยตรง (Direct Democracy) คือ การที่ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากที่สุด และประชาชนที่เป็นปัจเจกชนมีกำลังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง การรวมตัวคือการสังคม สังคมหมายถึงการรวมกัน การรวมกันอย่างเข้มแข็งก็คือ สังคมเข้มแข็ง

สังคมเข้มแข็ง ควรทำเรื่องต่าง ๆ อย่างน้อย 5 ประการ คือ

1. ชุมชนเข้มแข็ง ทำการพัฒนาอย่างบูรณาการเต็มพื้นที่ เป็นประชาธิปไตยระดับรากหญ้า
2. สังคมเข้ามาทำการพัฒนาเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองมากที่สุด เช่นการศึกษา สุขภาพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
3. สังคมร่วมรัฐ สังคมนำรัฐ รัฐทำอะไรดีสังคมเข้าร่วม รัฐคิดอะไรสังคมนำ
4. สังคมตรวจสอบรัฐ
5. สังคมร่วมสร้างนโยบายสาธารณะ

อำนาจรัฐอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อนในสังคมได้ หากสังคมเข้มแข็งและเข้ามามีบทบาทในกิจการบ้านเมืองทั้ง 5 ประการดังกล่าว ประเทศจะมีพลังในการแก้ปัญหอย่างมหาศาล นี่คือนิยามของประชาธิปไตยโดยตรง (มติชนรายวัน 2547 : 2)

พิภพ ธงไชย (NGO) ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกฯ ได้กล่าวว่า “นายกฯทักษิณพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเต็มตัวโดยไม่เชื่อในแนวทางการพัฒนากระแสอื่น ดังนั้นในช่วง 2 ปีหลังของรัฐบาลไทยรักไทยจะปฏิเสธการมีส่วนร่วมทั้งหมด

ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญใหม่จะเปลี่ยนการเมืองไทยให้เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หลักประชาธิปไตยไทยรับมาจากประเทศอังกฤษ จะประกอบด้วยอำนาจคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โดยมีสื่อมวลชนเป็นอำนาจที่ 4 เพิ่มองค์กรอิสระเป็นอำนาจที่ 5 และอำนาจที่ 6 เป็นของประชาชน

รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มักจะแก้ปัญหาโดยใช้อำนาจนิยม และเงินเป็นใหญ่ แต่วิธีนี้แก้ปัญหารัฐ จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สำเร็จ เพราะนายกรัฐมนตรีไม่เข้าใจวิถีชีวิตของคนอิสลาม ผมเชื่อว่าประชาธิปไตยที่ดี คือการกระจายอำนาจเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม และประชาชนจะเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมและความผิดพลาดนั้น

เมื่อพูดถึงการพัฒนาการเมือง จะมองแบบวิวัฒนาการ ไม่มองแบบสำเร็จรูป ถ้าเทียบกับยุโรป ประชาธิปไตยในสังคมไทยมีพัฒนาการที่เร็วมาก แต่ถ้าเปรียบเทียบกับตอนนี้

ประชาธิปไตยในประเทศไทยห่างไกลจากยุโรปเยอะ

จากสถิติรายงานว่าภาคประชาชนเคลื่อนไหวมากขึ้น แต่เป็นเพียงประเด็นสาธารณะเท่านั้น ยกเว้นกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ หรือกรณีคลองด่าน ซึ่งบังเอิญเข้าทางรัฐบาลที่ต้องการจับผิดนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามพอดี

ถามว่าประชาชนมีความหวังไหม คำตอบคือมีแต่ต้องอดทนและแก้ไขในสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผมว่าการเลือกตั้ง อบต. อบจ. และนายกเทศมนตรี จะเป็นบทเรียนสำคัญของชาวบ้านแน่นอนว่า อบต. ในบางพื้นที่ยังมีกลุ่ม ก็มาเพีย แต่หลายตำบลมี อบต. ดี ประชาชนจะเริ่มเรียนรู้เหมือนกับอเมริกาที่แต่ละมลรัฐแตกต่างกัน บางมลรัฐทำแท้งได้ บางมลรัฐทำแท้งไม่ได้ คนจะเริ่มเปรียบเทียบ เพราะฉะนั้นถ้า อบต. ไหนเป็นประชาธิปไตยเราก็น่าจะไปอยู่ตำบลนั้น

ถ้านายกรัฐมนตรีบริหารประเทศแบบปีแรก จะมีโอกาสอยู่ได้ถึง 20 ปี แต่ถ้าบริหารแบบ 2 ปีหลังเป็นไปไม่ได้เลย เพราะสังคมไทยไปไกลแล้ว ผ่านเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 , 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ได้เข้าไปเรียนรู้ขบวนการคอมมิวนิสต์ และปี พ.ศ. 2522 เริ่มมีกลุ่ม NGO ต่อมาเกิดพฤษภาทมิฬ ถึงตอนนี้มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะฉะนั้นนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ต้องปรับตัวให้เป็นนักประชาธิปไตยและนักสิทธิมนุษยชนโดยเอาผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพและกระบวนการมีส่วนร่วมเท่าที่ผมทำงานกับขบวนการประชาชนมาหลายปี ผมเห็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดและกล้าหาญทางจริยธรรมมากมาย เช่น คุณจินตนา แก้วขาว กับคุณเจริญ วัชรสุข ที่โรงไฟฟ้าประจวบฯ หรือคุณภินันท์ โขจรสเรณีย์ ที่กาญจนบุรี ฯลฯ

ดังนั้นการเมืองภาคประชาชนของสังคมไทย จะเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเรามีเมล็ดพันธุ์ที่ดี มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน

นี่คือ สิ่งที่สังคมไทยสร้างไว้และจะไม่หายไปไหน ผมเชื่อว่าจะเกิดการเปลี่ยนผ่านการเมืองจากทุนนิยมผูกขาด กลายเป็นทุนนิยมที่เป็นธรรมหรือสังคมนิยมจนเกิดประชาธิปไตยที่ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ อย่างที่รัฐธรรมนูญมาตรา 3 เขียนไว้ว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย เพราะฉะนั้นขอให้มีความหวัง” (พิชิตทักษิณ 2547 : 106-119)

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่า “ในสภาพที่ปัญหาต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยได้ส่งสมมาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ ตัวรัฐไทยเองก็ถูกผูกมัดไว้ด้วยพันธะมากมายที่ทำให้กับระบบทุนนิยมโลก ขณะเดียวกันความเป็นชาติก็ถูกหารสองด้วยความเลื่อมล้ำสุดขั้วทางเศรษฐกิจและการปลุกตัวทางวัฒนธรรมของชนชั้นผู้ได้เปรียบ เพราะฉะนั้น โอกาสเดียวที่จะทำให้อำนาจและผลประโยชน์ของประชาชนปรากฏเป็นจริงได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้อำนาจโดยตรงโดยผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นเจ้าของอธิปไตย

การขับเคลื่อนไปสู่ทิศทางดังกล่าว กลุ่มชนต่าง ๆ ในประเทศไทยจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ทางการเมือง คือ

1. จะต้องยอมรับว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ใช้กันอยู่ยังไม่พอเพียงสำหรับการดูแลสังคมโดยรวม ข้อนี้มิได้หมายความว่าระบอบรัฐสภาไม่มีประโยชน์ หากถ่วงการเมืองภาคตัวแทนไม่สามารถรองรับหรือดูแลผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นสิ่งสำคัญคือต้องขยายประชาธิปไตยลงสู่ประชาชนในระดับรากหญ้า (Grass Rooted Democracy) เพื่อให้พวกเขามีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ปัญหาการทำมาหากิน และปรับปรุงคุณภาพชีวิตตนเอง

2. ส่วนของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งจะต้องย้ายฐานคิดเรื่องความชอบธรรมในกระบวนการใช้อำนาจ ผู้กุมอำนาจจะต้องเลิกใช้ชัยชนะในการเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรมในการตัดสินใจทุกเรื่อง แต่จะต้องสันทัดในการสร้างฉันทามติอย่างต่อเนื่อง (Continuous Consensus) เพื่อเป็นความชอบธรรมในกระบวนการใช้อำนาจในเรื่องใหญ่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนบางหมู่เหล่า ผู้กุมอำนาจจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องและ ค้นหาจุดสมดุลออกมาให้ได้ การกิจหลักของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่สั่งการจากเบื้องบนลงมาล่างเท่านั้น หากจะต้องสันทัดในการจุดประเด็นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในประชาสังคม แล้วสังเคราะห์ความเห็นสาธารณะทั้งหลายมาประกอบการตัดสินใจของตน

3. เรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนโดยด่วนคือต้องยกเลิกการออกแบบเศรษฐกิจทั้งประเทศให้มีเพียงเส้นทางเดียวหรือเลิกใช้อำนาจรัฐรวมศูนย์มากำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศโดยไม่เหลือพื้นที่ให้กับทางเลือกที่แตกต่างหลากหลายในสังคม ที่กล่าวนี้มีได้หมายความว่าประเทศไทย จะต่อต้านหรือปฏิเสธทุนโลกาภิวัตน์โดยสิ้นเชิง การมีระบบเศรษฐกิจที่โดดเดี่ยวเป็นไปไม่ได้ ไม่ว่าสำหรับประเทศใดก็ตาม สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญในที่นี้คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนไทยมีแนวทางพัฒนาที่มากกว่ากระแสหลักเพียงกระแสเดียว

เพราะฉะนั้นทางเลือกและความหลากหลายในการพัฒนาจะเกิดไม่ได้เลย ถ้าเราไม่ยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนของพวกเขาต้องยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการฟื้นฟูวิถีชีวิตของตนเอง ยอมรับการกระจายอำนาจในการกำหนดแนวทางพัฒนาเท่า ๆ กับการกระจายอำนาจทางการเมือง

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่กระแสโลกาภิวัตน์รุกคืบหน้าเข้ามาแรง บทบาทการมีส่วนร่วมของฝ่ายประชาชน ไม่เพียงเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตยเท่านั้น หากยังเป็นความจำเป็นเร่งด่วนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์ไทยด้วย” (รู้ทันทักษิณ 2 2547 : 171-174)

ธีรยุทธ บุญมี ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกฯ ได้กล่าวว่า

1. จุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์ครั้งแรกในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และเหตุการณ์

14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ช่วยปรับทิศทางการพัฒนาของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นซีอีโอคนแรก คือ อาศัยอำนาจการเมือง แบบเผด็จการ ผลักดันการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายด้านคือ ปฏิรูประบบราชการ ตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สภาวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ สร้างค่านิยมวัตถุนิยม ผลเสียของระบบ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ สร้างค่านิยม อุปถัมภ์ในหมู่ประชาชน นักธุรกิจ พ่อค้าส่งส่วยและการส่งบรรณาการเงินใต้โต๊ะทำให้เกิดคอร์รัปชันมากมาย

ประเทศไทยอาจตกเป็นประเทศยากจนทางทรัพยากร แต่มีเหตุการณ์ใหญ่ทางสังคมการเมือง คือ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 , 17 พฤษภาคม พ.ศ.2535 และปฏิรูปการเมือง พ.ศ.2540 ได้ช่วยให้ทิศทางของประเทศไทยเดินได้ถูกต้องพอสมควร

2. จุดเปลี่ยนประวัติศาสตร์หนสองในยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2.1 ยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นจุดเปลี่ยนโครงสร้างสังคมในช่วง พ.ศ.2500 – 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และรุ่นของ ผู้นำทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองพหุคือ ช่วง พ.ศ. 2500-14 ตุลาคม พ.ศ.2516อำนาจทางการเมืองอยู่ในมือทหาร ดำรง อำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือพ่อค้า ธนาคารเชื้อสายจีน อำนาจนำทางความคิดอยู่กับเทคโนโลยีจากชนชั้นสูงเดิม ช่วงหลัง 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ยุค ชวน หลีกภัย อำนาจเศรษฐกิจขยายอยู่ในเมืองกลุ่มเดิม เพิ่มเติมนักอุตสาหกรรม พ่อค้าต่างจังหวัด อำนาจการเมืองอยู่ในมือข้าราชการ นักวิชาการมืออาชีพ ผสมกับตัวแทนธุรกิจ และอิทธิพลท้องถิ่น อำนาจนำทางความคิดอยู่ในมือเทคโนโลยีรุ่นใหม่

2.2 ยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวได้ว่าเป็นยุคของชนชั้นกลางและชาวบ้านมี ค่านิยมวัตถุ ความสำเร็จ ความเป็นตัวเอง ทำให้สังคมทั่วไปโน้มเอียงไปในแนวคิดแบบ ทรท. และเป็นคำตอบให้กับชัยชนะของ ทรท.

2.3 อำนาจเศรษฐกิจตระกูลนำทางธุรกิจเก่าสลายตัว คนรุ่นใหม่ยุคคลื่นลูกที่ 3 ซึ่ง โดยอายุเป็นรุ่นเดียวกับ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มากุมอำนาจแทน ผูกขาดหรือกุมสัมปทาน ทรัพยากรของรัฐที่มีค่าสูงในยุคโลกาภิวัตน์คือ เทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคม ข่าวสาร โทรทัศน์ วิทยุ บันเทิง วัฒนธรรม เครือข่าย การค้า การบริการแบบใหม่ ธุรกิจเก็งกำไร ฯลฯ

2.4 ทิศทางเมืองเปิดทางให้กลุ่มทางธุรกิจรุ่นใหม่ก้าวเข้ามามีอำนาจแทน เช่น นายชวน หลีกภัย,พ.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ,พ.ต.สนั่น ขจรประศาสน์,นายเสนาะ เทียนทอง, นายบรรหาร ศิลปอาชา เริ่มร่วมมือ แต่สังเกตได้ว่าทนายของนักการเมืองอาชีพทุนเก่าและ เทคโนโลยีเก่ากำลังเริ่มมามีบทบาทการเมือง

2.5 การนำความคิดขัดแย้ง 2 ขั้ว ระหว่างผู้นำธุรกิจคลื่นลูกที่ 3 ที่มุ่งนำสังคมสู่การเติบโตทางวัตถุและเศรษฐกิจแบบโพสต์โมเดิร์น (หลังสมัยใหม่) กับพวกปัญญาชนรุ่น 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่มุ่งชี้นำสังคมไปสู่แนวชุมชนนิยมอนุรักษัธรรมชาติและทรัพยากร การขยายสิทธิด้านต่าง ๆ ของประชาชนและการเคารพวัฒนธรรมตัวตนของคนทุก ๆ กลุ่ม” (มติชนรายวัน 2548 : 2, 13)

ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า “ผมว่าคงไม่เป็นธรรมดาที่จะเริ่มที่ตัว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพราะเท่าที่ผ่านมาผู้มีอำนาจทุกรัฐบาลทั้งในสังคมไทยและสังคมอื่น ๆ มีความปรารถนาที่จะควบคุมสื่อไว้ในมือด้วยกันทั้งนั้น

กรณีของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถ้าพูดถึงแนวคิดและวิธีคิดก็ไม่ได้แตกต่างจากนักการเมืองคนอื่น ๆ นั่นคือ ต้องการควบคุมสื่อเอาไว้ในมือ ความแตกต่างก็คือ รัฐบาลอื่น ๆ โดยทั่วไป เช่น รัฐบาลเผด็จการในสมัยก่อนจะใช้อำนาจรัฐแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้คุมกลไกทางธุรกิจเบ็ดเสร็จเหมือนรัฐบาลปัจจุบัน ขณะนี้รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีอำนาจที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ซึ่งอาจารย์เกษียร (เดชะพีระ) นิยามเอาไว้ว่าเป็น “อำนาจสมบูรณ์” เพราะมันเบ็ดเสร็จหมดทั้งรัฐสภา องค์กรอิสระ และอะไรต่อมิอะไรอีกทั้งในเชิงธุรกิจ ความแตกต่าง ดังกล่าวทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถใช้อำนาจทั้งสองส่วนต่อรองสื่อได้ทุกรูปแบบ

ผมไม่เคยเชื่อทฤษฎีว่าสื่อต้องเป็นกลางอยู่แล้ว สำหรับผม ความเป็นกลางไม่ได้หมายถึงการไม่เลือกข้าง แต่ผมดูความเป็นกลางในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ในความหมายของผมมากกว่า ยกตัวอย่าง เช่น ทำไมธรรมชาติของสื่อในระบบที่เรียกกันว่าประชาธิปไตยถึงเอาแต่ค่าเผด็จการ แสดงว่าถ้ามีรัฐบาลเผด็จการหรือทรราชเข้ามา คุณก็ค่าเขาอย่างเดียว คุณเปิดโอกาสให้เขาพูดบ้างหรือเปล่า น้อยมากทั้งที่คุณบอกว่าคุณเป็นประชาธิปไตย อย่างนี้เรียกว่าเป็นกลางหรือเปล่านั้นผมมองว่าสื่อไม่จำเป็นต้องเป็นกลางในทุก ๆ สถานการณ์ แต่ต้องยืนอยู่ข้างผลประโยชน์ที่คุณคิดว่าถูกต้องโดยไม่ยึดติดกับพรรคการเมือง นั่นคือความเป็นกลางในความหมายของผม

จริงอยู่ว่าประเทศไทยมีเสรีภาพทางสื่อสูงพอสมควร แต่เสรีภาพกับคุณภาพเป็นคนละเรื่องเราต้องแยกสองสิ่งนี้ออกจากกัน มันไม่เกี่ยวกันเลย เพียงแต่เชื่อมโยงกันเท่านั้น สำหรับเมืองไทย สื่อได้เสรีภาพมานานตั้งแต่สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แม้จะถูกปิดไปช่วงหนึ่งสมัย รสช. แต่ก็แค่ระยะเวลา สั้น ๆ หลังสมัย รสช. สื่อกลับมีเสรีภาพสูงอีกครั้ง แต่ถามว่ามีคุณภาพไหม มันโตแต่ปริมาณ ไม่มีคุณภาพ

การที่สื่อต้องพึ่งพารายได้จากโฆษณามากกว่ายอดขาย เกิดขึ้นมานานแล้ว ผมว่าที่อื่น ๆ ก็เป็นไม่ใช่แต่เมืองไทย สื่อในระบบทุนนิยมเป็นแบบนี้หมด ฉะนั้นสื่ออยู่ในวิกฤตหรือไม่ผมตอบไม่ได้ชัดเจนนัก แต่หากย้อนกลับไปเปรียบเทียบกับสมัยก่อน คนในสมัยนั้นอาจจะบอกว่า

สถานการณ์ของสื่อในขณะนั้นวิกฤตกว่าก็ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะถูกยิงเมื่อไหร่ มันอยู่ที่ว่าเราใช้อะไรเป็นตัววัดว่าวิกฤตหรือไม่

เมื่อเราก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยม ปัญหาเกี่ยวกับทักษิณหรือไม่ทักษิณ คำถามที่ใหม่กว่าคือ สื่อถูกควบคุมโดยทุนมากกว่ารัฐหรือเปล่า ซึ่งผมว่าน่าเป็นห่วง” (พินทักษิณ 2547 : 122-137)

มูมอริ ยี่หะ (มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา) ศึกษาเรื่องพรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กล่าวว่า พรรคไทยรักไทยได้จดทะเบียนจัดตั้งพรรคต่อคณะกรรมการเลือกตั้ง (กกต.) เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ.2541 จนถึงขณะนี้อายุเกือบ 8 ปีแล้ว แต่เป็นเกือบ 8 ปีที่สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองยังคงมีปัญหา แม้ว่าพรรคประสบความสำเร็จทางการเมืองสูงยิ่งจนสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ทางการเมืองก็ตาม

ปัญหาประการหนึ่ง คือ ความสำเร็จทางการเมืองที่สูงยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตอย่างก้าวกระโดดจากการรวมตัวของ ส.ส.กลุ่มต่าง ๆ ที่บางส่วนในอดีตเคยมีความขัดแย้งกันหรือเป็นคู่แข่งทางการเมืองกันมาก่อน เช่น กลุ่มวังน้ำเย็น กลุ่มที่มาจากพรรคกิจสังคม กลุ่มที่มาจากอดีตพรรคพลังธรรม และการเติบโตจากการยุบของพรรคการเมืองอื่น ๆ มารวมกับพรรคไทยรักไทย ได้แก่ พรรคเสรีธรรม พรรคความหวังใหม่ และล่าสุดพรรคชาติพัฒนา

แม้ว่าในการเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้เห็นว่าเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ๆ ก่อนหน้านี้นี้ด้วยการใช้คำขวัญที่ว่า “คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อไทยทุกคน” ก็ตาม แต่ในแง่ของตัวผู้สมัครนั้น พรรคไทยรักไทยไม่ได้แตกต่างจากพรรคการเมืองอื่นก่อนหน้านี้นี้ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว หลังจากตั้งพรรคได้ไม่นาน โดยใช้วิธีดึงอดีต ส.ส. ที่สังกัดพรรคการเมืองอื่นหันมาสังกัดพรรคของตนเอง

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาตัวเลขของอดีต ส.ส. สมัยล่าสุดก่อนหน้าการเลือกตั้ง 6 มกราคม พ.ศ.2544 ที่มาจากพรรคการเมืองอื่นแล้วขณะการเลือกตั้งในนามพรรคไทยรักไทยทั้งในระบบเขตเลือกตั้งและระบบบัญชีรายชื่อทั้งสิ้น 87 คน ยังไม่นับอดีต ส.ส. ในยุคก่อนหน้านี้ที่เข้าเป็นสมาชิกพรรคและขณะการเลือกตั้งอีกหลายคน

ส่วนการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ชัดเจนยิ่งกว่าครั้งแรก เพราะพรรคต่าง ๆ หันมาบูรรวมกับพรรคไทยรักไทย จนนำมาสู่ชัยชนะอย่างท่วมท้น สร้างประวัติศาสตร์ใหม่ทางการเมืองไทย

แต่ปัญหาที่ตามมาก็คือ การแย่งชิงอำนาจภายในพรรค ตั้งแต่ระดับรัฐมนตรีจนกระทั่งถึงตำแหน่งประธานคณะกรรมการกลายเป็นเรื่องใหญ่โตพอสมควรในช่วงที่ผ่านมา สืบเนื่องจากการเติบโตแบบก้าวกระโดดด้วยการดึงอดีต ส.ส.จากพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้นเอง พรรคการเมืองใหม่ชื่อ “ไทยรักไทย” จึงเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองตอบต่อ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต้องการเห็นพรรคการเมืองที่มีปรัชญา อุดมการณ์ ทิศทาง นโยบาย ตาม ความคิดความต้องการของตนเอง วัฒนธรรมองค์กรของพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ถูกสร้าง ขึ้นมาจากอำนาจและอิทธิพลของผู้นำพรรคอย่างชัดเจน

ในกรณีของพรรคไทยรักไทย เมื่อแรกเริ่มตั้งพรรคได้วางเจตนารมณ์ว่าบุคคลส่วนใหญ่โดยเฉพาะบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งจะเป็นคนใหม่ที่ไม่ใช่อดีตนักการเมือง แต่กลับปรากฏว่ามีอดีต คือ ส.ส. จำนวนมากเข้ามาร่วมพรรค บุคคลเหล่านี้ผ่านประสบการณ์และถูกหล่อหลอมจากวัฒนธรรมองค์กรพรรคการเมืองอื่น ๆ มาก่อน แต่การร่วมกับพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ไม่เคยมีวัฒนธรรมองค์กรใด ๆ มาก่อน จึงเป็นการรับวัฒนธรรมองค์กรใหม่เป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจและอิทธิพลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จึงเห็นได้ชัดว่า พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งต้องการสร้างความสำเร็จทางการเมืองอย่างรวดเร็วจนต้องใช้อิทธิพล ส.ส.จากพรรคการเมืองอื่น

ดังนั้น แม้พรรคไทยรักไทยได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้กับการเมืองไทย ด้วยการเป็นพรรคการเมืองแรกที่สามารถชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลาย ได้ครองจำนวนที่นั่งเกินครึ่ง และเป็นรัฐบาลพรรคเดียว

แต่พรรคไทยรักไทย ยังไม่ได้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ในการเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย คราบไคที่พรรคไทยรักไทยยังเป็นของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ใช่ของสมาชิกพรรคทั้งหลาย” (มติชนรายวัน 2548 : 5)

สร อักษรกุล ศึกษาเรื่อง พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และได้เขียนบทความเรื่อง “เหรียญ 2 ด้าน ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร” โดยได้กล่าวว่า “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี คนที่ 23 ของไทย ในมุมมองของเหรียญหลายด้านที่ผู้นำของไทยคนปัจจุบันนี้เป็นและได้กระทำในช่วงที่ผ่านมา เป็นผู้นำของประเทศ ซึ่งตลอดระยะเวลาเกือบสี่ปีที่ผ่านมาผู้นำประเทศ อย่าง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีทั้งด้านดีหรือด้านบวกหรือเปรียบเทียบกับเหรียญด้านหัวและด้านไม่ค่อยดีหรือด้านลบเปรียบเทียบกับด้านก้อย

เหรียญด้านหัว (ด้านดี)

ผู้นำพรรคไทยรักไทยคนปัจจุบันเป็นผู้ที่มีแนวคิดดี ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอ และหลายความคิดนำมาปฏิบัติอย่างได้ผล หัวหน้าพรรคไทยรักไทยเป็นคนคิดเร็วและตัดสินใจเร็ว ทำให้การทำงานรวดเร็วทันใจ โดยไม่ต้องไปคำนึงถึงระเบียบ ขั้นตอนต่าง ๆ ของกฎ ระเบียบต่าง ๆ มากนัก เพราะระเบียบสามารถแก้ไขได้

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจได้ค่อนข้างดี ทำให้สามารถลดจำนวนคนว่างงานได้มาก ประชาชนมีการจับจ่ายใช้สอยเงินกันมากขึ้น เงินสะพัดมากขึ้น

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้พูดไว้เมื่อหาเสียงก่อนการเลือกตั้งเมื่อต้นปี พ.ศ.2544 ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีทุกสิ่งทุกอย่างหมดแล้ว ไม่ต้องการอะไรอีก อยากจะเข้ามาทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติแผ่นดินเกิด

การประกาศจะเอาจริงเอาจังกับการปราบปรามการคอร์รัปชัน โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สงสัยว่ามีการทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะจัดการทันทีโดยไม่ต้องมีใบเสร็จ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เคยมีความคิดที่จะทำการเมืองแบบใสสะอาด ปราศจากน้ำเน่า เพื่อสนองการปฏิรูปการเมืองไทย สอนองเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปที่ต้องการให้การเมืองไทยดีขึ้น

หัวหน้าพรรคไทยรักไทยเป็นคนทำงานได้เร็ว และค่อนข้างถึงลูกถึงคน ไม่ชอบพิธีรีตองรวมทั้งเป็นคนที่ถูกในที่สาธารณะได้ค่อนข้างดี อาจเป็นเพราะเป็นคนที่มีหนังสือมากคนหนึ่ง ทำให้มีวิสัยทัศน์ค่อนข้างดี ทำให้คนจำนวนไม่น้อยที่ชอบการทำงานของ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

เหรียญด้านก้อย (ด้านลบ)

ความคิดบางอย่างอาจดีไม่จริง มีผู้ที่ทำมาแล้วแต่ไม่ได้ผล เมื่อมีการชักท้วงผู้นำพรรคไทยรักไทย มักจะถูกตอบโต้กลับในลักษณะว่าไม่รู้จริง นอกจากการที่คิดเร็ว ทำเร็วแล้ว ผู้นำพรรคไทยรักไทยก็ปากเร็วด้วย ซึ่งเป็นผลเสียอย่างมากต่อความเป็นผู้นำของประเทศ เพราะบางครั้งก็พลั้งปากพูดไปกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ถึงแม้เศรษฐกิจในภาพรวมจะดูดีขึ้น แต่ประชาชนกลับมีหนี้สินมากขึ้นโดยเฉพาะหนี้ครัวเรือนในปัจจุบันเฉลี่ยแล้วสูงกว่าครัวเรือนละ 100,000 บาท ซึ่งถือว่าสูงมากและยังมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอีก เพราะรัฐบาลไม่ณรงค์ให้ประชาชนประหยัด นอกจากนี้ปัญหาทางด้านสังคมและศีลธรรมกลับเสื่อมโทรมลงทุกวัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เนื่องจากรัฐบาลสนใจแต่ตัวเลข GDP นอกจากนี้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลยังไม่ค่อยให้ความสนใจอย่างจริงจังจนกว่าอีก 4 ปีข้างหน้ายังเป็นเช่นนี้ สภาพแวดล้อมในบ้านเราจะยิ่งเลวร้ายมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะภาวะน้ำท่วมในฤดูฝนและความแห้งแล้งในฤดูแล้ง

ระยะเวลาที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เข้าเป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ตลาดหุ้นเมืองไทยตกไปอยู่ในความครอบครองของคนไม่กี่ตระกูลที่ร่วมบริหารประเทศชาติอยู่ในเวลานี้ ในขณะที่คนส่วนใหญ่ของประเทศชาติยังยากจน

ปัญหาการละเมิดสิทธิ นับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่ผู้ที่เสียชีวิตเพราะการปราบปรามยาบ้า ตลอดเวลาที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศมา ยังไม่สามารถดำเนินการเอาผิดกับนักการเมืองและข้าราชการที่ทุจริตคอร์รัปชัน

ผู้นำที่ดีจะต้องไม่ลืมตัว ไม่หลงอำนาจ ไม่เชื่อคนข้างเคียงคนใกล้ชิดมากนัก ที่สำคัญต้องรู้จักฟังเสียงคนทุกท่วง เสียงคนคัดค้านไม่เห็นด้วยบ้าง ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นผู้นำที่เป็นเผด็จการ โดยไม่รู้ตัว ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยและยังเป็นอันตรายต่อตนเองและครอบครัวด้วย ดังที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีตทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย” เอง
(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 2548 : 6)

สตียร ธนาธิโชติ (นักวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า) ได้กล่าวว่า “สิ่งที่กำลังทำลายทุกสังคมในปัจจุบันคือ การสร้างระบบการปกครองที่ยอมรับสิทธิของปัจเจกบุคคล มิใช่สิ่งที่คอยคุกคามความมั่นคงแห่งรัฐหรือสังคม แต่สิทธิของปัจเจกบุคคลนั้นถือเป็นสิ่งที่เป็รากฐานสำคัญในการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ผลประโยชน์ร่วมกัน”

การเดินทางอย่างแข็งขันสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยในทศวรรษที่ผ่านมาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในแบบที่เดินด้วยขาของตนเองได้แล้ว จนเป็นแบบแผนอย่างบรรยาการการเลือกตั้งในสหรัฐอเมริกา หรือในแบบที่มีคนงูเดินคู่ซัด ๆ เงิน ๆ บ้างในกรณีการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในอัฟกานิสถาน ล้วนเป็นเครื่องยืนยันถึงการยอมรับโดยทั่วไปว่า “ประชาธิปไตย” เท่านั้น ที่ทำให้เกิดดุลยภาพ ระหว่างการให้ความสำคัญต่อปัจเจกบุคคลกับผลประโยชน์ของส่วนรวมได้

ระบอบประชาธิปไตยอาจนิยามได้ง่ายและสั้นว่าเป็น “ระบอบการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน” แต่นิยามที่ดูสั้นและง่ายนี้ กลับเป็นนิยามที่เข้าใจยาก เมื่อมีการนำไปปรับใช้ให้ความหมายขยายความในแต่ละสังคม ซึ่งต่างก็มีลักษณะพื้นฐานเป็นแบบแผนเฉพาะของตนเอง

ผลของการวิจัย East Asian Barometer ซึ่งเป็นเครือข่ายการวิจัยเกี่ยวกับการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงรวมทั้งในประเทศไทย ซึ่งมีสถาบันพระปกเกล้าเป็นแกนหลัก พบว่าประชาชนในย่านเอเชียตะวันออกเฉียงมีความเข้าใจความหมายของคำว่าประชาธิปไตยที่แตกต่างกันไปอย่างน้อยที่สุด 9 กลุ่มความหมาย โดยส่วนใหญ่เข้าใจว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของ “เสรีภาพ” มากที่สุด รองลงมาองว่าประชาธิปไตยคือความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (ดูตารางที่ 4.1 ประกอบ)

ตารางที่ 4.1 ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย

	ฮ่องกง	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	มองโกเลีย	ฟิลิปปินส์	ไต้หวัน	ไทย	จีน
เสรีภาพ/อิสรภาพ	58.6	31.7	63.5	21.8	60.0	32.0	50.1	24.4
สิทธิทางการเมือง	20.5	8.8	2.7	8.2	4.0	21.3	7.2	32.8
เศรษฐกิจเสรี	1.2	2.0	9.9	2.5	0.2	1.4	0.0	0.3
ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน	17.2	19.9	33.3	10.6	4.0	6.5	22.9	4.7
การปกครองที่ดี	5.4	2.4	3.9	4.1	2.0	3.2	0.3	2.3
การปกครองของประชาชน	17.7	5.8	5.4	2.4	2.0	18.3	18.2	27.5
อะไรก็ตามที่นำมาซึ่งผลดี	19.8	20.5	16.6	7.1	17.0	27.7	1.3	2.6
อะไรก็ตามที่นำมาซึ่งผลเสีย	8.6	4.0	0.6	2.4	3.0	6.0	0.0	6.3
ความหมายอื่น ๆ	6.5	6.5	0.0	0.6	0.0	7.7	0.0	0.3
ไม่รู้/ไม่สามารถอธิบายได้	0.0	34.5	1.5	40.4	27.0	17.1	29.7	40.8

ที่มา : บทความของ Yun-han Chu เรื่อง “How East Asians View Democracy”

นำเสนอในการประชุมวิชาการหัวข้อ “The State of Democracy in Asia” จัดโดย

สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2547 ณ โรงแรมปทุมวันปริ้นเซส กรุงเทพฯ

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นต่อระบบการปกครองในปัจจุบันของประเทศ

	ฮ่องกง	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	มองโกเลีย	ฟิลิปปินส์	ไต้หวัน	ไทย	จีน
เผด็จการเบ็ดเสร็จ	6.1	0.5	0.5	3.9	4.6	1.5	0.5	2.2
เผด็จการแบบอ่อน	53.5	14.3	17.8	22.5	25.6	14.9	6.4	15.8
ประชาธิปไตยแบบจำกัดขอบเขต	37.4	72.4	79.5	57.7	47.3	60.9	47.4	59.9
ประชาธิปไตยก้าวหน้า	2.9	12.8	2.3	15.9	22.5	22.7	45.7	22.1
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	12.1	8.9	0.0	5.5	0.2	12.9	5.4	20.3

ที่มา : บทความของ Yun-han Chu เรื่อง “How East Asians View Democracy”

นำเสนอในการประชุมวิชาการหัวข้อ “The State of Democracy in Asia” จัดโดย

สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2547 ณ โรงแรมปทุมวันปริ้นเซส กรุงเทพฯ

อย่างไรก็ตาม การปรับใช้ประชาธิปไตยเพียงรูปแบบไม่อาจให้หลักประกันที่มั่นคงว่า สันติภาพและเสถียรภาพจะเกิดขึ้น หลายประเทศแม้จะนำหลักการประชาธิปไตยมาปรับใช้หลายสิบปีแล้วแต่บ่อยครั้งก็ยังประสบกับภาวะชะงักงันหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความอ่อนแอของรัฐบาลนำไปสู่สถานการณ์ที่องค์กรของรัฐต่าง ๆ เสื่อมโทรมและปราศจากระเบียบ ความอ่อนแอของสังคมจนประชาชนถูกชักจูงไปในทางเสื่อมเสียรวมถึงความไม่เอาใจใส่ในผลประโยชน์ส่วนรวมจนปล่อยให้การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องปกติ หลายประเทศจึงเลือกใช้ความเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเคียงคู่ไปกับการขับเคลื่อนประชาธิปไตย ซึ่งแม้ว่าจะประสบผลสำเร็จในการพัฒนาให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และสามารถจัดการกับการทุจริตคอร์รัปชันได้ดี แต่ในเรื่องสิทธิเสรีภาพทางการเมืองยังเป็นเรื่องที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่

ผลการวิจัยเรื่องเดียวกันของ East Asia Barometer แสดงให้เห็นว่า แม้ประชาชนในเกือบทุกประเทศ (ยกเว้นฮ่องกง) จะมองระบอบการปกครองปัจจุบันในประเทศของตนว่าเป็นแบบประชาธิปไตย (รวมทั้งคนจีนด้วย) แต่ประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะในบรรดาประเทศที่ได้ชื่อว่ามีค่าดัชนีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจในระดับหัวแถวของเอเชียทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน และจีน ประชาชนกลับรู้สึกว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศของพวกเขายังเป็นไปในแบบที่มีขอบเขตจำกัด เช่นในกรณีของญี่ปุ่น ที่แม้จะได้ชื่อว่าเป็นประเทศประชาธิปไตยที่เก่าแก่ประเทศหนึ่งในเอเชีย และดูเหมือนว่าจะได้รับการยอมรับจากนานาชาติในความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย แต่คนญี่ปุ่นกลับรู้สึกว่าไม่ค่อยมีทางเลือกที่มากพอทั้งในแง่พรรคการเมืองและบุคคลที่จะเสนอตัวเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ ในขณะที่การคอร์รัปชันในรัฐบาลและระบบราชการก็ยังมีมาก และประชาชนก็ยังรู้สึกว่าตนไม่มีความสำคัญและสามารถที่จะก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

ส่วนเกาหลีใต้ วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 ยังคงเป็นแผลในใจของประชาชนที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในสถาบันการเมืองต่าง ๆ เมื่อรวมกับการเมืองภายในที่ฝ่ายบริหารต้องเผชิญกับปัญหาการขาดเสถียรภาพ จนหลายครั้งที่ฝ่ายบริหารต้องจัดการกับความวุ่นวายทางการเมืองโดยวิธีการที่ไม่ชอบมาพากล เช่น การพยายามจำกัดบทบาทของฝ่ายค้าน รวมถึงการลดทอนเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งล้วนเป็นวิธีการที่รัฐบาลในประเทศเสรีประชาธิปไตยเขาไม่กระทำกัน กล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของระบบการปกครองที่อ้างความเป็นตัวแทนของประชาชนยังเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ และเป็นที่น่าวิตกกังวลและน่าท้อใจอย่างที่สุดสำหรับประชาชน

ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความล้มเหลวแบบนี้ ประชาชาติจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสถาบันกระบวนการ และกลไกต่าง ๆ ให้แข็งแกร่งเพื่อเอื้ออำนวยให้พลเมืองสามารถ

มีส่วนร่วมในการกำหนดวาระของชาติ อันจะบังเกิดความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน 2548 : 7)

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นขั้นตอนนำเสนอภายหลังจากได้กำหนดกรอบแนวความคิดทฤษฎีในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในส่วนของข้อมูลที่ได้รับจากการให้สัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ สามารถนำเสนอรายละเอียดได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) จำนวน 5 คน คือ
 - 1.1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 2 คน
 - 1.2 ผู้บริหารท้องถิ่น (นายกเทศมนตรี/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 3 คน
2. กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ จำนวน 2 คน
3. กลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ จำนวน 8 คน
4. กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน
5. กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) จำนวน 2 คน
6. กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน จำนวน 2 คน

ผู้วิจัยได้สร้างคำถามเพื่อใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์ โดยได้ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้มีความรู้ เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ครอบคลุมเนื้อหาและประเด็นต่าง ๆ จากวัตถุประสงค์ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทที่สนับสนุนและบทบาทที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
2. เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครองภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากผลการสัมภาษณ์หรือตอบแบบสัมภาษณ์ จากกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม จำนวนประชากร 20 รายและเพื่อเป็นการอธิบายให้ปรากฏความชัดเจนมากขึ้น ก่อนที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบให้เห็นบทบาทผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยเห็นควรมาทำความเข้าใจในความหมายของ “ผู้นำทางการเมือง” ในที่นี้คือ “ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งทางการเมืองการปกครองของประเทศ” ซึ่งควรเข้าใจความหมายของระบอบการปกครองประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมสามารถแยกได้ 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา (Parliamentary System) ซึ่ง

อังกฤษและฝรั่งเศสเป็นแม่แบบและอีกรูปแบบหนึ่งคือ รูปแบบที่ เรียกว่าระบบประธานาธิบดี (Presidential System) หรือระบบอเมริกา ที่ให้ฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง ซึ่งการเมืองการปกครองของประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ซึ่งผู้นำทางการเมืองคือ นายกรัฐมนตรี และหากนำทฤษฎีเกี่ยวกับชนชั้นนำหลาย ๆ ทฤษฎีมาศึกษาจะเห็นว่าสามารถให้ ความหมายของผู้นำทางการเมือง คือ บุคคลที่อยู่ในส่วนที่กุมอำนาจทางการเมือง การปกครอง โดยหมายถึงบุคคลที่มีฐานะ ตำแหน่งหรือมีหน้าที่ทางการเมืองการปกครองในระดับสูง เป็นบุคคลที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบจากคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่จะต้องยึดถือประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม โดยที่ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณลักษณะในตัว (Character) ที่เป็นพิเศษแตกต่างจากคนทั่วไป ผู้นำทางการเมืองจึงต้องมีจริยธรรมและคุณธรรมที่เหนือกว่าคนทั้งหลายด้วยเช่นกัน” (ทวี สุรฤทธิกุล 2547 : 12)

อาจกล่าวได้ว่า ผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคง สามารถดำเนินงานทั้งในและนอกระบบรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังต้องมีบุคลิกภาพ พฤติกรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่น่าสนใจ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่ประชาชนที่มอบหมายอำนาจต่าง ๆ ทางการเมืองไว้ให้นั้นด้วย ส่วนบทบาทของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย สามารถแยกบทบาทหน้าที่ได้ 4 ประเภทคือ

1. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้สร้างหรือทำให้เกิด (Creator) ซึ่งความเป็นประชาธิปไตย
2. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้ดูแลรักษา (Keeper) ในระบอบประชาธิปไตยให้คงอยู่
3. บทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้พัฒนา (Developer) ในระบอบประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืน
4. บทบาทหน้าที่ในการเป็นต้นแบบ (Originator) ของความเป็นประชาธิปไตยแก่คนทั่วไป

จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยนำมาจัดหมวดหมู่และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1

- บทบาททางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาการทางการเมือง

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาการทางการเมือง		
ตัวแปรต้น		ตัวแปรตาม
1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) ความเท่าเทียมกัน 3) ความสามารถของระบบการเมือง 4) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็น โครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ 5) การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง 6) ความเป็นอิสระของระบบย่อย 7) การมีหลักเหตุผล 8) การบูรณาการแห่งชาติ	→	การพัฒนาการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตย

จากดัชนีชี้วัดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 8 ตัว คือ

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- 2) ความเท่าเทียมกัน
- 3) ความสามารถของระบบการเมือง
- 4) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็น โครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ
- 5) การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง
- 6) ความเป็นอิสระของระบบย่อย
- 7) การมีหลักเหตุผล
- 8) การบูรณาการแห่งชาติ

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 1 โดยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบจากดัชนีชี้วัดการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 8 ตัว ดังกล่าวตามลำดับ คือ

1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ผู้นำทางการเมืองนำเอาข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชนไปสร้างเป็นนโยบาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ โดยที่ข้าราชการเป็นผู้นำนโยบายนั้นไปปฏิบัติและบังคับใช้ในทาง

ปฏิบัติ ข้อเรียกร้องที่แสดงออกถึงผลประโยชน์ของประชาชนจะแสดงออกให้ผู้นำทางการเมืองทราบได้อย่างไร วิธีการที่ประชาชนจะใช้เพื่อแสดงออกถึงข้อเรียกร้องของตนนั้น เรียกตามศัพท์ทางรัฐศาสตร์ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกรอบความเห็นเกี่ยวกับ “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยด้านใดบ้าง” นั้น ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ในบทนี้จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 กลุ่ม ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) กลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน และกลุ่มตัวอย่างข้าราชการบางราย มีความคิดเห็นว่าในระยะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตยด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) การกำหนดนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ จะสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกพรรคไทยรักไทยหรือประชาชนเสมอ ประชาชนสามารถรวมตัวกันเคลื่อนไหว คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณชนได้อย่างอิสระ มีการพบปะประชาชนโดยตรง เข้าร่วมกิจกรรมกับประชาชน เปิดสู่รับความคิดเห็นและรับเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นต้น

(2) โครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML คือจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือมีการตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน มีประธานหมู่บ้าน เป็นการให้การเรียนรู้แก่ประชาชนให้เข้าใจระบอบประชาธิปไตย

(3) มีการกระจายอำนาจ โดยให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เมืองจัดการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

ในกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน และกลุ่มตัวอย่างข้าราชการบางราย ต่างมีความคิดเห็นว่าในระยะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ได้มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย กลุ่มตัวอย่างบางกลุ่มได้กล่าวว่า บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง น่าจะเป็นการสร้างภาพ เพราะการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมต้องใช้วิธีการ PUBLIC INQUIRY หรือความเห็นสาธารณะหรือการทำประชามติในเรื่องสำคัญเรียกว่า REFERENDUM และบางรายได้กล่าวว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นบุคคลที่มีความมั่นใจในตัวเอง ไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวเอง ซึ่งไม่ใช่บทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2) ความเท่าเทียมกัน

คำว่า ความเท่าเทียมกัน หรือคำว่าความเสมอภาคในระบบประชาธิปไตยถือว่า ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคในหมู่ประชาชนเป็นหลักเกณฑ์อันสำคัญอันหนึ่งของระบบประชาธิปไตย จึงมีหลักเกณฑ์ว่าด้วยความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคพื้นฐานในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- (1). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคทางการเมือง
- (2). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคตามกฎหมาย
- (3). ความเท่าเทียมกันหรือเสมอภาคในโอกาส
- (4). ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคทางสังคม
- (5). ความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ในเรื่องของบทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตยหรือไม่ (เพราะเหตุใด) นั้น ปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) 3 ใน 5 รายและกลุ่มตัวอย่างข้าราชการ 1 ใน 2 ราย รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ 2 ใน 8 ราย ได้แสดงความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย โดยทุกรายที่กล่าวนี้ได้ยอมรับว่า “โครงการประชานิยม” ของ

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส ฯลฯ โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือหรือดูแลจากรัฐบาลอย่างเสมอภาค เช่น นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรคนโยบายพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ กลุ่มตัวอย่างนักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) 2 ใน 5 ราย และกลุ่มตัวอย่างสื่อมวลชน ยอมรับบทบาทของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ในบทบาทสร้างความเท่าเทียมกัน ฯลฯ โดยให้ความเห็นว่าประชาชนสามารถใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย จากรัฐโดยเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพ เช่นการเสนอข่าว สื่อต่าง ๆ โดยเสรี สามารถชุมนุมประท้วงรัฐบาล ให้รับรู้ปัญหาได้และมีอิสระในการตรวจสอบรัฐบาลได้โดยเสรี

ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักวิชาการ 5 ใน 8 ราย กลุ่มตัวอย่างข้าราชการ 1 ใน 2 ราย กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิและกลุ่มตัวอย่างภาคประชาชน (เอ็นจีโอ) กลับมีความคิดเห็นและตอบแบบสัมภาษณ์ตรงข้ามกับกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวข้างต้น โดยกลับเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยบางรายได้ให้ความเห็นว่า ระบบบริหารของรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เห็นแก่

ประสิทธิภาพ แต่ไม่สนใจประชาธิปไตยหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้มีการบัญญัติในเรื่องดังกล่าวด้วย

ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการและเอ็นจีโอ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีพื้นฐานความรู้ด้านการเมืองการปกครองอยู่ในระดับดี ก่อนข้างจะมีมุมมอง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทในการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนน้อย ซึ่งถ้าหากผู้นำทางการเมืองมีลักษณะหรือมีบทบาทเช่นนี้จริง การพัฒนาการเมืองการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะพัฒนาการได้ค่อนข้างช้า เพราะในระบอบประชาธิปไตยการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหัวใจหรือเป็นแก่นของการปกครองของระบอบการเมืองนี้

3) ความสามารถของระบบการเมือง

ระบบการเมืองที่มีความสามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่ประชาชนและสังคมได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับความสามารถของโครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ และโครงสร้างหรือสถาบันเหล่านั้นต้องการกระทำด้วยความบริสุทธิ์ โปร่งใส ถูกต้อง และยุติธรรม ฯลฯ

ในเรื่องบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งจากการตอบแบบสัมภาษณ์พบว่า ประชากรตัวอย่าง จำนวน 6 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บทบาท พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีเพียงบางส่วนที่ยอมรับและกึ่งไม่ยอมรับในความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน

ผลลัพธ์ที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์อาจสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสัมภาษณ์บางส่วนให้ความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความสามารถตอบสนองความต้องการและพยายามสร้างความเข้าใจอันดีต่อประชาชน พยายามให้มีพรรคการเมือง น้อยพรรค เพื่อสร้างความเข้มแข็งของพรรคการเมือง ในการบริหารประเทศชาติ สร้างเสถียรภาพของรัฐบาล เพื่อพัฒนาการเมืองให้ต่อเนื่องตรงกับความต้องการของประชาชนและบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ

1. มีความฉับไวในการแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. มีความเข้มแข็งในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
3. พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทำงานมีระบบ

4) การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นโครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ

หากมองในมุมมองของแนวคิดเชิงสถาบันและโครงสร้าง จะเป็นแนวคิดที่มุ่งอธิบายว่ารัฐและการปกครองที่ดีจะต้องเป็นรัฐที่มีการสร้างสมรรถนะ เสถียรภาพและการแบ่งแยกความแตกต่างตามความชำนาญเฉพาะด้าน ในการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองการปกครอง เพื่อให้เกิดการแบ่งงานกันตามขอบเขตอำนาจหน้าที่หลักของแต่ละสถาบัน และการเป็นฐานรองรับให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง รวมทั้งการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างสถาบันด้วยกัน โดยเฉพาะระหว่างสถาบันที่ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครอง 3 สถาบัน คือ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหารและสถาบันตุลาการ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้สถาบันดังกล่าวมีการรวมศูนย์การผูกอำนาจแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ซึ่งจะเกิดสาเหตุให้เกิดการครอบงำทางอำนาจ การทุจริต และการคุกคามสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนและผลประโยชน์ส่วนรวมของรัฐได้

จากการเปรียบเทียบกับกรอบแบบสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นโครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ” พบว่า แบบสัมภาษณ์ได้ถามว่า “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ เช่น มีการแบ่งแยกการทำงานของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ระบบราชการหรือไม่ หรือรวมอำนาจเบ็ดเสร็จ ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างข้าราชการ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกลุ่มภาคประชาชน (NGO) มีแนวโน้มให้ความคิดเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทที่เอื้อให้เกิดระบบการเมืองที่มีโครงสร้างแตกต่างและชำนาญเฉพาะ และค่อนข้างมีความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่รวมอำนาจเบ็ดเสร็จ แต่มีบางกลุ่มเช่น นักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่นและสื่อมวลชนกลับมีความคิดเห็นว่า มีการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้เป็นโครงสร้างแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรพุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง” ได้บัญญัติแบ่งแยกโครงสร้างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มี 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ องค์กรของฝ่ายบริหาร องค์กรของฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรของฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ ซึ่งแต่ละองค์กรมีหน้าที่แตกต่างกัน แบ่งแยกกันและกันอำนาจหรือถ่วงดุลซึ่งกันและกัน และรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มุ่งประสงค์จะทำให้อำนาจของฝ่ายบริหารมีความเข้มแข็ง แต่ขณะเดียวกันก็ถูกตรวจสอบจากองค์กรอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน ดังนั้นหากองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เสถียรภาพและประสิทธิผล ย่อมไม่

ทำให้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ รวมศูนย์อยู่ที่อำนาจใดอำนาจหนึ่ง จนเกิดรวมอำนาจเบ็ดเสร็จในการเมือง การปกครองของประเทศไทย

5) การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง

การพัฒนาการเมือง หมายถึง การสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะ ยืดหยุ่น หรือมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) มีความสลับซับซ้อน (Complexity) ความเป็นอิสระ (Autonomy) และมีความเป็นปึกแผ่น (Coherence) ที่สามารถควบคุมการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนสามารถที่จะส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (จุมพล หนิมพานิช 2547 : 121)

ในการเปรียบเทียบการตอบแบบสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและดำรงอยู่ยาวนานจนมีความเป็นสถาบันทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่” พบว่า ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 20 ราย จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่าง มีกลุ่มตัวอย่างของนักวิชาการ ข้าราชการบางราย ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มภาคประชาชน (NGO) ส่วนมากให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า “พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่มีบทบาทเอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองให้มีความซับซ้อน ยืดหยุ่นและดำรงอยู่ยาวนาน” โดยยกตัวอย่างเช่น พรรคไทยรักไทยซึ่งเป็นพรรคของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เจริญเติบโตที่ผิดธรรมชาติ โดยการรวมตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งเก่า ใหม่ มีการยุบพรรคการเมืองขนาดกลางและขนาดเล็กเข้ากับพรรคไทยรักไทย จนเป็นพรรคการเมืองใหญ่ สมาชิกในพรรคมีความขัดแย้งกันตลอด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรควรทำให้พรรคไทยรักไทยมีความเข้มแข็งมากกว่านี้ เพื่อความเป็นสถาบันทางการเมือง ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น ข้าราชการบางรายและสื่อมวลชน กลับเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันการเมือง โดยให้ความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จัดตั้งพรรคไทยรักไทย พร้อมทั้งพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง พยายามสลายมุ้งต่าง ๆ ภายในพรรค เพื่อความเข้มแข็งของพรรคไทยรักไทย ของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และเพื่อความเป็นสถาบันในอนาคต

Huntington กล่าวว่า การสร้างสถาบันทางการเมือง ต้องมีลักษณะดังนี้

1. จะต้องมีความ 4 ประการ คือ ยืดหยุ่น สลับซับซ้อน มีอิสระและเป็นปึกแผ่น
2. สถาบันทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาจะต้องจัดระเบียบการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
3. ระบบการเมืองที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ขณะเดียวกันสถาบันหรือโครงสร้างทางการเมืองที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาแล้วจะต้องสนองตอบต่อความต้องการของสังคมได้

ในกรณีของระบบการเมืองไทย ผู้นำพรรคการเมืองหลายรายทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างยอมรับว่าสถาบันทางการเมืองของไทยอันได้แก่ พรรคการเมือง ยังขาดความเข้มแข็งและไม่มีความเป็นสถาบันคือ ยังอ่อนแอและขาดความเป็นสถาบัน

6) ความเป็นอิสระของระบบย่อย

ระบบการเมืองได้นำแนวคิดเกี่ยวกับ “ระบบ” มาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบการเมืองกับสภาพแวดล้อม Easton เป็นผู้เสนอแนวทางระบบมาใช้พัฒนาระบบการเมือง โดยเชื่อว่าระบบการเมือง หมายถึง ความคิดหรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในรูปของการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายประกอบด้วย บทบาทโครงสร้างและระบบย่อย ซึ่งต่างมีสัมพันธ์ต่อกันทำให้เกิดการปฏิบัติหน้าที่หลักที่เรียกว่า “กระบวนการแปรรูป”

(Conversion Process)

ในการพัฒนาการเมือง ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Sybsystems Autonomy) มีความสำคัญ ระบบย่อยจะประกอบด้วยระบบพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ องค์การอิสระ สื่อมวลชน เป็นต้น จะต้องมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง มีการจัดองค์กรที่ดีและสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ได้โดยอิสระพอสมควร

พรรคการเมืองเป็นระบบย่อยของระบบการเมือง พรรคการเมืองจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาล รวบรวมผลประโยชน์ของประชาชนมากำหนดเป็นนโยบายของพรรค หากพรรคมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในพรรคจำนวนมาก ก็จะสามารถจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศได้ และสามารถนำนโยบายของพรรคไปสู่การปฏิบัติต่อไป ดังเช่นพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้งสมัยแรก วันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 สามารถนำสมาชิกพรรคเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ถึง 248 คน และเมื่อรวมกับพรรคเสรีธรรมที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 14 คน พรรคความหวังใหม่ 36 คน พรรคชาติไทย 41 คน พรรคชาติพัฒนา 31 คน รวมทั้งสิ้น 364 คน จัดตั้งรัฐบาลเพื่อปกครองประเทศไทย โดยมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี และพรรคไทยรักไทยโดยการนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็สามารถชนะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมัยที่สอง ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดพรรค 377 คน และสามารถจัดตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จ จึงเป็นรัฐบาลที่แข็งแกร่งที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองประเทศไทย ซึ่งในสภาพเช่นนี้อาจมองว่าพรรคไทยรักไทยเป็นพรรคที่มีเอกภาพ เสถียรภาพ มีอิสระในการบริหารจัดการต่าง ๆ ภายในพรรค แต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นนั้น จากบทความเรื่อง “พรรคไม่ใช่คุกขัง ส.ส.” ผู้เขียนบทความได้กล่าวถึงนายเสนาะ เทียนทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและหัวหน้ากลุ่มวังน้ำเย็นในพรรคไทยรักไทย แสดงความอึดอัดในเรื่องถูกกฎหมายบังคับให้อยู่ในพรรคเสมือนหนึ่งนักโทษที่ถูกขัง

อยู่ในคุก จะลาออกก็ไม่ได้เพราะจะขาดการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

นายเสนาะ เทียนทอง เชื่อว่าเพราะรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 หรือ ฉบับปัจจุบัน ทำให้ นายเสนาะ เทียนทอง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มต้องเป็นนักโทษการเมืองในพรรค แต่เป็นความจริงเพียงส่วนเดียว การบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคและลาออกจากพรรคต้องพ้นจากตำแหน่ง เป็นบทบัญญัติที่มีมานาน ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2517 แต่ฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) ได้เพิ่มเติมบทบัญญัติ ซึ่งอาจมีผลเป็นการกักขังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพรรคในแน่นหนายิ่งขึ้น คือมาตรา 107 (4) บังคับให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคอย่างน้อย 90 วัน จึงจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจลาออกจากพรรคไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคอื่นหรือย้ายพรรคไม่ทันกำหนดหลังจากที่มีประกาศยุบสภา เพราะจะต้องมีการเลือกตั้งใหม่ภายใน 45 วันรัฐธรรมนูญมาตรา 107 (4) จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถย้ายพรรคได้ในทุกครั้งที่มีการประกาศยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ (ไทยรัฐ 2549 : 3)

จากบทความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า พรรคการเมืองในประเทศไทย แม้บางพรรคจะเป็นพรรคการเมืองใหญ่ มีสมาชิกพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากอยู่ในสังกัด จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลและปฏิบัติการกิจตามนโยบายที่ได้วางไว้ ซึ่งดูเหมือนมีความเป็นอิสระ แต่ภายในพรรคกลับขัดแย้ง ขาดอุดมการณ์ร่วมกัน แบ่งเป็นมุ้งเป็นกลุ่ม มุ้งในพรรคการเมือง จึงหมายถึงกลุ่มผลประโยชน์ย่อย ๆ ที่อยู่ในพรรคการเมืองที่มีผลประโยชน์ไม่ตรงกับพรรคการเมืองแม่ เป็นการรวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการของนักการเมืองที่มีที่มาจากต่างที่มาและอุดมการณ์ อันเป็นจุดอ่อนจุดหนึ่งของพรรคการเมืองในประเทศไทย และเกิดความขัดแย้งทำให้พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง

ขณะเดียวกันหากจะดูการพัฒนาทางการเมือง จากความเป็นอิสระของระบบย่อยโดยพิจารณาจากกลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเป็นระบบย่อยของระบบการเมืองแล้ว กลุ่มผลประโยชน์จะเป็นสะพานเชื่อมความต้องการของบุคคลในการเรียกร้องความสนใจจากรัฐบาล แต่ในประเทศไทยแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ยังไม่เข้มแข็ง การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อกดดันรัฐบาลให้กำหนดนโยบายของชาติ จึงเป็นไปค่อนข้างยาก เนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยหลาย ๆ กลุ่มยังขาดเอกภาพ ขาดอุดมการณ์ และการเรียกร้องที่เป็นรูปธรรม อย่างเช่นกรณีสมัชชาคนจน เป็นต้น

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2547 : 137-138) ได้กล่าวถึงประเด็นหัวข้อเรื่อง “การเมืองทางเลือกในยุคพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และข้อจำกัดของขบวนการประชาชน” ว่าการเมืองทางเลือกในระบอบทักษิณ ไม่ใช่อยู่นอกใต้การปกครองโดยอำนาจและใช้อำนาจเพื่อหาผลประโยชน์เพียง

อย่างเดียวหากแต่มีอำนาจครอบงำสูงมาก ครอบครัวยุคของสมัชชาเกษตรกรรายย่อยและสมัชชาคนจน แขนงนำทะเลาะกับภรรยา เพราะฝ่ายภรรยาเลือกพรรคไทยรักไทย มีการตอบโต้กันรุนแรงมาก แสดงว่าพลาณภาพของระบอบนี้เข้าไปสร้างความขัดแย้งได้ถึงระดับครัวเรือนเลยทีเดียว

ตอนนี้การสร้างการเมืองภาคประชาชนทำได้ยาก เพราะว่ากว่า 3 ปีที่ผ่านมา พรรคไทยรักไทยได้สร้างให้ประชาชนเป็น “ผู้รู้” และสร้างพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็น “ผู้ให้รู้” ซึ่งถ้าดูประชาชนผู้รู้ในชนบท เขาจะขึ้นต่อคนให้รู้ เมื่อมีการเลือกตั้งในหมู่บ้าน เขาก็จะเลือกคนให้รู้ ผู้ให้รู้ของรัฐ เมื่อก่อนเป็นธนาคาร หน่วยราชการหรือกองทุน แต่เดี๋ยวนี้เขามองว่า คนให้รู้คือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ภายใต้อำนาจสัมพันธลักษณ์แบบนี้ ความสวามิภักดิ์ของประชาชนต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงมีความแข็งแกร่งมาก

เพราะฉะนั้น การเมืองที่เป็นการเมืองที่มีรากฐานทางอุดมการณ์อยู่เบื้องหลังไม่ใช่การเมืองแบบกระจายกระจายเป็นจุด ๆ หย่อม ๆ หลากหลายเป็นเครือข่ายและลักษณะชั่วคราว ในขณะที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการรวมศูนย์ มีเอกภาพสูงมาก ขณะที่ของเราหลากหลาย กระจายกระจายยืดหยุ่น ไร้การจัดตั้ง ลองเปรียบเทียบยุทธวิธีการต่อสู้กันแต่ละหว่างมีการจัดตั้งและไร้การจัดตั้งก็รู้แล้ว

ผมกับอาจารย์อีกหลายท่านได้มีส่วนเข้าไปก่อตั้งสมัชชาเกษตรกรรายย่อยเมื่อปี 2534 ตอนนั้นแตกเป็น 8 สมัชชาแล้ว ส่วนใหญ่ก็ทอนกำลังกันเอง เมื่อการเมืองภาคประชาชนเป็นลักษณะแบบนี้ เลยใช้เวลา 10 ปีในการชุมนุมประท้วง ถาละยาซื้อล้อบี๋ หาช่องทางกฎหมายเข้าไปหาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ ศาลปกครอง ให้ตั้งกรรมการตรวจสอบ ฯลฯ เป็นส่วนใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งก็พยายามคิดทฤษฎี เช่นการลดความขัดแย้งโดยสันติวิธีหรือเสนอทฤษฎี “ล้อมรัฐ” เราก็เลยเปิดการล้อมรัฐ 99 วัน (การชุมนุมครั้งใหญ่ของสมัชชาคนจนที่ชุมนุมล้อมรอบทำเนียบรัฐบาลเป็นเวลา 99 วัน เมื่อ พ.ศ. 2540) ซึ่งประสบความสำเร็จเพราะรัฐบาลชวลิตให้เงินมาประมาณ 4,000,000,000 บาท และให้คำมั่นสัญญาในการแก้ไขปัญหามากมาย ๆ ประเด็น

เมื่อการเมืองแบบภาคประชาชนเวียนอยู่กับการล้อมรัฐ การประชุม ประท้วง การล้อมบี๋การตั้งเป็นเครือข่ายในส่วนข้อเสนออื่นก็มี แต่ว่าจะปรับขบวนการให้ใหญ่ และลึกซึ่งแต่ละด้านได้อย่างไร ขณะปัจจุบันจะต้องมีขบวนการมวลชนอันไพศาล ถึงจะสามารถต่อกรกับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ เราจึงต้องคิดเรื่องพรรคการเมืองแนวใหม่กันจริงจังมากขึ้น

แต่เมื่อมีข้อเสนอเรื่องพรรค ก็เป็นกับดักและข้อรังเกียจสำหรับคนชั้นกลาง นักวิชาการ และเอ็นจีโอเกือบทั้งหมด จนถึงวันนี้เมื่อเอ็นจีโอถูกทำให้อ่อนเปลี้ยลงโดย

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงเริ่มคิดเรื่องนี้กันอีกครั้งหนึ่ง แต่เท่าที่คิดได้คงเป็นพรรคที่ไม่มุ่งสู่การเข้าไปนั่งในรัฐสภาหรือการเลือกตั้งโดยจัดลำดับของการต่อสู้ไว้ว่า จัดการเงิน โอบายให้แล้วการ

เลือกตั้งเป็นรอง แต่ไม่ได้ปฏิเสธซึ่งอันนี้เป็นการนำจุดต่าง ๆ ในสังคมไทยมารวมกัน พรรคหรือ ขบวนการมวลชนอันไพศาลน่าจะเป็นคำตอบในเชิงของการต่อสู้ แต่ไม่ใช่คำตอบเชิงปัญญาด้านลึก หรือการแสวงหาทางปัญญา

ตอนนี้มวลชนในลักษณะเครือข่ายมีจำนวนมาก ในช่วงปีใหม่มีการชุมนุมของชาวนาที่ บางประกงประมาณ 5-6 พันคน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ “เครือข่ายหนี้สินชาวนาแห่งประเทศไทย” ที่ลงชื่อ 7 หมื่นราย เสนอ พ.ร.บ. กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาชีวิตเกษตรกรในสมัยรัฐบาล ชวน หลีกภัย และเป็นเครือข่ายเดียวที่สามารถชุมนุมคนได้เป็นแสนในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และ ในปีนี้อาจจะชุมนุมคนได้เป็นจำนวนมากจนทำลายสถิติของสมัชชา คนจนก็ได้ โดยมีสมาชิกทั้งหมดในภาคกลาง 21 จังหวัด เนื่องจากเกษตรกรภาคกลางมีตัวเลข ค่าเฉลี่ยและอัตราหนี้จะถูกยึดคืนที่ดินซึ่งเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกันสูงสุด จึงต้องการให้ กระทรวงการคลังออกใบรับรองหนี้แล้วโอนไปให้กองทุนฟื้นฟูฯ จัดการหนี้เหมือนวิธีการของคน รวย

การเมืองภาคประชาชนในระบอบทักษิณมีการชุมนุมกระจัดกระจายมากขึ้น และมีมิติ ทางที่ดินและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การเคลื่อนไหวที่ออกแบบโดยเอ็นจีโอและนักวิชาการมีน้อยลง แต่เป็นมือบธรรมชาติดีได้รับความนิยมและเคลื่อนไหวใช้เวลาสั้น ๆ ถ้าเป็นพวกที่มีการ ออกแบบมักจะใช้เวลาหลายวัน หลายเดือน เพื่อกดดันจนได้รับคำตอบที่น่าพอใจ ผลอันนี้ทำให้ เราเห็นผลสำเร็จชั่วคราวของระบอบทักษิณว่าสามารถแยกประชาชนออกจากเอ็นจีโอ นักวิชาการ และความเชื่อแบบเก่าของสมัชชาต่าง ๆ ได้ไม่น้อย ดังนั้น วันนี้สมาชิกของสมัชชา ต่าง ๆ จึงร่อยหรอลง เหลือแต่แกนนำที่มุ่งมั่นสัมมนาหาทางออกอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยต่อไป “ไม่มีสิ้นสุด”

สรุปแล้วกลุ่มผลประโยชน์ในประเทศไทยยังขาดเอกภาพในการรวมตัวกันที่ดี การ รวมกันเป็นกลุ่มประโยชน์ ยังขาดการมองเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ พร้อมทั้งขาด อุทิศการณเพื่อพัฒนาการในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งในสภาพปัจจุบันยังไม่ดีพอ

ระบบย่อยทางการเมืองในการชี้วัดการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตยที่จะกล่าวต่อไปคือ “องค์กรอิสระ” ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คณะกรรมการตรวจ เงินแผ่นดิน (คตง.) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่ง องค์กรอิสระเหล่านี้ จะทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

จากแบบสัมภาษณ์บุคคลลำดับที่ 3 ซึ่งเป็นนักการเมืองท้องถิ่นได้กล่าวถึงองค์กรอิสระในบทนี้ โดยได้กล่าวในทำนองว่าเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่โดยเฉพาะตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ เช่นกรณี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งถูกองค์กรอิสระ (ป.ป.ช.) ตรวจสอบในกรณีชุกหุ้น เป็นต้น

หากเปรียบเทียบกับกรณีองค์กรอิสระ ในหนังสือมติชนรายวัน วันจันทร์ที่ 2 มกราคม พ.ศ.2549 หน้า 11 เรื่อง องค์กรอิสระ “พิการ” สอบ-ปราบโกง-ครองคนสู่ตำแหน่ง “ติดหล่ม” โดยกล่าวว่าในรอบปีที่ผ่านมา มีปัญหาการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงหนาหูเป็นพิเศษ เพราะเมื่อหันไปหาองค์กรไหนก็อยู่ในสภาพใกล้จะ “ล้มละลายทางความเชื่อ” ไม่น้อยหน้ากัน ไม่ว่าจะเป็นศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) หรือแม้แต่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) ต่างอยู่ในอาการน่าเป็นห่วงไม่แพ้กัน

เจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญออกแบบให้มีองค์กรอิสระขึ้นมาก็เพราะต้องการสร้าง “กลไก” การทำงานในบริบทของการคานอำนาจรัฐที่มีอยู่ให้เกิดความสมดุลมากขึ้น แต่กลับกลายเป็นกลไกที่คณะผู้สร้างรัฐธรรมนูญอยากเห็นและอยากให้เป็นนั้นไม่เป็นอย่างที่หวัง

ซึ่งพอสรุปได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (2540) จะประสบผลสำเร็จหรือประสบความล้มเหลวในการกำหนดให้มีองค์กรอิสระต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) มีหน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้าเป็นนักการเมือง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีหน้าที่ตรวจสอบบุคคลที่กระทำทุจริตคอร์รัปชัน คณะกรรมการตรวจเงินแห่งชาติ (คตง.) เป็นหน่วยงานตรวจสอบการใช้งบประมาณของรัฐ ฯลฯ

องค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็ต่อเมื่อผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งมีความรู้ ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริตและสิ่งที่สำคัญที่สุด คือ มีความเป็นกลาง มีความเป็นอิสระ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดทางการเมือง

ระบบย่อยที่จะกล่าวถึงระบบสุดท้ายในที่นี้ คือ ความมีอิสระของ “สื่อมวลชน” ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ประเทศที่มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากประชาชนถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงสื่อต่าง ๆ แล้ว ประชาธิปไตยก็เกิดขึ้นยาก

คมสรวงศ์ เมธีกุล (2548 : 6-7) ได้เขียนเรื่อง “เสรีภาพสื่อมวลชนในวิถีแห่งประชาธิปไตยและทุนนิยม” โดยกล่าวว่ากติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและการเมืองข้อ 19 ที่คุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น โดยปราศจากการแทรกแซงและมีเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งประเทศไทยต้องเคารพและปฏิบัติในฐานะรัฐภาคี หรือรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 37 ที่คุ้มครองเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล และมาตรา 39 และ มาตรา 41 ที่รับรองเสรีภาพของประชาชนและสื่อมวลชนในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น รวมถึง มาตรา 40 ที่คุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม

แต่ไม่น่าแปลกใจถ้าวิเคราะห์ความขัดแย้งโดยธรรมชาติระหว่างฝ่ายผู้มีอำนาจทางการเมืองการปกครองที่มักอ้างความจำเป็นในการควบคุมสื่อ เพื่อความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยกับฝ่ายสื่อมวลชนที่ยึดถือว่าเสรีภาพของสื่อหมายถึงเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะเสรีภาพในอันที่จะตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปตามครรลองแห่งคลองธรรม เพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของประชาชน”

นายวิระ ประทีปชัยกุล ได้จัดทำรายงานภาพรวมสถานการณ์สื่อมวลชนในประเทศไทย ประจำปี 2547-2548 ต่อที่ประชุมสมัชชาใหญ่ สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย โดยได้รายงานว่านับตั้งแต่รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และพรรคไทยรักไทยก้าวขึ้นมามีอำนาจในปี 2544 การล่วงละเมิดเสรีภาพของสื่อก็ถูกยึดว่าเป็นธรรมเนียมต้องปฏิบัติมากกว่าที่จะเป็นข้อยกเว้น สมาคมผู้สื่อข่าวแห่งประเทศไทยเคยสรุปวิธีการแทรกแซง กดดันให้สื่อยุติการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลไว้ว่า ประกอบด้วยการจู่โจมฟ้องร้อง การแทรกแซงผ่านความตกลงโฆษณาของสื่อ และกดดันผู้บริหารของสื่อผ่านซัพพลายเออร์ของกระดาษนิวสปรินคซึ่งใช้ในการพิมพ์ รวมทั้งการเข้าไปซื้อหุ้นของกิจการหนังสือพิมพ์ที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์ (มติชนรายวัน 2548 : 15)

กล่าวโดยสรุป หากวิเคราะห์ให้ละเอียดแล้ว ปัจจุบันนี้สื่อมวลชนในประเทศไทยมีความเข้มแข็ง ก้าวหน้ามากขึ้น สามารถวิพากษ์วิจารณ์เสนอข่าวการเมืองได้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าในอดีต ซึ่งแสดงว่ารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เปิดเสรีทางด้านสื่อมวลชนมากขึ้นและสื่อมวลชนสามารถมีบทบาทในการปลุกเร้าเรียกร้องและขยายประเด็นทางการเมืองให้พัฒนาการไปในครรลองของระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

(7) การมีหลักเหตุผล

ผู้นำทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (Democratic leaders) จะต้องเป็นผู้ที่มีเหตุผล ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดถือความคิดเห็นของเสียงข้างมากเหนือความคิดเห็นของตน เชื่อความถูกต้องหลักกฎหมายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ซึ่งความมีหลักเหตุผลเป็นลักษณะ “จิตวิญญาณประชาธิปไตย” ลักษณะหนึ่งในหลาย ๆ ลักษณะของจิตวิญญาณของประชาธิปไตย เช่น การเคารพความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ออกถ้อยในความเห็นต่าง รู้จักมีส่วนร่วม

ทางการเมือง ฯลฯ ผู้มีจิตวิญญาณประชาธิปไตยจะตระหนักถึงความสำคัญของการมีและใช้เหตุผล ความคิด ความเชื่อที่คอยกำกับการแสดงออกและพฤติกรรมต่าง ๆ ของตน เรื่องใดไม่ใช่เรื่อง ส่วนตัวจริง ๆ แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคนอื่น หรือส่วนรวมจะต้องใช้เหตุผลนำทางอารมณ์ เหตุผลที่ รับฟังได้นั้นต้องมีความสมเหตุสมผลที่หนักแน่น โดยคำนึงอยู่เสมอถึงผลที่จะเกิดขึ้นว่าไม่เป็นโทษ ต่อใคร หากเป็นไปได้ก็ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือคนส่วนใหญ่เป็นหลัก

ภายใต้การปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544 - 6 ก.พ. พ.ศ.2548) ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมือง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ได้ถูก วิพากษ์วิจารณ์ การมีพฤติกรรมที่ใช้อารมณ์ต่อสาธารณชนมากกว่าให้เหตุผลอยู่หลายครั้ง อาทิ

เถลิง สมทรัพย์ (2548:31) การแสดงทัศนคติของคุณทักษิณ ที่แสดงให้เห็นถึงการ ทำงานแบบดาต่อดา ฟันต่อฟันกับกลุ่มที่อยู่กันข้าม เช่นกรณีปัญหาภาคใต้และการโต้ตอบกับ นักวิชาการ มีประชาชนคนไทยบางกลุ่มรับไม่ได้ เพราะอยากเห็นผู้นำของประเทศไทยมีวุฒิภาวะสูง ประชาชนคนไทยบางกลุ่มอาจรับได้ เพราะเห็นว่าตรงไปตรงมาดี ไม่ต้องเก็บไปว่ากันลับหลัง แต่ จะรับได้หรือไม่ได้ก็ตาม トラบใดที่เราอยู่กับทักษิณ เราต้อง “อยู่กับอารมณ์ทักษิณ” แบบนี้ตลอดไป

หากจะพูดถึงการมีหลักเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างต้น จะมีกล่าวใน “สัปปริสธรรม” ซึ่ง สามารถสรุปคำพูดสั้น ๆ ได้ว่า รู้เหตุ-รู้ผล-รู้ตน-รู้ประมาณ-รู้กาล-รู้ชุมชน-รู้บุคคล 7 ประการนี้เป็น คุณธรรมของนักการเมืองที่ดี

(8) การบูรณาการแห่งชาติ

การบูรณาการแห่งชาติคือการเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความ สมานฉันท์ภายในชาติ ในการบริหารประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในระหว่าง พ.ศ. 2544- 6 ก.พ. 2548 ซึ่งเป็นสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการชุมนุมประท้วงของกลุ่ม ต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจแก้ปัญหาของกลุ่ม ซึ่งรัฐบาลก็แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้บ้างไม่ได้ บ้าง แต่ปัญหาที่สำคัญและรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือจนปัจจุบันนี้ คือ ปัญหาการก่อ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนับวันจะรุนแรงมากขึ้น เช่นในวันที่ 4 มกราคม 2547 มี การปล้นอาวุธถึงค่ายทหารในอำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส นำทหารรักษาการณ์และเผา โรงเรียนนับสิบแห่ง และยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์กรณี 87 ศพ ที่ตากใบ เป็นต้น

ในเรื่องเกี่ยวกับผู้นำทางการเมืองกับการสร้างบูรณาการแห่งชาติมีอย่างน้อยเพียงใด จากตารางแบบสัมภาษณ์พบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์จำนวน 20 ราย จำนวน 6 กลุ่มตัวอย่างมีกลุ่ม นักการเมืองระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น และกลุ่มอื่นอีกประปราย ก่อนข้างเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน วัตร นายกรัฐมนตรีมีการสร้างการบูรณาการแห่งชาติ โดยเฉพาะปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วน กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มข้าราชการ(บางคน) นักวิชาการ (ส่วนมาก) และภาคประชาชน (NGO)

กลับมองว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ค่อยมีการสร้างการบูรณาการแห่งชาติเท่าใดนัก โดยเฉพาะเกี่ยวกับปัญหาชายแดนภาคใต้ แต่ปัญหาอาชญากรรมคดีก่อนข้าง ได้ผลงานในการปราบปราม อยู่บ้าง

จากผลการตอบแบบสัมภาษณ์ 20 ราย 6 กลุ่มตัวอย่างส่วนมากโดยเฉพาะ นักวิชาการจะมีความเห็นว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ค่อยมีส่วนในการสร้างบูรณาการแห่งชาติเท่าใดนัก โดยเฉพาะปัญหาชายแดนภาคใต้ ยังไม่สามารถทำให้สถานการณ์สงบเรียบร้อยลงได้ เครื่องมือที่จะช่วยให้เหตุการณ์ชายแดนภาคใต้สงบ ลดความรุนแรงและความขัดแย้งได้ คงต้องทำ ความเข้าใจประวัติศาสตร์-วัฒนธรรม-ศาสนาอิสลามของประชาชนในชายแดนภาคใต้ทั้ง 3 จังหวัด และหาวิธีสร้างสันติสุขจากปัจจัยเหล่านี้

สรุปการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่ 1 มีประชากรกลุ่มตัวอย่าง นักการเมือง (ระดับชาติ/ระดับท้องถิ่น) และกลุ่มประชากรสื่อมวลชนที่ยอมรับบทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีส่วนสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนประชากรกลุ่มตัวอย่างข้าราชการ นักวิชาการ ภาคประชาชน (NGO) และนักวิชาการเช่น คุณประเวศ วะสี (ราษฎรอาวุโส) คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล คุณธีรยุทธ บุญมี ฯลฯ มีความเห็นว่า บทบาทของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทสนับสนุนต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก่อนข้างน้อย

สมมติฐานข้อที่ 2

- สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางการเมืองการปกครองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ก่อนจะนำไปสู่การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อพิสูจน์สมมติฐานดังกล่าวแล้วข้างต้น ในระหว่างช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2544 - 6 ก.พ. พ.ศ.2548 ภายใต้การเมืองการปกครองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่า สาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น 3 ประการ ที่จะนำมาพิสูจน์ผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
2. นโยบายประชานิยม
3. สื่อสารมวลชน

โดยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานข้อที่ 2 ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มีจุดมุ่งหมายจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ คือ

- 1.1 การเลือกตั้ง
- 1.2 การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและผู้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
- 1.3 การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน
- 1.4 การติดต่อกับทางราชการ
- 1.5 การเป็นผู้ประท้วง
- 1.6 การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง

พิภพ ธงไชย (2547:108) กล่าวว่า “นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเต็มตัว โดยไม่เชื่อในแนวทางการพัฒนากระแสอื่น ดังนั้นในช่วง 2 ปีหลังของรัฐบาลไทยรักไทย ท่านก็ปฏิบัติการกับการมีส่วนร่วมทั้งหมดคนนอกจากจะไม่กระจายอำนาจแล้ว ท่านยังแต่งตั้งผู้ว่าซีไอโอ แต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มาเข้าไปเพราะกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจไม่ว่า อบจ. อบต. ออกมาแล้ว นายกรัฐมนตรีเลิฟเล่นมากไม่ได้

ขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนผลักดันกลไกการมีส่วนร่วม แต่นายกรัฐมนตรีกลับสร้างระบอบทักษิณขึ้นมา ทำให้สองระบบนี้ขัดแย้งกันอย่างรุนแรง โดยนายกรัฐมนตรี แก้ไขโจทย์นี้ด้วยการแทรกแซงทุกกลไกในรัฐธรรมนูญ ให้มารับใช้ระบอบทักษิณ ครึ่งล่าสุดก็แทรกแซงวุฒิสภากับองค์กรอิสระ หน่วยงานเหล่านี้จึงไม่สามารถตรวจสอบรัฐบาลทักษิณตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้”

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2547:167-171) กล่าวว่า “การจัดเตรียมโครงสร้างและกระบวนการทางกฎหมายเพื่อรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองจะยอมรับฐานะของการเมืองภาคประชาชนไว้อย่างเป็นทางการและยืนยันสิทธิประชาชนในเรื่องนี้ไว้ในมาตราต่าง ๆ แต่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ดูจะเพิกเฉยในการทำให้กระบวนการสร้างฉันทามติเช่นนี้ปรากฏเป็นจริง แม้รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 จะมีอายุเกิน 5 ปีแล้ว ประเทศไทยก็ยังไม่มียกกฎหมายประชานิยาม (Public Hearing Act) ที่สนองตอบบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าว คงอาศัยแค่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ พ.ศ. 2539 ซึ่งออกมาก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมือง สำหรับกฎหมายประชานิยามแม้จะออกมาแล้ว แต่ก็ยังไม่เคยใช้ ส่วนสิทธิในการมีส่วนร่วมดูแลธรรมชาติและรักษาวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นก็ยังไม่มียกกฎหมายลูกรองรับ ขณะพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อ

เสนอกฎหมาย พ.ศ. 2542 ยังไม่อาจเป็นเงื่อนไขให้ภาคประชาชนเสนอกฎหมายได้สำเร็จง่ายนัก ที่ผ่านมามีกฎหมายเพียงฉบับเดียวจาก 12 ฉบับที่รัฐสภายอมรับตราเป็นกฎหมาย

แน่นอนกระบวนการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจของประชาชนอาจจะไม่ใช่เรื่องจำเป็นเลย ถ้ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเอาใจใส่ดูแลชีวิตของประชาชนทุกหมู่เหล่าอย่างครบถ้วนโดยพื้นฐานแล้วประชาชนทั่วไป ไม่มีความต้องการที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องการเมืองอยู่แล้ว หากอยู่สุขสบายดี ส่วนใหญ่ก็ไม่มีเหตุผลจะมาข้องแวะกับกระบวนการใช้อำนาจและยังไม่มีเหตุผลที่จะมาขัดแย้งกับกลไกอำนาจรัฐ

แต่ดังที่ทราบกันทั่วไปปัญหามีอยู่ว่า ประชาชนจำนวนมหาศาลไม่ได้อยู่สุขสบายดี หากได้รับผลกระทบมหาศาลจากการใช้อำนาจของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการใช้แผนพัฒนาประเทศที่เน้นการเติบโตของเศรษฐกิจอุตสาหกรรมบนพื้นฐานที่ชนบทเป็นผู้จ่ายราคาสถานะดังกล่าว ทำให้ประชาชนหลายหมู่เหล่าไม่อาจยอมรับการตัดสินใจของรัฐบาลโดยอัตโนมัติ และทุกครั้งที่ประชาชนถูกมองข้าม การชุมนุมประท้วงหรือการต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นเสมอมา จริงอยู่ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของรัฐหรือไม่เห็นด้วยกับรัฐนั้น แม้ส่วนใหญ่จะปรากฏตัวในรูปของกลุ่มย่อยที่กระจัดกระจาย แต่เมื่อรวมกันแล้วก็มีจำนวนมากและเป็นเสียงสะท้อนของผู้เสียเปรียบจำนวนมหาศาล คนเหล่านี้มีตั้งแต่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นหรือกลุ่มที่เรียกว่าคนชายขอบในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนผู้ใช้แรงงานรับจ้างและคนจนในเมือง มาจนถึงกลุ่มปัญญาชนสาธารณะที่ปราศจากผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน เหล่านี้มีบทบาทอย่างใหญ่หลวงในการให้ข่าวสารข้อมูลให้ทางเลือก (Alternative Information) แก่สังคมโดยรวม ซึ่งในด้านหนึ่งเท่ากับปฏิเสธการอ้างความชอบธรรมแบบเลื่อนลอยของผู้กุมอำนาจ ในอีกด้านหนึ่งก็ปฏิเสธกระบวนการสร้างฉันทามติด้วยวิธีฉันทังค์ทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของฝ่ายรัฐ ซึ่งรัฐได้รับมรดกมาจากสมัยระบอบอำนาจนิยม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กระบวนการสร้างความเห็นพ้องทางการเมืองแบบเก่า นั้น มีแนวโน้มที่จะใช้ไม่ได้อีกต่อไป และถ้าหากไม่มีการคิดหาทางสร้างฉันทามติในการใช้อำนาจขึ้นมาให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของยุคสมัยบ้านเมืองก็จะเกิดความขัดแย้ง รุนแรงไม่รู้จบสิ้น

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548 : 2) วิพากษ์ “จุดดี” การเมืองภาคประชาชน “จุดด้อย” การเมืองทุนนิยม (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันจันทร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2548 หน้า 2) ที่ผ่านมาระบอบประชาธิปไตยไม่อาศัยฐานรากของประชาชน แต่กลับเป็นเวทีของกลุ่มบุคคลในระดับบน ดังนั้น เมื่อเทียบกับอุดมคติของประชาธิปไตยจึงไม่เพียงพอ คราบใดที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการใช้อำนาจและการรวมตัดสินใจกำหนดนโยบาย คราบนั้นเรายังไม่สามารถพูดได้เต็ม

ปากว่าประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และในระบอบประชาธิปไตยประชาชนต้องร่วมควบคุมอำนาจและการตรวจสอบรัฐด้วย

ผลกระทบจากการเปิดเสรีด้านทุนของประเทศไทยส่งผลกระทบ 3 ด้าน คือ 1. ทำให้เกิดปัญหาที่สถิติของอริปไตย ทำให้มีการเปลี่ยนรูปแบบรัฐชาติไปจากเดิม 2. ทำให้มีความคลุมเครือในผลประโยชน์แห่งชาติรัฐ 3. มีปัญหาเรื่องความเห็นพ้องต้องกันของฉันทามติจากอำนาจอริปไตยที่ถูกลดบทบาทโดยอำนาจตลาดเสรี ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ระบอบประชาธิปไตยจะมีความหมายอันใด และจะมีประโยชน์อะไรถ้าประชาชนออกนอกกรอบของกลไกตลาดไม่ได้

ในอดีตที่ผ่านมาปัญหาการถ่ายโอนอำนาจให้กับประชาชนก็เป็นเรื่องยากอยู่แล้ว แต่เมื่อนักกลไกตลาดเสรีเข้ามา ปัญหายิ่งซับซ้อนมากขึ้น เพราะระบบนี้บุคคลที่ได้รับการตอบสนองคือประชาชนที่มีกำลังซื้อ ทำให้ประชาชนจำนวนมากที่ไม่มีอำนาจซื้อจะมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขได้อย่างไร ซึ่งปัญหานี้ไม่ได้กระทบต่อประชาชนของประเทศเท่านั้น แต่ไปกระทบถึงรัฐชาติด้วย กล่าวได้ว่ารัฐชาติในปัจจุบันเปลี่ยนรูปแบบมากขึ้น เพราะต้องไปดูแลผลประโยชน์ของนานาชาติด้วย

ปัจจุบันผลประโยชน์ในประเทศไทย ได้ถูกยึดครองโดยกลุ่มทุนต่างชาติในสัดส่วนมหาศาล แต่รัฐบาลยังอาศัยแนวคิดนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมนี้ ยังไม่ต้องพูดถึงช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยในประเทศอีกมหาศาล และถ้าประชาชนหมดความเชื่อถือในข้ออ้างเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติเมื่อไหร่ ก็อาจจะปฏิเสธอำนาจของรัฐบาลได้ ซึ่งได้เกิดขึ้นแล้วในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบด้านลบจากโครงการใหญ่ ๆ ของรัฐบาล

การจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ควรใช้การเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่จะช่วยตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ของรัฐ โดยมีการโอนอำนาจรัฐไปสู่ประชาชนมากขึ้น ถ่วงดุลกลไกตลาดและขยายระบอบประชาธิปไตยออกไป นอกจากนี้ยังช่วยปกป้องผลประโยชน์ชาติ ซึ่งจะช่วยสร้างทัศนคติและความชอบธรรมใหม่ในกระบวนการใช้อำนาจของรัฐได้ ต้องยอมรับด้วยว่า การเมืองภาคประชาชนไม่สามารถเดินตามกลไกตลาดได้ และภาคประชาชนต้องอาศัยการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ช่วยลดความสัมพันธ์ในแนวดิ่งแต่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบ

เราไม่ควรสับสนระหว่างการเมืองภาคประชาชนกับแนวคิดประชานิยมเพราะนโยบายประชานิยม แม้จะเป็นความหวังดีโดยใช้ระบบอุปถัมภ์ แต่ก็ไม่ได้ช่วยสร้างความเข้มแข็งของระบบรากฐาน หากเราทำให้เป็นจริงได้ก็จะสร้างสมดุลเชื่อถือว่าระหว่างภาครัฐกับสังคม เพื่อพัฒนาระบอบประชาธิปไตยภายในประเทศไทยให้เข้มแข็ง

ประเวศ วะสี (2548 : 2) “อนาคตประเทศไทยปิดยุคการเมืองชนกิจเปิดยุคการเมืองใหม่” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันศุกร์ 16 ธันวาคม 2548) การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อมกราคม 2544 มีการรวมตัวกันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้ามายึดอำนาจทางการเมือง (ชนกิจการเมือง)

ในสังคมที่ซับซ้อนเช่นปัจจุบันมีปัญหาหลายอย่างที่ยากต่อการแก้ไข และแก้ไขไม่ได้ด้วยอำนาจไม่ว่าอำนาจของกองทัพหรืออำนาจของชนกิจ การยึดอำนาจนั้นไม่ยากแต่หลังจากยึดแล้ว การที่จะบริหารประเทศ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้นั้นยากยิ่งนัก กองทัพได้เรียนรู้และไม่อยากทำรัฐประหาร สังคมก็ได้เรียนรู้เช่นเดียวกันจึงไม่เรียกร้องให้กองทัพเข้ามายึดอำนาจอีก

เมื่อกลุ่มทุนขนาดใหญ่เข้ามายึดอำนาจการเมือง ก็กำลังประสบปัญหาความยากลำบาก เช่นเดียวกับกองทัพประสบและกำลังเกิดวิกฤตอยู่ทั่วไป การเมืองไม่ได้มีแต่การเมืองของนักการเมืองเท่านั้น แต่มีการเมืองของพลเมืองด้วย รัฐธรรมนูญปัจจุบันสนับสนุนการเมืองของพลเมือง หากการเมืองของพลเมืองเข้มแข็งจะทำให้การเมืองของนักการเมืองดีขึ้น

ภาคประชาชนร่วมกับสื่อมวลชน และนักวิชาการควรจะรวมตัวกันเคลื่อนไหว ในการกำหนดนโยบายและในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การจัดให้มีเวทีนโยบายสาธารณะเป็นรูปธรรมที่ประชาชน สื่อมวลชน และนักวิชาการจะเข้ามามีบทบาทในการพัฒนานโยบายและการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ หากมีเวทีนโยบายสาธารณะในเรื่องต่าง ๆ และระดับต่าง ๆ ให้เต็มแผ่นดินและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ก็จะเป็นกระบวนการสังคมเข้มแข็งและเมื่อสังคมเข้มแข็ง บ้านเมืองจะเข้าสู่รูปเข้ารอย จะเกิดความถูกต้องเป็นธรรมและสันติสุข

ในวิกฤตการณ์การเมืองชนกิจในปัจจุบัน หากการเมืองของพลเมืองเข้มแข็งจะพบทางออกอย่างที่ดีภายใต้กรอบประชาธิปไตย ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรสนับสนุนการเคลื่อนไหวของประชาชน+สื่อมวลชน+ความรู้ เพื่อคลี่คลายวิกฤตการณ์ปัจจุบันและสร้างสรรค์การเมืองที่ดีต่อไปในอนาคตเพื่อ “ปิดยุคการเมืองชนกิจ เปิดยุคการเมืองของพลเมือง”

ยุพา ภูสาศิต (2548 : 2) “ความเห็นภาคประชาชน 7 กลุ่มเสนอสมัชชาประชาธิปไตย” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันที่ 10 ตุลาคม 2548) ได้กล่าวว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นมะเร็งเนื้องอกกัดกร่อนสังคม การหยุดคอร์รัปชันคือการเร่งสร้างหลักธรรมาภิบาลให้เกิดในสังคมไทยโดยเร็วที่สุด โดยให้สื่อมีอิสรภาพทางข้อมูลและตรวจสอบได้ ส่วนภาคประชาชนเร่งสร้างจิตสำนึก สร้างกลไก กติกา การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการพัฒนาคนโดยยึดหลัก “ยกย่องคนดี ประณามคนชั่ว” โดยปฏิเสธไม่ยอมรับคนที่ร่ำรวยโดยทุจริตและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและชุมชนจัดให้มีศูนย์รับเรื่องร้องเรียนเพื่อตรวจสอบของประชาชน ขณะที่ภาครัฐจะต้องสนับสนุนกลไกขับเคลื่อนของภาคประชาชนในการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวหรือสนับสนุนงบประมาณ ที่สำคัญรัฐต้องให้อำนาจบริหารกับองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตอย่างเต็มที่

ไม่มีการแทรกแซงองค์กรอิสระ รวมทั้งให้องค์มนตรีเข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาคนในองค์กรอิสระตรวจสอบการทุจริต ด้านกฎหมายต้องมีการเพิ่มโทษให้กับผู้กระทำความผิดให้รุนแรงยิ่งขึ้นและสนับสนุนให้เกิด ป.ป.ช.ภาคประชาชนและกต. ภาคประชาชนเพื่อป้องกันเหตุการณ์ทุจริต

ไพฑูย์ วัฒนาศิริธรรม (2548 : 180-181) บทสัมภาษณ์ “อยู่กับทักษิณ ใคร แบบไหนอย่างไร” (หนังสืออยู่กับทักษิณ) หน้าที่ของราชการ คือเป็นเครื่องมือของกลไกภาครัฐเพื่อประชาชน ถ้าราชการได้เข้าใจกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ก็จะทำหน้าที่โดยคำนึงถึงประชาชนเป็นหลัก ต้องทำงานภายใต้หลักการอุดมการณ์ที่ว่า “รัฐบาลของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน” โดยเฉพาะข้อสุดท้ายถือว่าสำคัญมากคือ ต้องเป็น “ประโยชน์เพื่อประชาชน” ซึ่งสอดคล้องกับพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” และสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การทำงานของราชการต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งร่วมคิด ร่วมเสนอแนะ และร่วมกันดูแล

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ แต่ขณะนี้ต้องยอมรับว่า เรายังไปไม่ถึงเท่าไร ทั้งที่มีบทบัญญัติในหรือตามรัฐธรรมนูญก็ตาม นโยบายที่ประกาศไว้ก็ตาม ล้วนแต่ส่งเสริมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่คำว่า “มีส่วนร่วม” นี้คนจำนวนไม่น้อย อาจจะคิดแค่ว่า ไปตาม ๆ เขาหน่อยก็ถือว่ามีส่วนร่วมแล้ว ซึ่งไม่เพียงพอต้องให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ มีส่วนร่วมในการให้ความเห็น มีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการจัดการ ดำเนินการ ในเรื่องที่เขาควรจะมีส่วนดำเนินการ มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ร่วมกันกับภาครัฐ ในการพัฒนาระบบ กลไก และนโยบายต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างครบถ้วน แบบนี้จึงจะถือว่าดีพอ

กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นทั้งสาเหตุ และผลกระทบปัจจัยหนึ่งในการเมืองการปกครอง ที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย ในระบอบประชาธิปไตยนั้นผู้นำทางการเมืองควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นธรรมและเสมอภาคทุกระดับ กลไกใดหรือเงื่อนไขใดที่จะเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนที่จะสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากขึ้นต้องให้การสนับสนุน แต่สังคมไทยหรือวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทย ประชาชนมักยึดติดหรือให้คุณค่าในตัวของผู้นำทางการเมืองมากกว่าเหตุผลหรือดุลยพินิจของตน ซึ่งบทบาททางการเมืองของประชาชนจะ “ทำตามหัวหน้า” หรือทำตาม “ผู้นำทางการเมือง” เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งในการฝึกฝนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งเปิดโอกาสให้ชนชั้นนำหรือผู้นำทางการเมืองเป็นผู้กำหนดทิศทางหรือเปลี่ยนแปลงการเมืองของประเทศไทย

2. นโยบายประชานิยม

คำว่า “ประชานิยม” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Populism” มาจากภาษาละติน คำว่า “populus” หมายความว่า “ประชาชน” โดยแนวคิดประชานิยมนี้จะให้ความสำคัญกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประชานิยม (populism) เป็นอุดมการณ์และแนวทางการเมืองที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศรัสเซีย

ไสว บุญมา (2546 : 42-64) ชี้ให้เห็นว่าในอาร์เจนตินามีการใช้นโยบายประชานิยมมานานแล้ว โดยได้นำเอามาใช้ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ครั้งนั้น นายฮิโพลิต อิริโกเยน (Hipolito Yrigoyen) ได้หาเสียงโดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะส่งเสริมให้คนชั้นกลางและกรรมกรได้รับประโยชน์จากนโยบายการใช้จ่ายเงินของรัฐโดยตรง ซึ่งทำให้เขาได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีในปี ค.ศ.1916 เขาได้จ้างข้าราชการเพิ่มขึ้นมากพร้อมกับให้เงินเดือนสูง ขึ้นเงินเดือนและสวัสดิการให้ทหาร เพิ่มงบประมาณในการซื้ออาวุธ สร้างความนิยมในหมู่นักศึกษาด้วยการให้เงินสนับสนุนอุดมศึกษามากขึ้น และสร้างมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น

เมื่อมาถึงยุคสมัยของประธานาธิบดีเปรอน ได้มีการใช้นโยบายประชานิยมเข้มข้นขึ้นอีก เปรอนได้เป็นประธานาธิบดีใน ค.ศ.1946 เขาได้แก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งเดิมกำหนดให้ประธานาธิบดีอยู่ในตำแหน่งได้เพียง 1 สมัย ให้สามารถอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันได้มากกว่า 1 สมัย เขาประกาศใช้แผนการพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปีเป็นครั้งแรก สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคเอกชนอย่างเต็มที่ โดยช่วยเหลือด้านเงินทุน ลดดอกเบี้ยให้ ให้แลกเปลี่ยนเงินตราได้ในอัตราพิเศษ ตั้งกำแพงภาษีคุ้มครอง จำกัดและห้ามนำเข้าสินค้าบางอย่าง ยกเว้นภาษีขาเข้าให้เครื่องจักรและวัตถุดิบ

เปรอนจัดตั้งรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นเพื่อทำอุตสาหกรรมหนัก โดยให้การส่งเสริมเช่นเดียวกับภาคเอกชน ยึดกิจการบางอย่างของชาวต่างประเทศ เช่น การรถไฟและการโทรคมนาคมมาเป็นของรัฐ จัดตั้งสายการบินของรัฐขึ้น และจัดตั้งวิสาหกิจขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ซื้อขายและส่งออกผลผลิตด้านการเกษตรแบบผูกขาด

ในด้านสังคมและการเมือง รัฐบาลของเปรอนได้สนับสนุนให้กรรมกรและข้าราชการมีรายได้และสวัสดิการเพิ่มขึ้น แต่ก็ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะส่งคนของตัวเองเข้าไปควบคุมกิจการของสหภาพแรงงาน สร้างความแตกแยกในสหภาพแรงงานที่ไม่สนับสนุนรัฐบาลให้ใช้เป็นข้ออ้างในการเข้าไปแทรกแซงการเลือกตั้งกรรมกรของสหภาพขึ้นมาใหม่ให้ได้คนของรัฐบาล จัดตั้งองค์กรเพื่อสวัสดิการสังคมขึ้นมาเพื่อแจกเงินและสิ่งของให้คนจน โดยแต่งตั้งให้ภรรยาประธานาธิบดีเป็นผู้ควบคุม จัดตั้งหน่วยประชาสัมพันธ์ขึ้นมาเพื่อเผยแพร่ข่าวความสำเร็จของรัฐบาลและสร้างภาพลักษณ์ ชื่อหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นกระบอกเสียง เข้าแทรกแซงและสั่งปิดหนังสือพิมพ์ฉบับที่

คัดค้านนโยบายของรัฐบาล แต่งตั้งนายทหารระดับนายพลขึ้นเป็นจำนวนมากพร้อมกับเงินเดือนให้ จับฝ่ายตรงข้ามเข้าคุกด้วยข้อหาอันเป็นเท็จ และกล่าวหาผู้พิพากษาว่าไม่เป็นกลางและใช้รัฐสภาให้ตัดสินไล่ออกเกือบหมด แล้วแต่งตั้งพรรคพวกของรัฐบาลขึ้นเป็นผู้พิพากษา

ผลทางเศรษฐกิจของนโยบายประชานิยมคือ ภายในเวลา 1 ปีเศษ รัฐบาลของเปเรงก็ใช้เงินสำรองของประเทศจำนวนมากจนหมดสิ้น ซึ่งก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ มีประชาชนและข้าราชการประท้วง ทำให้ทหารกลุ่มหนึ่งพยายามยึดอำนาจแต่ไม่สำเร็จ ต่อมาเมื่อเปเรงได้เป็นประธานาธิบดี สมัยที่ 2 ก็พยายามเอานโยบายแบบเดิมมาใช้ แต่การไม่สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมได้ ทำให้ทหารบกก่อกำการปฏิวัติขึ้นจนต้องหนีไปต่างประเทศ

ปานามาเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ผู้ปกครองประเทศเอานโยบายประชานิยมมาใช้ เช่นในสมัยของประธานาธิบดีโอมาร์ ตอร์ริโฮส (Omar Torrijos) ซึ่งบริหารประเทศในช่วง ค.ศ.1968-1981 ได้มีการใช้นโยบายประชานิยมผสมกับชาตินิยมและทหารนิยม ตอร์ริโฮสเป็นนายทหารระดับนายพล ถือว่าเป็นผู้นำประเทศที่มีอิทธิพลมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของปานามา ก่อนปี ค.ศ.1968 นั้น การเมืองปานามาขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีต่อผู้นำ มิใช่พรรคการเมืองหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ครอบครัวของชนชั้นนำแบบประเพณีครอบงำการเมืองอยู่ ชนชั้นนำเหล่านี้ควบคุมความรู้สึกราชาชาตินิยมซึ่งมุ่งต่อต้านการควบคุมพื้นที่เขตคลองปานามา ควบคุมทหารและพรรคการเมืองต่าง ๆ เพื่อรักษาอำนาจไว้ บุคคลที่เด่นในยุคนี้คือ อาร์นัลโฟ แอริอัส (Arnulfo Arias) ซึ่งเป็นผู้นำชาตินิยมปีกขวาที่มีอิทธิพลมาก แต่กองทัพทั้งเกรงกลัวและเกลียดชังเขามาก จึงได้โค่นอำนาจเขาลงใน ค.ศ.1968 จากนั้นนายพลตอร์ริโฮสก็ได้ขึ้นเป็นผู้นำ

ตอร์ริโฮสได้พยายามหาการสนับสนุนจากคนชั้นล่างและคนชั้นกลางอย่างแข็งขัน เอาชาตินิยมที่มีอยู่เดิมมาหลอมรวมเข้ากับประชานิยม เขาทำการอบรมบ่มเพาะแรงงาน ชาวนารายย่อย นักเรียนนักศึกษา และแม้กระทั่งพวกคอมมิวนิสต์ เขามารวมกันจัดตั้งขึ้นเป็นพรรคประชาชน (People's Party) เขากีดกันชนชั้นนำเดิมออกไปให้ห่างจากอำนาจทางการเมือง แต่ก็ยังปล่อยให้เขามีอำนาจทางเศรษฐกิจ เขาส่งเสริมระบอบกิจกรรมของพรรคการเมือง ส่งยุบสถาบันนิติบัญญัติ ซึ่งต่อมาก็มีการจัดให้มีสภาขึ้นใหม่โดยที่สมาชิกส่วนมากเป็นคนที่รัฐบาลเลือกสรรมาลงสมัครรับเลือกตั้งแบบไม่ต้องสังกัดพรรค

ตอร์ริโฮสได้ลดความเป็นปฏิปักษ์ที่มีอยู่เดิมระหว่างกองทัพกับนักศึกษาลง เสริมความภักดีให้เกิดขึ้นในหมู่คนชั้นกลางด้วยการจ้างงานในภาครัฐเพิ่มขึ้น ในเมืองก็มีโครงการเคหะขนาดใหญ่ ขยายการศึกษา สาธารณสุข และบริการสังคมอื่น ๆ ออกไปอย่างมาก เมื่อถึง ค.ศ.1976 ก็เกิดปัญหาเงินเฟ้อ การว่างงานเพิ่มสูงขึ้น และการเจรจาเรื่องสัญญาคลองปานามาไม่

ประสบผลสำเร็จ ความนิยมที่มีต่อผู้นำจึงเริ่มเสื่อมคลายลง การเซ็นสัญญาคลองปานามาใน ค.ศ.1977 จะทำให้ปานามาได้เข้าควบคุมคลองอย่างเต็มที่ใน ค.ศ.2000 แต่มีการคัดค้านอย่างกว้างขวางในบางข้อของสัญญา และเมื่อมีการแก้ไขสัญญาแล้วความไม่พอใจของประชาชนก็ยังคงมีอยู่ ทำให้คอร์ดริโอสต้องให้สัญญากับประชาชนว่าจะฟื้นฟูให้มีการปกครองโดยพลเรือนขึ้นมา และให้ทหารกลับกรมกองของตน

การแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี ค.ศ.1978 เป็นขั้นตอนแรกในกระบวนการฟื้นฟูการปกครองโดยพลเรือน ในปีนั้นรัฐบาลได้อนุญาตให้ฝ่ายค้านที่ถูกเนรเทศได้กลับเข้าประเทศ ให้ก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาได้ให้สัญญาว่าจะให้มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรใน ค.ศ.1980 และการเลือกตั้งประธานาธิบดีใน ค.ศ.1984 อย่างไรก็ตามก็มีเงื่อนไขว่าเฉพาะพรรคที่สามารถมีสมาชิกมาลงทะเบียนถึง 30,000 คนเท่านั้นที่จะได้รับการรับรองจากรัฐ

ในประเทศไทย พรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อย่างท่วมท้น จนสามารถเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากได้สำเร็จ โดยอาศัยยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการหาเสียงโดยชนุโยบายประชานิยม หรือ “การเมืองแบบประชานิยม” (populist politics) ซึ่งเป็นนโยบายที่มีลักษณะแก้ปัญหาด้วยการหยาบยื่น การช่วยเหลือโดยตรงให้แก่ประชาชน ดังนโยบายต่อไปนี้

- 1) พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรโดยวางระบบการฟื้นฟูและให้ความช่วยเหลือปรับโครงสร้างการผลิตอย่างครบวงจร
- 2) จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือน พร้อมทั้งรัฐบาลจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า
- 3) จัดตั้งธนาคารประชาชน เพื่อกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อสร้างทางเลือกและลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้ยืมในระบบ
- 4) จัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างและรักษาฐานการผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และเป็นแกนหลักในการสร้างความเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในอนาคต
- 5) จัดตั้งบรรษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์ เพื่อดำเนินการให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ออกจากระบบของธนาคารพาณิชย์โดยเร็ว และเป็นระบบเบ็ดเสร็จ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สถาบันการเงินในการปล่อยสินเชื่อให้กับภาคการผลิตและบริการ

6) พัฒนารัฐวิสาหกิจให้เป็นองค์กรหลักในการกอบกู้เศรษฐกิจ และสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยรวมรัฐวิสาหกิจที่มีศักยภาพและมีความพร้อมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนคนไทยมีโอกาสลงทุนในกิจการของรัฐวิสาหกิจ และสนับสนุนรัฐวิสาหกิจที่มีความพร้อมเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ภายในระยะเวลาที่เหมาะสม

7) สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อลดรายจ่ายโดยรวมของประเทศและประชาชนในการดูแลสุขภาพโดยเสียค่าใช้จ่าย 30 บาทต่อครั้ง และสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

การดำเนินนโยบายโดยใช้แนวคิดประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีผลทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ในด้านบวกเป็นเรื่องของการสร้างโอกาสให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าให้มีโอกาสหรืออาจมีรายได้มากขึ้นด้วยการใช้จ่ายเงินของรัฐ โดยตรงเน้นการเจริญเติบโตด้วยการกระจายรายได้ระยะสั้น กระตุ้นให้เกิดการบริโภค ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหาร ได้รับการเพิ่มเงินเดือนหรือเงินเพิ่มอื่น ๆ เช่น ข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่จะได้รับเงินโบนัสคนละแสนกว่า เป็นต้น ในด้านลบการนำนโยบายประชานิยมมาใช้นั้นย่อมที่จะมีการใช้จ่ายเงินในปริมาณที่มาก มีความเสี่ยงในเรื่องของเงินเฟ้อและการขาดดุลงบประมาณ ประชาชนในระดับรากหญ้าได้รับการสนับสนุนให้เป็นเสรีนิยม ซึ่งนำไปสู่การบริโภคนิยม

จากข้อมูลทางด้านเอกสารและอินเทอร์เน็ต มีผู้กล่าวถึงนโยบายประชานิยม ดังนี้

บุญศรี ยี่หะ (2548 : 5) “ผลกระทบของ “ประชานิยม” ต่อการเมืองไทย”

(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 3 มีนาคม 2548) ได้กล่าวว่า การเมืองแบบประชานิยม (populist Politics) กำลังหยั่งรากลึกสู่สังคมการเมืองไทยเข้าไปทุกที หลังจากที่พรรคไทยรักไทยเริ่มเปิดศักราชใหม่ของการเมืองรูปแบบนี้ในการบริหารประเทศตลอดช่วงเวลา 4 ปีที่ผ่านมา

ไม่เพียงเฉพาะนโยบายหาเสียงของพรรคและนโยบายของรัฐบาลที่ตนเองเป็นแกนนำซึ่งมุ่งเน้นการแก้ปัญหาที่ทำให้ผลสำเร็จเป็นรูปธรรมชัดเจนรวดเร็ว ในระยะเวลาอันสั้นเพื่อแลกกับคะแนนนิยมการเมืองเท่านั้น การเมืองแบบประชานิยมยังรวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่รวมศูนย์อำนาจผูกขาดการตัดสินใจ ไม่ค่อยรับฟังเสียงทัดทานจากผู้อื่นหรือโหวตทางการเมืองหรือการสื่อสารทางการเมืองของนายกรัฐมนตรี ที่พยายามสื่อให้ประชาชนเห็นว่าตนเองนั้นมีความเด็ดขาดและรอบรู้เรื่องราวต่าง ๆ ดีกว่าคนอื่น ๆ ที่ไม่รู้เรื่องจึงไม่ควรแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล

ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด พรรคการเมืองต่าง ๆ ล้วนหันมานำเสนอนโยบายที่ไม่แตกต่างจากพรรคไทยรักไทย ถึงแม้ว่ามีการเรียกขานนโยบายของตนเองในชื่อแตกต่างกันออกไป

ไม่ว่าจะเป็น “สวัสดิการนิยม” ของพรรคมหาชน “สังคมนิยม” ของพรรคชาติไทย รวมถึงพรรคประชาธิปไตยก็ไม่ได้แตกต่างกัน พยายามวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อเสียข้อบกพร่องของนโยบายรัฐบาล แต่ไม่สามารถหลุดพ้นจากกระแสการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ต่างพอกพองใจต่อนโยบายที่ให้ผลเป็นรูปธรรมชัดเจนในระยะสั้น

นโยบายประชานิยม มีผลกระทบในการนำนโยบายมาใช้ ดังนี้

ผลกระทบประการแรก “ประชานิยม” ต่อการเมืองไทย คือ พรรคการเมืองต่าง ๆ มีแนวโน้มจะผลักดันนโยบายเช่นนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะพรรคการเมืองซึ่งเสนอนโยบายมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาระยะยาวและเป็นการแก้ไขปัญหาในระดับโครงสร้าง เช่น การแก้ไขโครงสร้างความไม่เป็นธรรมในทางเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาคาใจความยากจน การแก้ไขโครงสร้างความไม่เท่าเทียมกันในด้านสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการได้รับบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ จะได้รับความสนใจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งน้อยกว่า

ผลกระทบประการที่สอง คือ การสร้างระบบอุปถัมภ์โดยรัฐ นโยบายประชานิยมได้รื้อฟื้นการใช้อำนาจที่รัฐส่วนกลางมอบให้แก่ท้องถิ่นโดยตรงเหมือนอย่างในอดีต สวนทางกับความพยายามที่จะลดบทบาทและอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนคนท้องถิ่นผ่านองค์กรปกครองท้องถิ่น ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่นเอง

ผลกระทบประการที่สาม การทำให้การเมืองของประเทศไทยยังคงวนเวียนอยู่กับการยึดตัวบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งในอดีตมักจะเป็นชนชั้นนำในกองทัพ ส่วนในปัจจุบันสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าบุคคลที่สมควรที่เข้ามาบริหารประเทศต้องเป็นคนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารธุรกิจภายใต้ตรรกะความเชื่อที่ว่า การบริหารประเทศไม่แตกต่างจากการบริหารบริษัท

การบริหารประเทศช่วงที่ผ่านมา จะมองเห็นถึงวิธีการทำงานของนายกรัฐมนตรี ที่รวมศูนย์อำนาจและการตัดสินใจอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายประชานิยมนั่นเอง ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นนโยบายที่มุ่งรูปธรรมชัดเจนในระยะเวลาอันสั้น นโยบายจะบรรลุผลสำเร็จตามคำโฆษณาได้ จึงมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับผู้นำทางการเมืองที่ต้องรวมศูนย์ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจทั้งในพรรคและรัฐบาล

วรวิฐ ภัคคีนุช (2548 : 5) “แก้ไขปัญหาความยากจนนโยบายที่ทำได้จริงหรือ” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 23 มกราคม 2548) รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็มุ่งแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นสำคัญ เกิดเป็นโครงการต่าง ๆ มากมายที่มุ่งเอาใจคนจน ไม่ว่าจะเป็นโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการ “เอื้ออาทร” ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการจดทะเบียนคนจน

โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นว่าคนไทยเป็นคนจน และเป็นบุคคลที่น่าสงสาร ควรจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเท่านั้น โดยเกิดคำถามว่าการแก้ไขปัญหา “เศรษฐกิจระดับรากหญ้า” ซึ่งนั่นหมายความว่า ประชาชนเป็นเพียงผักเพียงหญ้าที่ดำเดี่ยอยู่กับดิน ไม่มีความแข็งแกร่งยั่งยืนแต่อย่างใด หากประชาชนส่วนใหญ่ได้ตระหนักสักระยะก็จะรู้สึกเจ็บปวดเพียงใด

ตลอดเวลา 4 ปีที่รัฐบาลชุดปัจจุบันเข้ามาบริหารประเทศ ปัญหาความยากจนก็มิได้หมดไป อีก 4 ปีข้างหน้าไม่ว่ารัฐบาลชุดใดมาบริหารประเทศ ก็ยังไม่แน่ใจว่าปัญหาความยากจนจะได้รับการแก้ไขปัญหาไปได้เพียงใด ซึ่งในทรรศนะของผู้เขียนนั้นคิดว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่อาจกระทำได้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 4 ปี นโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่นำเสนอ เป็นเพียงการชะลอปัญหาหรือหาทางออกเฉพาะหน้า แต่เป็นการสะสมปัญหาไว้ในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ใ้ว่าปัญหาความยากจนจะไม่สามารถบรรเทาเบาบางลงได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของภาคประชาชนเป็นสำคัญ รัฐบาลพยายามสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหา แต่ประชาชนจะได้รับความช่วยเหลือหรือพึ่งพาภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่อาจแก้ปัญหาให้หมดไปได้

ประชาชนต้องรู้จักยืนหยัดด้วยตนเอง ปรับวิธีการดำเนินชีวิตใหม่ เรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่ หมั่นเพิ่มพูนทักษะการประกอบอาชีพและแสวงหารายได้อย่างถูกวิธี รู้จักการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วยตนเอง รวมถึงการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตนเอง รู้จักการประมาณตน ดำเนินชีวิตอยู่บนวิถีแห่งความพอเพียงตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง”

เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงปรัชญาทฤษฎีหรือนโยบายขายฝัน แต่เป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนสามารถปฏิบัติได้จริง และย่อมเกิดผลดีจริงเช่นนั้นแล้ว ประเทศไทยและคนไทยก็จะอยู่รอดได้อย่างไม่มั่งคั่ง ไม่ร่ำรวยและไม่ยากจน เพราะเราอยู่อย่าง “พอเพียง” หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน (2548:11) “ทรท. รอวันเปลี่ยน “สโลแกน” (4 ปีสร้างปัญหา) 4 ปีซ่อม” หลายปีที่ผ่านมามีหลายๆภาคส่วนในสังคมอาทิ นักวิชาการ นักคิด นักเขียนต่างวิพากษ์ วิจารณ์ และติติงนโยบายประเภท “ประชานิยม” ของรัฐบาลพรรคไทยรักไทย ทั้งโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารประชาชน โครงการพักหนี้และลดภาระหนี้เกษตรกร โครงการบ้านเอื้ออาทร ฯลฯ ว่าจะมีผลเสียในอนาคต แต่ก็มักจะมีบุคคลภายในรัฐบาลออกมาตอบโต้วิพากษ์ วิจารณ์นั้นด้วยตัวเลขที่แตกต่างกันออกไป พร้อมทั้งการันตีว่า โครงการประชานิยมต่างๆเหล่านี้ได้ช่วยแก้ปัญหาของประชาชนได้อย่างดีและประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจอีกทั้งโครงการเหล่านี้ยังช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายมีผลกระทบกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นพร้อมทั้งยกตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาอ้างอิงสนับสนุนคำพูดนั้น

แต่สิ่งที่เห็นชัดในการดำเนินนโยบายประชานิยมในการบริหารประเทศ คือการที่รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณบางส่วนมาใช้หนี้ที่เกิดขึ้นจากโครงการ เหล่านี้ ด้วยเครื่องมือที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติบริหารหนี้สาธารณะ” แทนการเดินผ่าน “กองทุนฟื้นฟูและพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน” ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้จะเป็นผลเสียมากกว่าผลดีในการดำเนินนโยบายดังกล่าว

บทความทางวิชาการ เรื่อง “บทบาทของสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ” ในเนื้อหาของบทความชิ้นนี้ ตอนหนึ่ง ระบุถึงผลกระทบในการดำเนินงานของบางโครงการจากโครงการจำนวนมากที่รัฐบาลทำในระหว่าง ปี 2544-2547 ผ่านสถาบันการเงินเฉพาะกิจหรือเอสเอฟไอ (Specialized Financial Institutions: SFI) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และแก้ไขความยากจนในระดับรากหญ้าว่า ระยะหลังของการดำเนินงานของโครงการต่างๆ เริ่มชี้ให้เห็นว่ามีสัญญาณว่าบางโครงการซึ่งแม้จะมีข้อดีในด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจ การส่งเสริมการออมและความพยายามแก้ปัญหาหนี้ในระบบ แต่ก็อาจเป็นการสร้างภาระหนี้สินของประชาชนเพิ่มขึ้นอีก เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ง่ายขึ้น อาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ขึ้นความเสี่ยงโดยถูกหนี้บางส่วนอาจเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องช่วยเหลือ หากหนี้มีปัญหาจึงขาดความรับผิดชอบและอาจนำไปสู่การก่อหนี้ที่ด้อยคุณภาพหรือหนี้เสีย เท่ากับเป็นการ “สะสมความเสี่ยง” ต่อฐานะความมั่นคงของการครองเรือนและของเอสเอฟไอ หรือแม้แต่ธนาคารพาณิชย์ของรัฐ รวมทั้งเสถียรภาพของระบบการเงินได้ ท้ายที่สุดภาระรับผิดชอบอาจตกมาอยู่ในงบประมาณของรัฐบาล ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคม

จากการตอบแบบสัมภาษณ์ จะมีบุคคล ลำดับที่ 3,9,12 และ 16 ได้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับนโยบายประชานิยมของ รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังนี้

บุคคลลำดับที่ 3 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยว่ามีบทบาทในฐานะผู้นำประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่มาจากการเลือกตั้งผ่าน ระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง โดยประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในนโยบายและผลงานของพรรค เช่น นโยบาย 30 บาท นโยบายพักชำระหนี้ แก่เกษตรกร โครงการกองทุนหมู่บ้าน อันทำให้เกิดกระแสของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับตามหลักแนวคิด “ประชานิยม”

บุคคลลำดับที่ 9 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่าพยายามสร้างสถาบันพรรคการเมืองขึ้นมาตอบสนองความต้องการของประชาชน ต้องยอมรับในด้านนโยบายที่เป็น ประชานิยมนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พรรคต้องใส่ใจประชาชนมากยิ่งขึ้น

บุคคลลำดับที่ 12 ได้กล่าวถึงโครงการกองทุนหมู่บ้าน สร้างโอกาสให้ในการทำกินมี
กิจการเป็นของตนเอง และกรณีหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล เป็นต้น

บุคคลลำดับที่ 16 ได้กล่าวว่า หลายโครงการมี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะให้
ประชาชนได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่มักจะเป็นเรื่องชั่วคราวไม่มีความยั่งยืน ซึ่งบาง
โครงการอาจเป็นการทำลายประชาชนในระยะยาว แต่ไม่ใช่บทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบ
การเมือง เพราะบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองต้องพัฒนาพรรคให้เป็นพรรคของ
ประชาชน ต้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในรัฐสภา เพื่อประชาชนที่เลือกเรามา ฯลฯ

กล่าวโดยสรุปนโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นสาเหตุและ
ผลกระทบปัจจัยหนึ่งในการเมืองการปกครองที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบบ
ประชาธิปไตย หากนโยบายประชานิยมนั้น เป็นนโยบายที่ประชาชน รวมคิด รวมทำให้มากที่สุด
ในทุกระดับและทุกเรื่องเพื่อเกิดพลังและความเข้าใจปัญหาของคนที่รู้จักแก้ปัญหาของตน โดย
พิจารณาให้เห็นด้วยเหตุและผล เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ
สังคม และการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และ
เคารพในหลักเหตุและผลของมนุษย์เป็นภรรดา

3. สื่อมวลชน

สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สื่อกลางที่นำข่าวและความรู้ไปสู่ผู้หาชน เช่น
หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์และภาพยนตร์ สื่อสารมวลชนหมายถึงการติดต่อ
สื่อสารสู่ผู้หาชน โดยอาศัยเครื่องมือ หรือสื่อกลางต่างๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ
หนังสือพิมพ์ซึ่งแต่ละประเภทต่างมีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงและเปลี่ยนแปลงความคิดของ
ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งมีการปกครอง
ในระบบประชาธิปไตย เสรีภาพทางสื่อมวลชน จะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะสื่อมวลชนจะให้ความรู้
ส่งเสริมการเรียนรู้ ให้ข้อมูลแก่ประชาชนเพื่อนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจต่างๆ ได้ ช่วย
พัฒนาการเมือง โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางข่าวสารจากรัฐบาลสู่ประชาชนและประชาชนสู่
รัฐบาล เมื่อเป็นเช่นนี้ อิสรภาพของสื่อมวลชนหรือเสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

สุขุม เฉลยทรัพย์ (2548:5) “สื่อ” จาก “การแบ่งพื้นที่” ถึง “การยึดครองแบบเบ็ดเสร็จ”
(หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันอาทิตย์ที่ 18 กันยายน 2548) สื่อมวลชนถือเป็นสถาบันทางสังคม
หนึ่งซึ่งนอกเหนือจากครอบครัว ศาสนา โรงเรียน และที่ทำงาน ที่เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่มี
อิทธิพลต่อการครอบงำความคิดของสังคม โดยเมื่อสื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นหนึ่ง
ประเด็นใดเป็นพิเศษ และนำเสนอประเด็นนั้นๆ ออกสู่ผู้หาชนหรือสาธารณชนให้รับทราบเป็น
ประจำสืบเนื่อง

ไปสักกระยะหนึ่งก็จะส่งผลให้มวลชนหรือสาธารณชนส่วนใหญ่เกิดความคล้อยตาม จนทำให้ประเด็นนั้นๆ กลายเป็น “วาระทางสังคม” ในที่สุด

จากการที่สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความคิด และมีผลต่อการดำเนินกิจกรรมของสังคม นั้น ทำให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีจิตสำนึกที่ดีในการเป็นผู้ถ่ายทอด มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีความเป็นกลาง “มนต์เสน่ห์หอมตะของสื่อ” ที่จะสามารถยึดครองใจประชาชนได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นกลางที่เป็นหนึ่งจริยธรรมของสื่อ นั้น ก็อาจถูกสั่นคลอนได้ด้วย “อำนาจมืดทางการเมือง” เพราะในยุคปัจจุบันที่เป็นยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ผู้ใดมีข้อมูลข่าวสารอยู่ในมือ คือผู้มีอำนาจอย่างแท้จริง (Information is Power) แต่ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่มีอาจมองข้ามก็คือผู้ใดก็ตามที่มีเฉพาะข้อมูลข่าวสาร แต่ขาดช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลก็นับว่าไร้ประโยชน์

แม้ว่าจะมี “สื่อมวลชนแค่เปลือกนอกบางส่วน” จะยอมขายจิตวิญญาณ และตกเป็นทาสอำนาจอำนาจเงินของนักการเมืองอยู่บ้าง เพราะถึงอย่างไรยุคนี้ก็เป็น “ยุคทุนนิยมแบบเบ็ดเสร็จ” ที่ “อำนาจเงินอิทธิพลคือพระเจ้า” แต่จะเข้าถึงสื่อที่เป็น “สื่อมวลชนโดยเนื้อแท้” ก็เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายเพราะสื่อรู้ทัน สื่อจะไม่ปล่อยให้ข้อมูลข่าวสารผ่านไปแบบธรรมดา แต่จะมีการกลั่นกรอง การวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัย เสนอข้อมูลในหลากหลายแง่มุมตามหน้าที่ของ “ผู้รักษาประตู” (Gate keeper) เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลและใช้ข้อมูลในการตัดสินใจปัญหาของตนเอง สร้างให้ประชาชนเกิดการปรึกษาและตัดสินใจร่วมกัน จูงใจให้เกิดทัศนคติใหม่ ที่นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ

แวดวงการเมืองอาจมี “ตำนานน้ำเน่า” ของการซื้อตัว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การซื้อเสียงขายเสียงที่เป็นเรื่องเล่าขานทางการเมือง ซึ่งมีมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง แต่ ณ วันนี้ถ้าสื่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ยังซื้อได้ แล้วจะพอมืออะไรเหลือไว้ให้ “ประชาชน” ได้เป็นที่พึ่งบ้าง

บุญเลิศ ช้างใหญ่ (2548 : 6) “สื่อกับการตรวจสอบ” (หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน วันพฤหัสบดีที่ 14 กรกฎาคม 2548) การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ดังปรากฏในหมวด 10 และในหมวด 11 ว่าด้วยเรื่องการตรวจเงินแผ่นดิน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

สำหรับประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย (มาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญ) เมื่อเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ส. ไปเลือกนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งคณะรัฐมนตรีบริหารประเทศ และก่อนคณะรัฐมนตรีจะบริหารประเทศจะต้องมาแถลงนโยบายต่อรัฐสภาให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนได้รับทราบ และร่วมตรวจสอบและควบคุมรัฐบาล

การควบคุมและการตรวจสอบ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่กระทำโดยภาครัฐมีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณถ่วงนี้หากสร้างขึ้นไม่ได้จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ระบบการเมืองจะแกว่งไปแกว่งมาหาทิศทางแห่งความถูกต้องชอบธรรมไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ความเสียหายย่อมเกิดขึ้นกับประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนร่วม สุดท้ายปฏิบัติการแห่งความไม่พอใจของประชาชน ก็จะแสดงออกด้วยการออกมาขับไล่รัฐบาลที่โกงกินบ้านเมืองให้พ้นจากการมีอำนาจซึ่งประวัติศาสตร์การเมืองที่ผ่านมามิให้เห็นบ่อยครั้ง

คุณอำนาจของประชาชนที่จะใช้ตรวจสอบและควบคุมรัฐบาลนอกจากองค์กรภาคประชาชน นักคิด นักเขียนจะคอยเป็นปากเป็นเสียงสะท้อนปัญหาและข้อเสนอแนะไปยังรัฐบาลแล้ว อีกส่วนหนึ่งถ่วงด้วยการทำหน้าที่ของ ส.ส. (ฝ่ายค้าน) ส.ว. (ที่เป็นอิสระ) ที่รัฐธรรมนูญกำหนดอำนาจหน้าที่เอาไว้ และอีกส่วนหนึ่งถ่วงด้วยการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นทั้งกระจกเงาส่องสังคม และคมทวนอันแหลมที่พร้อมที่จะทิ่มแทง ความฉ้อฉล ความไม่ถูกต้อง ความไร้ประสิทธิภาพทั้งหลายของผู้ใช้อำนาจ ทุกคนทุกฝ่ายล้วนมีสิทธิพูด มีสิทธิแสดงความคิดเห็นด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าการให้น้ำหนักกับผู้คนและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมของสื่อมวลชนในขณะทำหน้าที่เสนอข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างแท้จริงนั้นจะมีใช้เรื่องง่ายที่จะทำให้เกิดความยอมรับและความพอใจกับทุกฝ่าย ทุกสถาบันในทุกกรณีทุกสถานการณ์ และทุกวัน แต่บนความมีเสรีภาพของสื่อมวลชนและประชาชนและการถ่วงดุลกันตามระบบที่วางไว้ตามรัฐธรรมนูญจะทำให้ทุกฝ่ายต้องปรับตัว ปรับความคิดในอันที่จะเข้าใจคนอื่นและแก้ไขข้อบกพร่องของตัวเอง

หลักอย่างหนึ่งก็คือ การรู้จักฟังกัน รัฐบาลฟังประชาชนและประชาชนก็ฟังรัฐบาล โดยมีสื่อมวลชนเป็นตัวกลางนำสิ่งที่พูดและการกระทำของทุกฝ่ายไปบอกเล่าข่าวสารที่สื่อมวลชนนำเสนอซึ่งมีสื่อมวลชนอยู่หลายแขนงและต่างก็ทำหน้าที่ของตนเอง เพื่อสะท้อนภาพของสังคมและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนั้น ไม่มีสื่อมวลชนไหนจะเก่งกาจสามารถปั้นข่าวได้ตามอำเภอใจ เพราะข่าวสารใดผิดพลาด บิดเบือนจะต้องถูกจับได้ ทั้งจากคนที่เกี่ยวข้องในข่าว ซึ่งจะไม่สามารถปล่อยให้ผ่านจากสื่อมวลชนและจากประชาชนผู้รับสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นตัวกลางเสมือนอยู่ระหว่างเขาควายที่ไม่เคยได้ดิบได้ดีอะไรจากนักการเมือง ในยามที่นักการเมืองเป็นฝ่ายรัฐบาลก็มองสื่อมวลชนเป็นฝ่ายตรงข้าม เป็นผู้ทำลายประเทศชาติ เสนอข่าวเท็จ แต่ครั้งมาเป็นฝ่ายค้านก็จะรู้สึกว่ามีมิตรที่ดีคือ มวลชนนั่นเอง เพราะการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบในระบบรัฐสภานั้น ไม่อาจจะทำอะไรได้เต็มที่ ต้องอาศัยสื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงเพื่อความถูกต้อง ความชอบธรรมโดยมีประชาชนเป็นเป้าหมาย

ความจริงอย่างหนึ่งของนักการเมืองที่อยู่ในตำแหน่งและมีอำนาจก็คือ ไม่ชอบถูก

ตรวจสอบหรือควบคุม แม้ในขณะที่รัฐบาลเผชิญวิกฤตการณ์ในการบริหารบ้านเมือง เช่น เกิดการทุจริต คอร์รัปชันกันมาก ผู้คนเดือดร้อน มีความยากจน เป็นหนี้เป็นสิน ไม่ได้รับความยุติธรรม ฯลฯ สื่อมวลชนจะถูกกล่าวหาว่าให้ข่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงอยู่บ่อยครั้ง

จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะมีบุคคลลำดับที่ 9 และ 12 ได้ตอบแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อมวลชนภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังนี้

บุคคลลำดับที่ 9 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่ารัฐบาลชุดนี้ก็ไม่ได้มีการห้ามเรื่องสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน และนักวิชาการในการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็ต้องยอมรับว่ามีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ของฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามรัฐบาล โดยการสั่งปิดสถานีวิทยุชุมชน สั่งปิดเว็บไซต์

บุคคลลำดับที่ 12 ได้กล่าวถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรว่า มีบทบาทที่เอื้อในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน นักวิชาการอย่างมาก เพราะ

1. นักวิชาการวิจารณ์รัฐบาล แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ
2. กลุ่มพลังต่าง ๆ เรียกร้องได้อย่างเสรี
3. ประชาชนร้องเรียนได้อย่างอิสระไม่มีการเซ็นเซอร์
4. สื่อต่าง ๆ ยังเสนอข่าวอย่างอิสระไม่มีการควบคุม

กล่าวโดยสรุป สื่อมวลชนสามารถมีบทบาทที่สำคัญ ในการเผยแพร่ความรู้ ทรรศนะ และความคิดเห็นให้ประชาชนได้รับทราบ เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อประโยชน์ในกระบวนการตัดสินใจ สื่อมวลชนสามารถสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนและผลงานของรัฐ ให้ประชาชนได้รับทราบ เมื่อสื่อมวลชนมีความสำคัญเช่นนี้ ปัจจุบันจึงมีข่าวเกี่ยวกับการแทรกแซงสื่อเกิดขึ้นเสมอ ๆ

สรุปผลการวิเคราะห์สมมติฐานข้อที่สอง จากการตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อสอบถามความคิดเห็นในบทที่ 4 ของประชากรกลุ่มตัวอย่าง 6 กลุ่ม 20 ราย และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิจัยทางเอกสาร เช่น บทความ หนังสือพิมพ์ วารสาร และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ จากบุคคลที่เชื่อถือได้ว่ามีความรู้ ความสามารถทางการเมืองเป็นอย่างดี และมีความเป็นกลางทางการเมืองเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน เพื่อศึกษาสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้นทางการเมืองการปกครอง ภายใต้ผู้นำทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นผลบวกหรือผลลบต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย พบว่าบุคคลดังกล่าวค่อนข้างมีทัศนคติในเชิงลบ แม้บางความเห็นจะยอมรับในเชิงบวกแต่ค่อนข้างไม่ค่อยมีน้ำหนักในการแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น แต่บางความเห็นยอมรับในเชิงบวกแต่ก็มีเงื่อนไขแทรกซ้อนบางประการ

อนึ่ง เพื่อให้การวิเคราะห์สมมติฐานทั้งสองข้อมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาพฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เพิ่มเติมจากการตอบแบบสัมภาษณ์ การ

สอบถามความคิดเห็น และการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิจัยทางเอกสาร เช่น บทความ หนังสือพิมพ์ วารสาร ฯลฯ เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบพฤติกรรมของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีบทบาทสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หากกล่าวถึงเรื่องพฤติกรรมของคนแล้ว พฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำโดยทั่วไป แม้ว่าจะอยู่ในระบบการเมืองเดียวกันแต่กลับมีพฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างมาก เมื่อ ผู้นำทางการเมืองเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างกัน การตัดสินใจของผู้นำย่อมนำไปสู่ผลกระทบทางการเมือง ในรูปแบบการปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ (totalitarianism) หรืออำนาจนิยม (authoritarianism) ได้

ดังนั้น เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงกำหนดดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ของผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
2. ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน
4. ปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม

ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะวิเคราะห์ เปรียบเทียบจากดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย และจะศึกษาระหว่างช่วง 4 ปีแรกของการเป็นรัฐบาล (พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548) ดังนี้

(1) ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

แนวคิดที่ว่าด้วยอำนาจอธิปไตย (sovereign) เป็นของประชาชนนี้ จะถือว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยที่ทุกคนใช้อำนาจอธิปไตยเองในกิจการทั้งปวงโดยตรง หรืออาจจัดให้มีการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตยโดยอ้อม คือ ให้ประชาชนเลือกผู้แทนฯ ขึ้น ทำการแทนตน ในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพ อีกทั้งบทบาทของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง ทำให้อำนาจอธิปไตยของรัฐผูกกรากฐานที่วางไว้ให้ผูกพัน อยู่กับประชาชนภายในรัฐ เพื่อเป็นการยอมรับและสะท้อนถึงอำนาจสูงสุดของประชาชนอันเป็นรากฐานที่มาขององค์กรทางการเมือง ที่จะเข้าไปใช้อำนาจอย่างกรณีของประเทศไทย ภายใต้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 3 บัญญัติไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย” (POPULAR SOVEREIGN – TY) ถือว่าแต่ละบุคคลมีกรรมสิทธิเหนือชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของตนโดยสมบูรณ์ (SELF – OWNERSHIP) แล้วจึงมาตกลงร่วมกันเป็น

สังคมและรัฐ และประชาชนได้ยินยอมพร้อมใจกันมอบอำนาจโดยการเลือกตั้งผู้แทนมาปกครองประเทศแทนตน

ในการปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีสิ่งที่ชัดเจนที่สุดในพฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ มีการปกครองประเทศโดยการรวมศูนย์อำนาจมาอยู่ที่ตนเอง ทั้งในพรรคไทยรักไทย คณะรัฐมนตรี ระบบราชการ ทหาร ตำรวจ ธุรกิจการเงิน การสื่อสารและองค์กรอิสระต่าง ๆ

ในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 6 มกราคม พ.ศ.2544 พรรคไทยรักไทยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น ได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อและระบบแบ่งเขตเลือกตั้งถึง 248 ที่นั่ง และได้รวมพรรคเสรีธรรม ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 14 คน พรรคความหวังใหม่ 36 คน พรรคชาติไทย 41 คน และพรรคชาติพัฒนา 31 คน ทำให้รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 364 คน การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเช่นนี้ ทำให้ฝ่ายค้านไม่สามารถเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีได้ เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2540) มาตรา 185 ได้บัญญัติว่าฝ่ายค้านสามารถเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจตัวนายกรัฐมนตรีได้ ต้องมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดคือ ไม่น้อยกว่า 200 คน

นอกจากนี้ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ว่า “กรณีที่มตินี้ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีมีคะแนนไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หมติสิทธิที่จะเข้าชื่อเสนอญัตติดังกล่าวอีกตลอดสมัยประชุม

ดังนั้น จึงเป็นไปได้ที่พรรคการเมืองฝ่ายค้าน ซึ่งนำโดยพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเล็กพรรคน้อยอื่น ๆ จะขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี อาจจะทำได้ก็เพียงแค่ขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลเท่านั้น ซึ่งในทางปฏิบัติที่ผ่านมา จะเห็นว่าการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลที่ผ่านมา ไม่ได้มีผลกระทบต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้นำแต่อย่างใด

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในขณะดำรงตำแหน่งในช่วง พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548 ได้ใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้ให้อำนาจผู้นำทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จ เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับการเลือกตั้งให้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว ก็จะต้องพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในวันถัดจากวันที่ครบสามสิบวันนับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ซึ่งจากเงื่อนไขดังกล่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ทำการปรับคณะรัฐมนตรีบ่อยครั้งที่สุด การให้อำนาจดังกล่าวทำให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจเบ็ดเสร็จและกุมอำนาจในการต่อรองกับผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในพรรค

ร่วมรัฐบาล หากรัฐมนตรีไม่สนองตอบนโยบายของนายกรัฐมนตรี ทำให้รัฐมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติงานแทนที่จะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเพื่อประชาชน และประเทศชาติกับต้องกระทำเพื่อความคงอยู่ในตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี

นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในฐานะหัวหน้าพรรคการเมืองที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรียังมีอำนาจในการที่จะควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะกรณีของพรรคไทยรักไทย ซึ่งขณะนี้ถือเป็นพรรคใหญ่พรรคเดียวที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยเฉพาะเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะต้องได้รับเลือกตั้งในสมัยต่อไปมีเป้าหมายอยู่ที่ 400 ที่นั่ง ซึ่งส่งผลทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดอยู่ในพรรคไทยรักไทย (แต่อยู่ในมุ้งอื่น ๆ เช่น วังน้ำเย็น ฯลฯ) จำต้องอยู่ในภาวะที่หวานอมขมกลืน เนื่องจากหากตัดสินใจที่จะย้ายไปรวมกับพรรคการเมืองอื่นหรือพรรค ฝ่ายค้าน โอกาสที่สมาชิกในกลุ่มทั้งหมดจะคงความเหนียวแน่นเช่นในอดีตก็อาจจะเปลี่ยนไป โดยอาจจะตัดสินใจเปลี่ยนมุ้งทางการเมือง หรือรักษาสถานภาพในพรรคเพื่อการได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยต่อไปเพราะที่ผ่านมาพรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นถือว่าสามารถทำงานได้ต้องใจประชาชนเป็นอย่างมาก จุดนี้จึงส่งผลให้หัวหน้าพรรคไทยรักไทยหรือนายกรัฐมนตรีมีอำนาจอย่างมากมา ขณะเดียวกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งที่สังกัดอยู่ในพรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ เช่น พรรคชาติไทย เป็นต้น บางกลุ่มก็มีแนวโน้มที่จะย้ายมาสังกัดพรรคไทยรักไทย เพราะในกฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติถึงคุณสมบัติผู้มีสิทธิ์สมัครรับเลือกตั้งไว้ว่า “ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวัน”

ภายใต้การเมืองการปกครองของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ภายหลังจากการเข้ามาปกครองประเทศไทย ในช่วง 1 ปี 8 เดือน ได้ปฏิวัติระบบราชการที่เคยเข้มแข็งด้วยการจัดโครงสร้างองค์กรใหม่ โดยบัญญัติพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ภายใต้คำขวัญ “ร่วมกันปฏิรูปประเทศไทย ร่วมใจปฏิรูปราชการ” พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ปรับ-ลด-ปลด-ย้าย ส่วนราชการ มีการตั้งกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ไอซีที) ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่แน่ใจว่าตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของบริษัทในกลุ่มชินคอร์ปหรือไม่ มีการนำระบบ CEO มาใช้ในการบริหารราชการ ผู้ว่าราชการแปลงสถานภาพ “พ่อเมือง” เป็น “ผู้ว่า CEO” โดยทุกคนต้องร่วมจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดทุกปีเพื่อแลกเปลี่ยนการขอรับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาล และมีการแต่งตั้งเครือญาติพวกพ้องมาดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในระบบราชการจำนวนมาก อาทิ แต่งตั้งนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ สามีของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงยุติธรรม เป็นต้น การปฏิรูประบบราชการ

โดยรัฐบาลพรรคไทยรักไทยได้เพิ่มการรวมศูนย์อำนาจให้มากขึ้น อีกด้วยระบบซีอีโอ (CEO) ซึ่งแม้จะทำให้มีประสิทธิภาพในการบริหาร-ปกครองของประเทศ แต่ก็มีจุดเน้นอยู่ที่การปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างรัฐบาลของนักการเมืองกับข้าราชการประจำ โดยฝ่ายแรกมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากกว่า ในการปรับปรุงระบบราชการดังกล่าว จึงนำไปสู่มิติของระบอบอำนาจนิยมซ่อนอยู่มาก เป็นปัญหาการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ในขณะที่ในสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีลินคอล์น ณ เกตส์สเบอร์ก มาอธิบายว่า ประชาธิปไตยคือ “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” โดยนัยนี้รัฐบาลต้องรับใช้ประชาชน คือต้องค้ำประกันสิทธิ เสรีภาพ ให้ประชาชน รัฐบาลต้องมาได้จากความยินยอม (มาจากการเลือกตั้ง) ของประชาชน รัฐบาลจึงมีความชอบธรรมและหากรัฐบาลขาดความชอบธรรม ไม่รับผิดชอบประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาล เพื่อจัดหารัฐบาลใหม่ หลักการนี้จึงเป็นหลักการเพื่อป้องกันมิให้มีรัฐบาลที่ใช้อำนาจเผด็จการ กันการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของนักการเมือง ประชาชนทุกกลุ่มทุกชนชั้นซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ต้องช่วยกันตรวจสอบควบคุมรัฐบาลไม่ใช่เพียงการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนเท่านั้น การเมืองของประเทศจะไปในทิศทางใดไม่ใช่เพียงกลุ่มชนชั้นนำเพียงไม่กี่คน ประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของรัฐและเป็นเจ้าของอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

(2) ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ยอมรับความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนตามหลักนิติรัฐ และเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล (Freiheitsrecht) และสิทธิในความเสมอภาค (Gleichheitsrecht) สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ในรัฐเสรีประชาธิปไตยหลักความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคล รัฐต้องให้ความเคารพต่อขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมาย ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชนตามหลักความชอบธรรมในทางประชาธิปไตยได้ให้ความเห็นชอบแล้วเท่านั้นจึงจะสามารถกระทำได้

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบันกำหนดไว้ชัดเจนถึงสิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลในหมวด 3 ตั้งแต่มาตรา 26 ถึงมาตรา 65 และโดยเฉพาะเรื่อง เสรีภาพ กำหนดไว้ตั้งแต่มาตรา 35 ถึงมาตรา 50 แม้ในมาตรา 39 กำหนดว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้”

แต่ “เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ประกาศใช้ ประชาชนได้คาดหวังว่า รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะรับตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิ เสรีภาพของประชาชนอย่างรีบด่วนเพื่อขยายรายละเอียดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้บัญญัติไว้เป็นจริง อาทิ กฎหมายว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ (ประชาพิจารณ์) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนท้องถิ่น กฎหมายว่าด้วยองค์การอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายว่าด้วยการกีดกันอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน แต่มีการตรากฎหมายเหล่านี้ช้ามาก ไม่เพียงมีการตรากฎหมายในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนน้อยมาก แล้วรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับเป็นผู้ละเมิดสิทธิ เสรีภาพ ในชีวิต ร่างกายของประชาชนเสียเอง โดยใช้อำนาจรัฐ เช่น คดี นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ กับพวกถูกกล่าวหาเป็นเจไอ โดยถูกจับกุมเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2546 โดยมีชายฉกรรจ์ 3-4 คน อ้างว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ พาช้้นรถยนต์จากจังหวัดนราธิวาสไปจังหวัดปัตตานี ระหว่างทางได้ถูกสอบถามข้อมูล ต่าง ๆ เน้นเรื่องความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในกลุ่ม เจไอ เป็นหลัก และในเหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกทรมานและทำร้ายร่างกาย การจับกุมดังกล่าวไม่มีหลักฐานชัดเจนโดยมีการจับกุม นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ ตรงกับวันที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เข้าพบ นายจอร์จ บุช ประธานาธิบดีประเทศสหรัฐอเมริกา คดีดังกล่าวเป็นเรื่องอ่อนไหวที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมาเพราะ นพ.เวมาหะดี แวดาโอะ เป็นผู้นำชุมชนที่มีชื่อเสียง (มติชนรายวัน 30 เมษายน พ.ศ.2548)

กรณีคดีจับกุมนายมะกะตา ฮารง ถูกตำรวจจับกุมในข้อหาก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 ระหว่างถูกจับกุมตำรวจนำโซ่ตรวนมาใส่ ใช้ไฟฟ้าช็อตบีบบังคับให้รับสารภาพและขณะถูกควบคุมตัวที่เรือนจำ มีนายสมชาย นีละไพจิตร และ นายกอดี (ไม่ทราบนามสกุล) มาพบบอกว่าจะให้ความช่วยเหลือทางคดี ต่อมาวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2547 นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ทำหนังสือขอความเป็นธรรมไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หลังจากนั้นก็ได้ทราบว่า นายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวไป

พนักงานอัยการเบิกตัว นายสุกรี มะมิง อดีตผู้ต้องหาคดีปล้นปืนและก่อความไม่สงบ ในระหว่างถูกจับกุม นายสมชาย นีละไพจิตร มาพบบอกว่าจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และ

นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ทำหนังสือร้องเรียนไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนฯ และสำนักงานอัยการสูงสุด หลังจากนั้นไม่กี่วันก็ได้ทราบจากเพื่อนผู้ต้องขังว่าได้ยื่นข่าวจากวิทยุว่า นายสมชาย นีละไพจิตร หายตัวไป (มติชนรายวัน , 22 มีนาคม พ.ศ.2548)

ในการปกครองในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการคุกคามนักต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพเพื่อสิทธิมนุษยชนหลายครั้ง อาทิ กรณีของพระสุพจน์ สุวโจ มิใช่เป็นเพียงการฆาตกรรมของพระรูปหนึ่ง จากการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิฯ โยงใยเชื่อมโยงไปไกลกว่านั้น สะท้อนถึงการขัดแย้งเชิงฐานทรัพยากร โดยเน้นถึงความขัดแย้งเชิงที่ดิน น้ำ และการพยายามยึดครองที่ป่าเพื่อการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยวขนาดใหญ่

กรณีของพระสุพจน์ สุวโจ จึงเป็นอีกกรณีหนึ่งที่ย้ำเตือนว่าเมื่อชุมชนหรือใครก็ตามที่ถูกข่มขู่มาต่อสู้เพื่อสิทธิในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ เพื่อพิทักษ์ความเป็นธรรมในสังคม จะมีการสูญหายของแกนนำและไม่เพียงแต่แกนนำผู้ชายจะเสียชีวิตอย่างทารุณ แกนนำผู้หญิงเช่น นางพัศตรวิภา เกลิมกลิ่น ได้คัดค้านท่าเทียบเรือกลางชุมชนเพื่อการขนทรายที่อ่างทอง และถูกฆ่าหรือนางฉวีวรรณ ปีกสูงเนิน ที่โคราช ได้ถูกข่มขู่กับการคอร์รัปชัน พร้อมทั้งมีการจับกุมผู้ชุมนุมต่อต้านการสร้างท่าอากาศยาน-มาเลเซีย ที่จังหวัดสงขลา จนถึงการประกาศนโยบายปราบปรามยาเสพติดอย่างขนานใหญ่ ซึ่งนโยบายนี้แม้เป็นเรื่องที่ดีแต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ตั้งแต่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีนโยบายดังกล่าวข้างต้นจนถึงขณะนี้ตัวเลขที่กระทรวงมหาดไทยได้แถลงผลงาน ปรากฏว่าตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 ถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2546 สามารถจับกุมผู้ผลิตผู้ค้าได้ทั้งสิ้น 48,362 ราย และทำการวิสามัญไป 59 ราย รวมทั้งสิ้นเป็นผู้ผลิตและผู้ค้าที่ถูกปิดบัญชีไปแล้ว 48,421 รายจำนวนผู้ค้าและผู้ผลิตที่เข้ามารายงานตัวกับเจ้าหน้าที่ทั้งสิ้น 42,863 ราย ผู้ค้าและผู้ผลิตที่เสียชีวิตด้วยเหตุอื่นหรือถูกฆ่าตัดตอนมีทั้งสิ้น 1,688 ราย โดยมีจำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่ได้รับรายงานจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศมีรวม 877 ราย ขณะนี้ถูกจับกุมดำเนินคดี ดำเนินการทางวินัยครบถ้วนตามเป้าหมายหมดแล้วทั้ง 877 ราย มีผู้เสพติดรายงานตัวทั้งสิ้น 314,745 ราย

คำถามที่เกิดขึ้นต่อวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้คือ มีจำนวนกี่คนที่ถูกละเมิดในสิทธิเสรีภาพบ้าง ไม่ว่าจะเป็นกรณีเบา ๆ คือการถูกข่มขู่จับดำเนินคดี จนถึงขั้นที่ถูกฆ่าตัดตอน การวิสามัญฆาตกรรมปลอม ๆ ถึงแม้ว่าบางคนเสียชีวิตลงจะได้ชื่อว่าเป็นอาชญากร แต่กระนั้นพวกเขาก็ควรที่จะมีสิทธิต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม ในปี พ.ศ.2548 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย พுகถึงอันตรายของวัฏจักรการละเมิดสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมา และเรียกร้องให้รัฐบาลไทยหยุดยั้งการพัฒนางจรการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างเป็นระบบ

“ปัจจุบัน” รูปแบบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยจะเริ่มจากการใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา เมื่อประชาชนเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ก็อาจมีการตั้งกรรมการสอบสวนบ้าง ไม่สอบสวนบ้าง การโจมตีที่มีสยิดกรือเซะในจังหวัดปัตตานี การสลายกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส และการลอบโจมตีรายวัน ส่งผลให้ทั้งพลเรือนและเจ้าหน้าที่ของรัฐเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก แต่กลับไม่ปรากฏว่ามีการนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เช่นเดียวกับ นายสมชาย นีละไพจิตร ได้ “หายสาบสูญ” ตามด้วยการสังหารนาย เจริญ วัฒนชัย แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย เรียกร้องซ้ำให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามภาระหน้าที่ ซึ่งรัฐทุกรัฐที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยควรถือปฏิบัติต่อประชาชนในประเทศ โดยขอให้เคารพ คุ้มครอง และดำเนินการต่าง ๆ เพื่อสิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ความเสมอภาค เป็นจริงในสังคม

(3) การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) เป็นส่วนสำคัญของระบบการเมืองสมัยใหม่ ระบบการเมืองในปัจจุบันทั้งที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา ที่เป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการต่างยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งสิ้น โดยถือว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งจำเป็น จะมีความแตกต่างกันตรงที่ว่า ในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองมักเป็นไปอย่างเสรีหรือสมัครใจ แต่ในประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการ การมีส่วนร่วมมักเป็นไปในรูปแบบของการถูกระดม

มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายความหมาย แต่ความหมายที่ยอมรับกันกว้างขวางคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่มีจุดหมาย จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายหรือการกระทำของรัฐบาล (สุจิต บุญบงการ 2547 : 199)

หากถามว่าในระหว่าง พ.ศ.2544 – พ.ศ.2548 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่บ้าง เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML ฯลฯ นโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีคณะกรรมการกองทุนหรือคณะกรรมการโครงการ ซึ่งเป็นบุคคลในหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสอนให้ประชาชนรู้จักการมีส่วนร่วมในระดับรากหญ้า สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อพัฒนาการเมืองในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ในอีกด้านหนึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมีพฤติกรรมผูกขาดทางการเมือง มีพฤติกรรมไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายต่างดิ่ง มีการออกอาการในส่วนที่ “ที่ถามก็ไม่

ตอบแต่ที่ตอบก็ไม่ได้ถาม” มีการประกาศว่าจะใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน แต่ทางปฏิบัติกลับเอื้อไปทางเล่นพรรคเล่นพวก เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องในอภิมาโครงการต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอื้อฉาวในโครงการก่อสร้างสนามบินสุวรรณภูมิ การขายรัฐวิสาหกิจที่เป็นสมบัติของชาติอย่างการปิโตรเลียมฯ หรือการไฟฟ้า ให้พวกพ้องไม่กี่ตระกูล มีการใช้ช่องโหว่ของกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญครอบงำ วุฒิสภา รัฐสภา หรือแม้แต่องค์กรอิสระต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เพื่อประโยชน์ของตนและพรรคพวก อีกทั้งมีการใช้วิธีแจกเงินเพื่อคั่งคะแนนนิยมจากคนจน ฯลฯ พฤติกรรมยกย่อนซ่อนเงื่อนที่ดูเหมือนจะถูกกฎหมาย แต่ไม่เหมาะสมในด้านจริยธรรมและประพฤติดัวชั่วต่อหลักธรรมาภิบาล ปรัชญาสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 ประการหนึ่งคือการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองเป็นสำคัญ

ผ่านไป 4 ปี ในขั้นตอนการบังคับใช้หรือการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ รัฐบาลกลับละเลยไม่ได้กระทำการใด ๆ เพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด กลไกองค์กรอิสระต่าง ๆ โดยเฉพาะรัฐสภา ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาล้วนถูกรับใช้ ประชาชนจึงเริ่มต้นตัวให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

การประกาศจะเริ่มทำประชามติหรือทำประชาพิจารณ์ยังไม่แจ้งชัด แต่หาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องการทำประชามติหรือประชาพิจารณ์อย่างจริงจัง ย่อมเป็นสิ่งดีต่อการพัฒนาการทางการเมือง เพราะการที่ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจ ในปัญหาการเมืองการปกครองของประเทศชาติ การพัฒนาการทางการเมืองของประเทศจะดูได้ที่ระดับการแทรกตัวของรัฐเข้าไปในสังคมว่ามากน้อยเพียงใด และดูที่ความสามารถของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการบริหารจัดการ ดูแลแก้ปัญหาของตนเองได้แค่ไหน จากนั้นดูที่ความสัมพันธ์ของสองประการว่าสมดุลลงตัวหรือไม่

หากเราพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็จะพบว่าไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย ทั้งการที่รัฐกำลังมุ่งขยายบทบาทและอำนาจภายใน โดยการช่วงชิงมวลชนมาขึ้นกับและขึ้นตรงในการแก้ปัญหาความยากจน ย่อมส่งผลให้ขีดความสามารถของประชาชนในการจัดการชีวิตของตนเองน้อยลง การใช้ความรุนแรงตามกฎหมายทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ดังเช่นการที่ผู้นำประชาชนถูกลอบสังหารอยู่เป็นระยะ ๆ เช่น การลอบสังหาร พิชัย โตนวูช ที่ปรึกษาเครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู ซึ่งคัดค้านโรงโม่หินในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เมื่อกลางปี 2544 การลอบสังหาร สมพร ชนะพล ประธานกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำที่คลองกระแจะ ซึ่งต่อต้านโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำและการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่อำเภอกาญจนดิษฐ์

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อต้นสิงหาคมปีเดียวกัน การลอบยิง แก้ว ปินป็นมา ผู้นำเกษตรกรเชียงใหม่ การลอบยิง คำป็น สุกใส รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน และในช่วงปลายปี 2545 รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้อนุมัติให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังสลายการชุมนุมของผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย บริเวณหน้าโรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จริงอยู่ในบางกรณีรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อาจจะไม่ใช่ว่าผู้จุดชนวนความขัดแย้งโดยตรง แต่ก็คงต้องยอมรับว่าความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มชนในสังคมเป็นผลพวงมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐที่รองรับคนได้ไม่ทั่วถึง และเมื่อถึงเวลาจัดการความขัดแย้ง รัฐมักยืนอยู่ในข้างของกลุ่มผลประโยชน์ ตัวอย่างเช่น กรณีของชาวนาจังหวัดลำพูนที่เข้าไปยึดที่ดินเอกชน ซึ่งปล่อยกร้างมาเป็นที่ดินทำกินเมื่อต้นปี 2545 และกรณีชาวบ้านจังหวัดสุราษฎร์ธานีนับพันคนที่เข้ายึดที่สวนปาล์ม ซึ่งมีนายทุนต่างชาติเป็นผู้ถือหุ้นเมื่อปลายปี พ.ศ.2546 เป็นต้น ซึ่งทั้งสองกรณี รัฐบาลได้อ้างบทบาทของผู้รักษากฎหมาย จับกุมประชาชนมาดำเนินคดี มีการใช้เจ้าหน้าที่ถึง 1,500 นาย เข้าสลายการชุมนุม และในการชุมนุมประท้วงที่สำคัญที่สุด คือ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลพยายามดำเนินการตามข้อตกลงกับไอเอ็มเอฟ รัฐบาลได้แปรรูปรัฐวิสาหกิจ เกิดการชุมนุมประท้วงของพนักงานการไฟฟ้าผลิตและรัฐวิสาหกิจอื่น ๆ ที่ถูกแปรรูป ซึ่งเหตุการณ์การประท้วงนี้สามารถดึงดูดผู้เข้าร่วมได้นับหมื่นคน แต่ที่เป็นข่าวครึกโครมที่สุดไม่พ้นกรณีการลอบสังหาร นาย เจริญ วัคคัษร ผู้นำชุมชนบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งต่อต้านการรุกรานที่ดินสาธารณะ โดยกลุ่มอิทธิพลท้องถิ่นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ.2547

ในระบอบประชาธิปไตย การปิดกั้นเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงด้วยความสงบและการปิดกั้นการแสดงออกต่อสาธารณะ นอกจากจะไม่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบนี้ ที่รองรับความชอบธรรมฝ่ายเสียงข้างมากโดยให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อยแล้ว การปิดกั้นเสรีภาพของผู้ชุมนุมประท้วงดังกล่าวยังสร้างความกดดันให้แก่ผู้ประสบความเดือดร้อน ซึ่งเป็นชุมชนท้องถิ่นหรือฝ่ายข้างน้อยที่หมดทางเรียกร้องหรืออุทธรณ์ต่อมติมหาชน แล้วยังเป็นการบั่นทอนความชอบธรรมและชอบด้วยเหตุผลในการปฏิบัติงานของรัฐบาลในเรื่องที่มีการประท้วงคัดค้านของประชาชนที่มีความเห็นไม่ตรงกับรัฐบาล กลายเป็นความขัดแย้งปฏิปักษ์ต่อกันโดยไม่จำเป็น

การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะไม่ใช่เรื่องจำเป็น ถ้ารัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างครบถ้วน แต่ความจริงกลับมิได้เป็นเช่นนั้น ในส่วนของประชาชนกลับได้รับผลกระทบการใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมเน้นการเติบโตเศรษฐกิจอุตสาหกรรมบนพื้นฐานที่ชนบทเป็นผู้จ่ายราคา สภาวะดังกล่าวทำให้ประชาชนหลายหมู่เหล่าไม่อาจยอมรับการตัดสินใจ

ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยอัตโนมัติ และเกิดการชุมนุมประท้วงต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ กันเสมอมา ในการบริหารงานของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ช่วงปีแรกมีแนวโน้มดี แต่ใน 2 ปีหลังความแตกต่างในจุดยืนของการพัฒนา ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มปฏิเสธการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน โดยทำลายเอ็นจีโอและองค์กรชาวบ้าน เพื่อให้โครงการใหญ่ ๆ ของรัฐบาลดำเนินต่อไป

อันที่จริงการที่รัฐธรรมนูญเปิดช่องให้ประชาชนใช้สิทธิได้หลายแบบ เพื่อแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติ แต่รัฐบาลกลับเพิกเฉย ไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง กฎหมายปกครองรัฐธรรมนูญในเรื่องสิทธิต่าง ๆ ของประชาชน เช่น กฎหมาย ประชาพิจารณ์ ประชามติ ยังไม่ได้ผ่านออกมาใช้ ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนของประเทศไทย ยังไม่ถึงจุดหมายของการพัฒนาประชาธิปไตย

(4) ปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม (rule of law)

ในระบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional democracy) มีกลไกควบคุมการใช้อำนาจประชาธิปไตยของเสียงข้างมาก (majoritarian democracy) ไม่ให้เป็นระบอบทรราชของเสียงข้างมาก (the tyranny of the majority) 4 ชนิด ได้แก่

(1) บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กำหนดเงื่อนไขพิเศษในการลงมติบางกรณี เช่น ต้องใช้มติเสียงข้างมากเป็นพิเศษ อาทิ สองในสามของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดแทนเสียงข้างมากธรรมดา หรือถ่วงเวลาลงมติให้ช้าออกไป เป็นต้น

(2) ศาลตุลาการคณะต่าง ๆ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบไปด้วยชนชั้นนำผู้เชี่ยวชาญทางนิติศาสตร์-รัฐศาสตร์ส่วนน้อย ได้มีอำนาจทบทวนยับยั้งการที่เสียงข้างมากในสภาละเมิดรัฐธรรมนูญ

(3) การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็นฝักฝ่าย เพื่อคานอำนาจกัน คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ

(4) การจัดวางกลไกตรวจสอบ-ถ่วงดุลอำนาจระหว่างสถาบันการเมืองต่าง ๆ ไว้ในระบบ เช่น ตำแหน่งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร การยื่นกระทู้เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี วุฒิสภาตรวจสอบทบทวนกฎหมายที่ผ่านโดยสภาผู้แทนราษฎร พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายที่ผ่านรัฐสภาแล้ว และส่งคืนเพื่อให้พิจารณาทบทวนเมื่อไม่ทรงเห็นชอบด้วย องค์การมหาชนอิสระต่าง ๆ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นต้น

ภายใต้การเมืองการปกครองประเทศของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลไกควบคุม มาตรการกดดันอำนาจเสียงข้างมากประเภทต่าง ๆ ทำงานไม่ได้ผล ถูกแทรกแซงเป็นอัมพาตโดย นายกรัฐมนตรีสามารถยึดกุมอำนาจบริหารและนิติบัญญัติ ในสถานการณ์ที่การเมืองของประเทศ ไทยเมื่อพบกับวิกฤตการณ์เช่นนี้ การใช้กระบวนการตุลาการภิวัตน์หรือกฎหมายภิวัตน์ หรือ นิติธรรมภิวัตน์ (judicialization of politics) คือ การใช้อำนาจฝ่ายตุลาการในการตรวจสอบถ่วงดุล อำนาจของฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ ปัจจุบันเกือบทุกประเทศทั่วโลกแม้กระทั่งอังกฤษก็หัน มาใช้ตุลาการภิวัตน์ (judicial review) มากขึ้นด้วยเหตุผลคือ

- (1) อำนาจธิปไตยของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย ต้องคู่กับหลักการ ปกครองด้วยความยุติธรรม
- (2) ประชาธิปไตยเลือกตั้งต้องเคารพสิทธิ เสรีภาพต่าง ๆ ของประชาชน
- (3) อำนาจบริหารเข้าครอบงำฝ่ายนิติบัญญัติ กลายเป็นเครื่องมือของกลุ่ม ผลประโยชน์และทุนขนาดใหญ่
- (4) รัฐบาลขยายบทบาทตัวเองมากขึ้นมีรัฐวิสาหกิจ การร่วมทุนกับเอกชน หน่วยงาน กำกับดูแลต่าง ๆ เกิดการไม่ได้สัดส่วนในการใช้ทรัพยากรหรือการแบ่งปันผลประโยชน์กับคนใน ชาติได้ง่าย
- (5) รัฐและสังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ชับซ้อนมากยิ่งขึ้น ความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เช่น ระหว่างทุนโลกาภิวัตน์กับทุนในชาติระหว่างทุนใหญ่กับทุนย่อย ระหว่างระบบตลาดกับ ชุมชน ระหว่างเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ ส่วนใหญ่ไม่มีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็น หน้าที่ของฝ่ายตุลาการที่จะตีความเพิ่มเติมเพื่อคลี่คลายข้อขัดแย้ง รวมทั้งการถ่วงดุลกับฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ

หากจะกล่าวถึงการปกครองด้วยหลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรมแล้ว ในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรัฐบาลที่ไม่รักษาหลักการกฎหมาย ดำเนิน นโยบายขัดต่อหลักการปกครองตามหลักนิติธรรม และใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดินเกิน ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ดังปรากฏในคดีต่าง ๆ ที่รัฐบาลใช้อำนาจบิดเบือนกฎหมาย ดังนี้

- (1) กรณีแทรกแซงการใช้อำนาจของปปช.

ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ (2547 : 140) กล่าวถึงคดีการสอบสวนอดีตอธิบดีกรม ประชาสัมพันธ์ ซึ่งถูกคณะกรรมการ ปปช.สอบสวนกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมทุจริต ประพฤติมิชอบในการจัดประมูลซื้อคอมพิวเตอร์ของทางราชการและคณะกรรมการปปช.ลงมติว่า การกระทำเป็นความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับอ้างว่า คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้รับอุทธรณ์การลงโทษจาก

อดีตอธิบดีผู้นี้และอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 ลงความเห็นว่าการกระทำของอดีตอธิบดีเป็นความผิดเล็กน้อยให้ยกเลิกคำสั่งลงโทษไล่ออกจากราชการเป็นโทษภาคทัณฑ์ แล้วสั่งให้กลับเข้ารับราชการใหม่

ในคดีกรณีดังกล่าวเป็นเหตุให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่รักษากฎหมายและมีพฤติกรรมแทรกแซงอำนาจขององค์กรอิสระ

(2) การตราพระราชกำหนดความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย

ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ (2547 : 146-147) กล่าวถึงการใช้อำนาจของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในการยกเว้นอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติด้วยการตราพระราชกำหนด ซึ่งก่อให้เกิดข้อโต้แย้งทางกฎหมายครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง เห็นจะได้แก่ การตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มฐานความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายขึ้นอีกฐานหนึ่ง และการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน โดยขยายฐานความผิดมูลฐานของกฎหมายฟอกเงินให้ครอบคลุมไปถึงความผิดฐานก่อการร้ายด้วย

การตราพระราชกำหนดทั้งสองฉบับดังกล่าว มีขึ้นในวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2546 ภายหลังเพียงสองวันหลังจากที่นายกรัฐมนตรีได้ยืนยันอย่างหนักแน่นต่อสาธารณชนว่าประเทศไทยไม่ใช่พื้นที่เสี่ยงต่อการก่อการร้าย

เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลว่า ใช้อำนาจตราพระราชกำหนดเกินขอบเขตอีกครั้งหนึ่ง เพราะเป็นการตรากฎหมายทั่วไปโดยกำหนดฐานความผิดอาญาฐานใหม่ที่มีการระวางโทษรุนแรงถึงขั้นประหารชีวิต ซึ่งตามปกติเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร และจะต้องตราเป็นกฎหมายในรูปพระราชบัญญัติโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาถกเถียงอภิปรายกันอย่างกว้างขวางและตราเป็นกฎหมายด้วยความรอบคอบ

ยิ่งไปกว่านั้น ฐานความผิดตามกฎหมายนี้ยังตราขึ้นโดยใช้ข้อความที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมมาก เฉพาะอย่างยิ่งการตราพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินได้ให้อำนาจหน้าที่ที่สามารถใช้มาตรการตามกฎหมายฟอกเงินประกอบอยู่ด้วย เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวาง โดยไม่มีหลักประกันว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะตีความและปรับใช้กฎหมายด้วยความระมัดระวังให้อยู่ในขอบเขตชัดเจนแต่ไหนความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดการหวั่นวิตกว่า หากเจ้าหน้าที่ของรัฐปรับใช้กฎหมายดังกล่าวตามใจชอบ ไม่มีการตรวจสอบควบคุมอย่างรอบคอบก็จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนอย่างรุนแรง

การเร่งรัดตราพระราชกำหนดดังกล่าวนี้ มีข้อน่าสังเกตด้วยว่า แม้รัฐบาลจะอ้างความจำเป็นฉุกเฉินเร่งด่วนเพื่อปกป้องและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน

แต่เมื่อมีการจับกุมนายฮัมบาดี ผู้นำกลุ่มก่อการร้ายระดับหัวหน้า ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในเวลาไล่เลี่ยกัน กลับปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ผู้เข้าจับกุมมิได้อาศัยกฎหมายความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายเป็นเครื่องมือในการจับกุมแต่อย่างใด แต่กลับใช้กฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นฐานในการจับกุม

เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่า การปกป้องและคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชนตามที่รัฐบาลอ้างขึ้นนั้น อันที่จริงแล้วสามารถทำได้โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องตราพระราชกำหนดขึ้นใหม่อย่างเร่งด่วนแต่อย่างใด

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่า การตราพระราชกำหนดในลักษณะที่ล่อแหลมต่อการวิพากษ์วิจารณ์เช่นนี้ ย่อมเป็นเหตุให้มีผู้คัดค้านและทำให้สมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าตนเองถูกริดรอนอำนาจนิติบัญญัติ ส่วนประชาชนเห็นว่าตนเองถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพและอาจพากันเข้าชื่อร้องเรียนต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น แทนที่จะเกิดความมั่นคงทางกฎหมาย และเชื่อแน่ว่ากฎหมายจะมีผลบังคับแน่นอน กรณีนี้ก็กลับกลายเป็นว่าต้องรอคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเสียก่อนว่า การตราพระราชกำหนดดังกล่าวนี้ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เมื่อได้รับการรับรองจากศาลรัฐธรรมนูญแล้วเท่านั้น รัฐสภาจึงจะพิจารณารับรองหรือไม่รับรองพระราชกำหนดดังกล่าวต่อไปได้ และความมุ่งหมายของรัฐบาลที่ต้องการให้มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติมาบังคับในเรื่องนี้จึงไม่อาจสำเร็จได้โดยเร็ว และกลับล่าช้าลงไป หากรัฐบาลซึ่งมีคะแนนเสียงสนับสนุนจากเสียงข้างมากในสภาจะเชื่อมั่นในรัฐสภายิ่งกว่านี้อีกสักนิด และนำเสนอกฎหมายนี้ในรูปพระราชบัญญัติ เพื่อนำเข้าพิจารณาตามกระบวนการทางนิติบัญญัติตามปกติก็คงจะสำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดีกว่านี้

การยกทั้ง 2 กรณีนี้ เป็นเพียงพฤติกรรมบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายหรือหลักเนติธรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมามีความผิดอีกมากมาย แต่ไม่มีการใช้กฎหมายดำเนินการหรือไม่ถือปฏิบัติตามกฎหมายบัญญัติไว้ เช่น สมาชิกวุฒิสภา 8 คน ส่งเรื่องให้ประธานวุฒิสภาเพื่อส่งต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย เรื่องสถานะของคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องไว้วินิจฉัยทั้งที่มีการโต้แย้งว่าไม่น่าจะอยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ และในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญก็ได้วินิจฉัยว่าคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกาพ้นจากตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่คุณหญิงจารุวรรณฯ กำลังตรวจสอบการทุจริตในสนามบินสุวรรณภูมิและหลังจากนั้นคุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ได้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินใหม่อีกครั้ง หรืออีกกรณีหนึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคไทยรักไทยได้ยกมือแก้กฎหมายโทรคมนาคมให้ต่างชาติถือหุ้นเพิ่มจาก 25% เป็น 49% ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะขายกิจการชินคอร์ปให้สิงคโปร์เพียง 2 วัน และ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้

สำนักงานเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ปล่อยกู้ให้ประเทศพม่า 4,000 ล้านบาท โดยที่ประชาชนในประเทศไทยต้องจ่ายดอกเบี้ยแทนประเทศพม่า 700 ล้านบาท และแถมบริษัทชินแซเทลไลท์ จำกัด (มหาชน) ได้เป็นชัฟฟลายเออร์ในโครงการนี้ของประเทศพม่า รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แก้ไขกฎหมายเว้นภาษี โดยให้ดาวเทียม ไอที สตาร์ ของชินคอร์ป ได้รับประโยชน์ได้รับการยกเว้นภาษี 1.6 หมื่นล้าน มีการแก้ไขกฎหมายให้บริษัทมือถือจ่ายภาษีสรรพสามิตให้รัฐแทนการจ่ายเป็นค่าสัมปทาน จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการเมืองไทยกำลังเป็นการเมืองแห่งอำนาจ มีผลประโยชน์แทรกซ้อนไม่มีมิติของผลประโยชน์ของประเทศชาติ

ในการพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีสองส่วนขนานกันไป นั่นคือหลักอำนาจของประชาชนและหลักการปกครองโดยหลักกฎหมาย โดยจะแยกออกจากกันไม่ได้ ในส่วนการปกครองโดยหลักกฎหมายจะยึดหลักเหตุผล ความยุติธรรมและความผาสุกของประชาชน ซึ่งความผาสุกของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ ผู้นำทางการเมืองต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา 77 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องจัดให้มีแผนพัฒนาการเมือง โดยจัดทำมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงาน หรือลูกจ้างอื่น ๆ ของรัฐ เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ และเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่

การปกครองประเทศของผู้นำทางการเมือง โดยยึดหลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ผู้นำทางการเมืองต้องเพียบพร้อมคุณธรรม จริยธรรมด้วย ซึ่งในสภาพการเมืองในปัจจุบัน ดูเหมือน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะมีแนวโน้มในการใช้อำนาจการปกครองประเทศตามหลักการ “อัตตาธิปไตย” คือการตัดสินใจใด ๆ ถือความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ โดยอ้างกติกาดามรัฐธรรมนูญในการจะปรับเปลี่ยนประเทศไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งเป็นลักษณะการบริหารที่รวมศูนย์อำนาจที่ผู้นำแต่ผู้เดียว อำนาจการเมืองการปกครองจึงขึ้นอยู่กับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั่นเอง

ดังนั้น การพัฒนาการทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ควรจะต้องคำนึงถึงหลักอำนาจของประชาชน หลักการปกครองโดยกฎหมายพร้อมคุณธรรม จริยธรรมของผู้นำทางการเมืองในการปกครองประเทศ อนึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจอธิปไตย ในแต่ละด้านโดยผ่านผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ดังนั้นนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้รับสนองพระบรมราชโองการฝ่ายบริหาร จึงต้องมีทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ในการปกครองบ้านเมือง

หากจะกล่าวถึงทศพิธราชธรรมแล้ว จะมีหลักธรรมอยู่ 10 ประการ ประกอบด้วย

1. ทาน คือ การให้ทรัพย์สินสิ่งของ
2. สีล คือ ประพฤติดีงาม

3. ปริจาคะ คือ ความเสียสละ
4. อาชวระ คือ ความซื่อตรง
5. มัททวะ คือ ความอ่อนโยน
6. ตบะ คือ เภากิเลส-ตัณหา การบังคับตนเอง
7. อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ
8. อวิหิงสา คือ ความไม่ข่มเหง เบียดเบียน
9. ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น เข้มแข็งไม่ทอดถอย
10. อวิโรธนะ คือ ความไม่คลาดธรรมดาหรือไม่มีความพิรุณ

สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยมีพฤติกรรมเกี่ยวกับ ทศพิธราชธรรมมากบ้างน้อยบ้าง เช่น ในข้อ 1 การให้ทาน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แบ่งปันหุ้น ให้แก่แม่บ้าน คนขับรถ และคนใกล้ชิด หรือ ข้อ 8 อวิหิงสา คือ ความไม่ข่มเหงเบียดเบียนหรือไม่ ทำให้คนอื่นเดือดร้อน แม้โดยไม่เจตนาก็ตาม ข้อนี้ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ได้พลาดไปบ้าง เช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำต่อชาวบ้านอำเภอจะนะ กลุ่มที่คัดค้านโรงงานแยกก๊าซและ ท่อส่งก๊าซ ไทย – มาเลเซีย โดยได้ไปประท้วงในช่วงการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรที่อำเภอ หาดใหญ่มีการจับกุมแกนนำของชาวบ้านฟ้องศาลดำเนินคดี เป็นต้น

จริยธรรมเป็นเรื่องของนามธรรม คำนวณออกมาเป็นตัวเลขไม่ได้ ดังนั้น ผู้นำทางการเมืองที่เป็นบุคคลที่มีอำนาจทุกอย่างในมือ การกระทำทุกอย่างย่อมส่งผลกระทบต่อคนทั้ง ประเทศ ในสภาพที่รัฐบาลคุมเสียงอำนาจเบ็ดเสร็จในสภา การออกกฎหมายเป็นเรื่องง่าย กฎหมาย หลายฉบับเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจของบุคคลในรัฐบาลและหลายฉบับละเมิดสิทธิ เสรีภาพของ ประชาชน

ดังนั้น ในสภาพเบ็ดเสร็จเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำทางการเมืองจะต้องมีจริยธรรม อย่างสูง ต้องใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างเป็นธรรมและชอบธรรมให้มากที่สุด โดยปรับเปลี่ยนระหว่าง อัตตาริปไตยที่ตัดสินเรื่องทั้งหลายโดยใช้เอาความเห็นของตนเป็นใหญ่ เป็นธรรมาริปไตยที่ตัดสิน เรื่องทั้งหลายตามเหตุและผลที่ประกอบด้วยปัญญา อันอาศัยซึ่งหลักธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแก่นแกน

สรุปผลจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของ ประเทศไทย จากดัชนีชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย คือ

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย
2. ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค
3. การมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การปกครองโดยหลักกฎหมาย (rule of law)

ปรากฏผลว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีมีพฤติกรรมกระตุ้นให้ความรู้ความเข้าใจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้า จากนโยบายประชานิยมของผู้นำทางการเมือง ส่วนพฤติกรรมอื่น ๆ ผู้นำทางการเมืองของประเทศไทย ได้มีพฤติกรรมค่อนข้างเป็นลักษณะ “อึดตายปไตย” โดยตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ด้วยความคิดเห็นของตนเป็นใหญ่ หาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปกครองประเทศไทย ตามหลักระบอบประชาธิปไตย กระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองหรือการเมืองภาคประชาชน ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่ง มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ จะทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ที่สร้างสรรค์การเมืองของประเทศไทยให้มีความเข้มแข็ง และจะนำพาประเทศชาติพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งต่อไป